

T.C.
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI
YENİ TÜRK DİLİ BİLİM DALI

MUSTAFA KUTLU’NUN “UZUN HİKÂYE” ADLI HİKÂYE KİTABININ SÖZ DİZİMİ
AÇISINDAN İNCELENMESİ

İBRAHİM AKIN

DANIŞMAN

Yrd. Doç. Dr. MUHİTTİN ÇELİK

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MALATYA 2014

KABUL VE ONAY

İbrahim AKIN tarafından hazırlanan “Mustafa Kutlu’nun ‘Uzun Hikâye’ Adlı Hikâye **Kitabının Söz Dizimi Açısından İncelenmesi**” başlıklı bu çalışma, ... tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda bulunarak jürimiz tarafından YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul

[İ m z a]

[Unvanı, Adı ve Soyadı] (Başkan)

[İ m z a]

[Unvanı, Adı ve Soyadı] (Danışman)

[İ m z a]

[Unvanı, Adı ve Soyadı] [(İkinci Danışman)]

[İ m z a]

[Unvanı, Adı ve Soyadı]

[İ m z a]

[Unvanı, Adı ve Soyadı]

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

[İ m z a]

[Unvanı, Adı ve Soyadı]

Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin/raporun tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin/raporumun kâğıt ve elektronik kopyalarının İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

- ☐ Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.
- ☐ Tezim/Raporum sadece İnönü Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- ☐ Tezimin/Raporumun yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

[Tarih ve İmza]

İbrahim AKIN

ÖN SÖZ

Türk dilinin anlaşılması ve kavranması söz dizimi üzerine yapılacak çalışmalarla sağlanacağı bilinmektedir. Ancak özellikle söz dizimi üzerine çalışanların karşılaştıkları en büyük sorun söz dizimi alanında uzmanların çoğu noktada söz birliğine varamamalarıdır.

Çalışmamızda, hikâyeciliğiyle tanınan ve çok okunan Mustafa KUTLU'nun “Uzun Hikâye” adlı hikâyesi, söz dizimi açısından incelenmiştir. Bu çalışmayla, Türkçe söz diziminde cümle çeşitleri, cümle tahlilleri, cümlelerin öğeleri ile ilgili özellikleri ortaya koymak amaçlanmıştır. Bunun için de edebiyatımızın önemli eserlerinden olan “Uzun Hikâye”yi edebi metin olarak belirledik. Bu çalışmayla Türk diliyle ilgili yapılan araştırmalara katkı sunmayı amaçladık.

Leylâ Karahan'ın “Türkçede Söz Dizimi” adlı eseri bu çalışmada çerçeve olarak kabul edilmiş, ancak ihtilafli olan bazı başlıklarda farklı kitaplara da başvurulmuştur.

Bu çalışmanın her aşamasında bana yardım eden ve beni destekleyen, çalışmanın dikkatle yürütülmesi için değerli zamanını benden esirgemeyen danışmanım Yrd. Doç. Dr. Muhittin ÇELİK'e yol göstericiliğinden ve ilgisinden dolayı sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum. Çalışma öncesi ve çalışma sürecinde bana yol gösteren ve vakit ayıran Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı öğretim üyelerine teşekkürü borç bilirim.

İbrahim AKIN

ÖZET

MUSTAFA KUTLU’NUN “UZUN HİKÂYE” HİKÂYESİNİN SÖZ DİZİMİ AÇISINDAN İNCELENMESİ

AKIN, İbrahim

Yüksek Lisans, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Muhittin ÇELİK

2014, 152 sayfa

Bu çalışmada Mustafa Kutlu’nun “Uzun Hikaye” hikayesinin söz dizimi açısından incelenmiştir. Araştırmanın temel amacı, “Uzun Hikâye” hikâyesinden hareketle Türkçe söz diziminde cümle çeşitleri, cümle tahlilleri, cümlelerin öğeleri ile ilgili özellikleri ortaya koymaktır. Araştırma, dil bilgisinin söz dizimi alanıyla ilgilidir. Konuyu daha ayrıntılı incelemeye tabi tutmak için araştırma, cümle çeşitleri, cümle tahlilleri, cümlelerin öğeleri ile sınırlandırılmıştır. Çalışmada Leylâ Karahan’ın “Türkçede Söz Dizimi” adlı eseri temel çerçeve olarak alınmıştır. Farklı kaynaklar ve hikâyedeki örneklerden hareketle bir sınıflandırma yapılmıştır.

Tez, Türk hikâyeciliğin son zamanında üzerinde çok konuşulan ve çeşitli araştırmalara konu olan yazarın kitabından hareketle söz dizimi ile ilgili tespitler yapmayı amaçlayan metin merkezli bir çalışmadır.

Tez beş bölümden oluşmaktadır. Giriş kısmında araştırmayla ilgili kuramsal çerçeve ele alınmış, amacı belirlenmiş; çalışmanın sınırlılıkları ve konuyla ilgili temel terimlerin tanımları verilmiştir. İkinci bölümde araştırmanın yöntemi açıklanmıştır. Araştırmanın temel kısmı olan üçüncü bölümde ilk önce yazarın hayatı ve hikâyeciliği ile “Uzun Hikâye” adlı eser ele alınmış. Sonra cümle çeşitleri, cümlelerin öğeleri, cümle tahlilleri ayrı başlıklar altında incelenmiştir. Başlıklarla ilgili açıklamalardan sonra hikâyeden örnekler sunulmuş ve örneklerin sonunda sayfa numaraları verilmiştir. Tezin dördüncü bölümü ise sonuç kısmından oluşmakta, bu kısımda araştırmanın bulgularına dayalı olarak elde edilen genel sonuçlara yer verilmiştir. Beşinci bölümde ise önerilere yer verilmiştir. En sona kaynakça listesi eklenmiştir.

Anahtar Sözcükler: Söz Dizimi, Cümle, cümle çeşitleri, Cümlelerin Öğeleri, Mustafa KUTLU, Uzun Hikâye

ABSTRACT

SYNTAX ANALYSIS OF “UZUN HİKAYE (LONG STORY)” BY MUSTAFA KUTLU

AKIN, İbrahim

Master Degree, Turkish Language and literature department

Thesis Advisor: Assistant Professor Muhittin ÇELİK

Page 2014, 152

In this study, the book called “Uzun Hikaye (Long Story)” by Mustafa Kutlu has been examined in terms of syntax. The main objective of the study is to indicate the properties of sentence types, sentence analyses and components of sentence in Turkish syntax. The research is about the syntax area of grammar. The research is limited to sentence types, sentence analysis and components of sentences in order that the subject can be subjected to a detailed scrutiny. The work by Leyla Karahan called “Türkçede Söz Dizimi” (The Syntax in Turkish) is the main framework for the study. A classification has been made taking examples from different sources and stories.

With reference to the book of the writer, which has been subject of some researches and which has been discussed on in terms of art of Turkish storytelling, the thesis is a text centered study which aims at obtaining some results about syntax.

The thesis consists of five parts. In the introduction part, hypothetical framework about the research has been discussed and its aim is set; the limits of the study and basic terms related to the subject have been provided. In the second part, the research method of the study is explained. In the third part which constitutes the main part of the study, the life of the writer and his story writing style and his work called “Uzun Hikaye” (Long Story) have been explained. In addition, sentence types, sentence components and sentence analyses have been studied under different titles. After the explanations about the titles, there are examples from the story and there are page numbers at the end of examples. The fourth part of the thesis consists of the conclusion and in this part, overall conclusions obtained from the findings of research can be seen. In the fifth part, there are suggestions. The last part is the reference list.

Key Words: Syntax, Sentence, Sentence types, Components of Sentence, Mustafa KUTLU, Long Story

Kısaltmalar

TDK : Türk Dil Kurumu

MEB : Milli Eğitim Bakanlığı

a.g.e : Adı Geçen Eser

Y : Yükleme

Ö : Özne

N : Nesne

B'li N : Belirtili Nesne

B'siz N : Belirtisiz Nesne

ZT : Zarf Tümlacı

DT : Dolaylı Tümlaç

CDU : Cümle Dışı Unsur

s : Sayfa

S : Sayı

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	II
BİLDİRİM.....	III
ÖN SÖZ	IV
ÖZET	V
ABSTRACT	VI
KISALTMALAR.....	VII
1. GİRİŞ	1
1.1. Problem.....	1
1.2. Amaç	5
1.3. Önem	6
1.4. Sınırlılıklar	6
2. YÖNTEM	7
2.1. Araştırmanın Modeli	7
2.2. Bilgi Toplama Kaynakları	7
2.3. Bilgilerin Toplanması ve Değerlendirilmesi	7
3. BULGULAR VE YORUMLAR	8
3.1. Mustafa KUTLU	8
3.1.1. Hayatı	8
3.1.2. Eserleri	11
3.1.3. Hikâyeciliği	12
3.2. Uzun Hikaye	16
3.3. Cümle.....	21
3.3.1. Yapılarına göre cümle çeşitleri.....	25

3.3.1.1. Basit cümleler.....	25
3.3.1.2. Birleşik cümleler	27
3.3.1.2.1. Şartlı birleşik cümleler	28
3.3.1.2.2. İç içe birleşik cümleler	29
3.3.2 Bağlı cümleler.....	30
3.3.3.Sıralı cümleler.....	33
3.3.3.1. Bağımlı sıralı cümleler	35
3.3.3.2.Bağımsız sıralı cümleler	38
3.3.4. Kesik (eksiltili) cümleler	40
3.3.5 Yüklem türüne göre cümle çeşitleri.....	42
3.3.5.1. İsim cümleleri	42
3.3.5.2. Fiil cümleleri.....	47
3.3.6.Yüklem yerine göre cümle çeşitleri.....	54
3.3.6.1. Kurallı cümleler.....	54
3.3.6.2.Devrik cümleler	59
3.3. 7.Anlamına göre cümle çeşitleri.....	61
3.3.7.1.Olumlu cümle.....	62
3.3.7.2. Olumsuz cümle	66
3.3.7.3.Soru cümlesi.....	69
3.3.8.Cümlenin Unsurları.....	71
3.3.8.1.Yüklem	73
3.3.8.1.1.Fiil cümlelerinde yüklem.....	74
3.3.8.1.2.Yüklemi basit çekimli olan fiil cümleleri	74
3.3.8.1.3.Yüklemi birleşik çekimli olan fiil cümleleri.....	79

3.3.8.1.3.1.İsim + yardımcı fiil kuruluşundaki birleşik fiillerin yüklem olması	82
3.3.8.1.3.2.Fiil + yardımcı fiil kuruluşundaki birleşik fiillerin yüklem olması	84
3.3.8.1.2. İsim cümlelerinde yüklem.....	86
3.3.8.2.Özne.....	87
3.3.8.3. Nesne	89
3.3.8.3.1. Belirtili nesne.....	89
3.3.8.3. 2.Belirtisiz nesne.....	91
3.3.8.4.Yer tamlayıcısı	92
3.3.8.5. Zarf tümleci.....	94
3.3.8.6. Dolaylı tamlayıcılar(cümle dışı unsurlar).....	96
3.3.8.6.1.Ünlemler ve ünlem grupları	96
3.3.9.Cümle tahlilleri	98
4. SONUÇ	144
4.1 Tablolar.....	145
5. ÖNERİLER	149
KAYNAKÇA	150

1. GİRİŞ

1.1. Problem

Dil bir toplumun dünü, bugünü ve yarınını oluşturan en önemli araçtır. İletişim aracı olan dil kültür aktarımında da en büyük araçlardan birisidir.

Birey, toplum heyecanını, ruh hallerini ve her türlü iletişimlerini dil denilen sistem ile sağlamaktadır. Dil öyle bir sistemdir ki bu sistemin kuralları yine kendisi tarafından belirlenip uygulanmaktadır.

Dil, “İnsanların düşündüklerini ve duyduklarını bildirmek için kelimelerle veya işaretlerle yaptıkları anlaşma, lisan, zeban.” (TDK, 2005:526)

Uzmanlar tarafından bir anlaşma vasıtası olmasına dikkat çektikleri dil, değişik tanımlarla ele alınmıştır.

“Dil, İnsanlar arasında anlaşmayı sağlayan tabii bir vasıta, kendisine mahsus kanunları olan ve ancak bu kanunlar çerçevesinde gelişen canlı bir varlık, temeli bilinmeyen zamanlarda atılmış bir gizli antlaşmalar sistemi, seslerden örülmüş içtimaî bir müessesedir.” (Ergin, 2002:3)

“Dil, bazı ses veya ses gruplarının o şeylerin hayalini uyandırması sürecinden ibarettir”, işlevi bakımından “dil, vasıttan başka bir şey değildir, manevî bakımdan ise “dil, hayatın aldığı bir şekildir ve milletin çağlar boyunca yaşadığı tarihin adeta özetidir.”(Kaplan,2001:163)

Dilin yapısı eski Yunan’dan başlayarak pek çok düşünürün ilgisini çekmiş, sesteki eklere, kelimedeki cümleye ve metne kadar bu yapıyı oluşturan birimler üzerine farklı görüşler dile getirilmiştir. Türkiye’de özellikle Batılılaşma sonrasında Türk dilinin yapısına bakışta filolojik-dil bilgisi geleneği ile birlikte dil bilimindeki gelişmelerin de dikkate alındığı görülmektedir.(Altun,2010:75)

İnsanoğlu dünden bugüne var olan bütün birikimini, bilgi ve kültür seviyesini, yaşama biçimini, hayata bakış açısını dil denilen araçla kendisinden sonraki nesillere miras olarak bırakmaktadır. Dil bu mirasın aracı olduğu kadar aynı zamanda

koruyucusudur. Koruyucu güç olan dil, varlığını sürdürmek için kendisini yenileyip geliştirerek bütün nesillere karşı görevini yerine getirmektedir.

“Dil sayesinde bir milletin yüzyıllar boyunca edindiği bilgi nesilden nesle aktarılır. Konuşma dili, tabirleri ata hazinesidir. Bundan dolayı okuma yazma bilmeyen Türk halkının bir sağduyuya, bir hayat görüşüne sahip olması konuşma dilinin zenginliğinden ileri gelir. Fakat yazı dili ve onun mahsulü olan kitap, sözlü kültürden çok daha zengin ve emin bir kaynaktır. Kitap okuyanın bilgisi kadar konuşması da başka türlü olur. Bir memlekette kitap kültürü ne kadar zenginse günlük konuşma da o kadar zengin olur.” (Kaplan, 2001: 208)

Dil insan toplulukları içinde, ortaklaşa yerleşmiş sayısız sesli işaretlerle, her istenileni, düşünülen ve duyulanı konuşarak veya yazarak anlatmak sistemidir. (Emre, 1945: 3)

“Duygu, düşünce ve dileklerimizi anlatmaya yarayan imlerin hepsine birden dil denir. Dil, temeli yaradılıştaki bulunan bir yeti ile toplumsal uyuşmalardan doğmuştur. Dil, düşünceleri anlatmaya yarayan bir imler dizgesidir.” (Gencan, 2001: 21)

“İnsanlar arasında karşılıklı haberleşme aracı olarak kullanılan; duygu, düşünce ve isteklerin ses, şekil ve anlam bakımından her toplumun kendi değer yargılarına göre biçimlenmiş ortak kurallarının yardımı ile başkalarına aktarılmasını sağlayan, seslerden örülü çok yönlü ve gelişmiş bir sistem.” (Korkmaz, 2007: 67)

İletişim ve haberleşme aracı olan dil kendi kurduğu sistemiyle insanlar arasında bu görevini yürütmektedir. Dil nesiller arası köprü olma görevini çok iyi bir şekilde yapmaya devam etmektedir.

“İlk bakışta, basit bir iletişim aracı gibi görünen dil, dilsel topluluk oluşturmada nedeniyle, aynı zamanda, toplumsal, ruhsal, duygusal, kültürel içeriği de bulunan karmaşık bir dizgedir.” (Koç, 1990: 13)

“Dil insanların meramlarını anlatmak için kullandıkları bir sesli işaretler sistemidir. En mükemmel anlatma vasıtamız dilimizdir.” (Banguoğlu, 2007: 9)

“Dil, düşünce, duygu ve isteklerin, bir toplumda ses ve anlam yönünden ortak olan öğeler ve kurallardan yararlanılarak başkalarına aktarılmasını sağlayan, çok yönlü, çok gelişmiş bir dizgedir.” (Aksan, 2009: 55)

Bu kadar önemli olan dil meselesi üzerine sayısız çalışma yapılmış ve yapılmaya devam etmektedir. Bu çalışmaların her biri ayrı alanlar üzerinde yapılmıştır. Bunlardan bir tanesi de tezimizin konusunu oluşturan söz dizimi konusudur.

Söz dizimi son zamanlarda Türkçe alanında bir hayli önem kazanmıştır. Çeşitli edebi metinler üzerinde söz dizimi ve gramer çalışmaları yapılmaktadır.

Gramer, “bir dili ses, şekil ve cümle yapıları ile dilin çeşitli öğeleri arasındaki anlam ilişkileri açısından inceleyerek bunlarla ilgili kuralları ve işleyiş özelliklerini ortaya koyan bilimdir.” (Korkmaz, 2007:110)

“Gramer, eğitimde, kültürde, ana dilinin ve ulusçuluğun korunmasında son derece önemli bir rol oynar. Ana dili, onu konuşanın dil bilincini belirttiği gibi, onda, çocukluk çağından başlayarak dil duygusu da yaratır. Her ana dilinde, şimdikiliği geçmişe, ulusal geleneklere bağlayan gizemli bir güç vardır. Her dil, kendi kuruluş düzeni, işleme mekanizması, yapı ve diziliş düzeni ile bir düşünüş ve anlatış kalıbı, yapısal bir düzeni, biçim özelliği olan bir yapıdır. Ana dili, topluluk bilincini yansıtan, dünya görüşünü kalıplayan ulusal bir varlık, gramer de eğitimde bu varlığın en güçlü ve güvenilir koruyucusudur.”(Dilaçar, 1989:123)

İletişim sistemi olan dil belli kurallara uymak ve kendi kurallarını sürdürmek çabasını güdecektir. Bu çaba da elbette dili kullananlar tarafından olacaktır. Bu çalışmalar genelde gramer başlığı adı altında olmaktadır.

Dilin yapısı, kullanılışı, gelişim ve değişimi ile ilgilenen gramer, tarihten bu yana üzerinde durulmuş ve inceleme konusu olagelmıştır.

“Dilbilim, gramer’i şu şekilde tanımlar: 1. Biçim, söyleniş, cümle yapısı, anlam ve söz tarihi bakımından belirli bir düzenlilik gösteren sistemli söz gruplanmalarından meydana gelen dilin bu yönden incelenmesi. 2. Belli bir çağda

belli bir dilin bu bakımdan incelenmesinin konusu olan görüngüler ve bunların sistemi. 3. Bu görüngüleri yöneten kurallar. 4. Bu kuralları öğreten ders kitabı. 5. Bir sözün ya da yazının bu kurallara uyup uymama derecesi. Bu tanımlardan anlaşıldığına göre, gramer yalnız dil bilgisi değildir; bilgi'ye dayanmayan tarafları da vardır. Dilin kendisi, varlığı, yapısı ve kuralları bizim bilgimize bağlı değildir. Bilsek de, bilmesek de onlar vardır, işlemekte ve yaşamaktadır.” (Dilaçar,1989: 84 -85)

Dili ele alıp inceleyen,dilin kurallarını araştıran dal olan gramer, dilin geçmişten geleceğe aktarılmasını sağlayarak dilde köklü ve anlaşılmaz değişikliklerin meydana gelmesini de engellemektedir.

Sesbilgisi, şekilbilgisi ve söz dizimi gramerin başlıca konularını oluşturmaktadır.

Tez çalışması Türkçeninsöz dizimiüzerine olduğundan, kısaca söz dizimindenbahsedilecektir.

Söz dizimi yargı bildiren ve bildirmeyen cümleleri ve cümle çeşitlerini inceler. Bunların özelliklerini ve bağlantılarını ele alır.

Cümle, söz dizimi alanının temel konusudur. Bir cümle çeşitli öğelerden meydana gelir. Bunlara söz diziminde “cümlelerin öğeleri” denilmektedir. Cümlelerin öğeleri; temel öge yüklem, ikinci derece önemli öge özne ve yardımcı öğeler nesne, yer tamlayıcısı ve zarftır. Bunlar, cümlelerin kuruluşunda çeşitli bakımlardan görevli olan unsurlardır. Cümlelerin temel ögesi olan yüklem, cümlede yargıyı taşır ve cümlelerin kurulmasını sağlar. Yüklemin özelliğine göre cümledeki öğeler şekillenir.

“Bir dilde düşünce ve duyguların tam olarak anlatılabilmesi için gramer kurallarına uygun olarak dizilen kelimelerin, kelime gruplarının cümle ve söz içindeki görevlerini, birbirleriyle olan ilişkilerini, sıralanışlarını ve cümle türlerini inceleyen bilim dalı.”(Korkmaz ,2007)

Söz diziminin konusu, yargısız anlatım birimi olan kelime grupları ile yargılı anlatım birimi olan cümlelerin yapısı, işleyişi, görevleri ve anlam özellikleri;

cümlelerin bağlanma şekilleri ile bağlanan cümleler arasındaki şekil ve anlam ilişkileridir. (Karahana, 2004:9)

“Söz dizimi bir kelimenin veya kelime grubunun diğeri bir kelime veya kelime grubu ile birleşmesini inceler,” (Bilgegil, 1984, 12)

Gramer üzerine yapılan çalışmalar her dilde farklı yöntem ve uygulamalarla olmaktadır. Bunu sebebi de dillerin farklı ailelerden oluşmasıdır. Türk dilinin yapısı ile başka ailelerdeki dillerin yapısı nasıl farklıysa onlar üzerinde yapılacak çalışmalarda farklı olmaktadır.

Türkçe söz dizimi açısından muntazam özellikler taşımaktadır. Aşırı uçlarda kurallar barındırmayan, sistematigi mantığa uygun olan, sistemin bütün parçalarının bütünden kopmadan, bütünün varlığını sürdürmeye hizmet eden bir yapıya sahiptir.

Köken bakımından Ural-Altay dil ailesine giren Türkçe, yapı bakımından eklemeli diller arasında yer almaktadır. Türk dilinin yapısını inceleyen Batılı bilginler dilbilgisi kurallarının son derece düzenli, istisnası az ve sabit oluşuna hayranlıklarını belirtmişlerdir. Bir başka bilim adamı ise, Türkçenin bilim adamlarının müzakerelerinden ortaya çıkmış mükemmel bir yapıya sahip olduğunu söylemiştir. (Gencan1975:29)

Bu mükemmelliğe sahip olan dilimizi ele alıp incelemek ve bu mükemmelliği hem görmek hem de herkese göstermek bütün fertlerin borcudur.

Dilimizin söz dizimi üzerine yapılan çalışmaların son yıllarda artması sevindirici bir durum olmakla birlikte dile olan borcumuzun hala tam anlamıyla ödenmediği de bir gerçektir.

1.2. Amaç

Araştırmanın temel amacı, “Uzun Hikâye” hikâyesindeki söz dizimi özellikleri, cümle çeşitleri,cümlenin öğeleri ve cümle tahlilleri ile ilgili özellikleri ortaya koymaktır. Bu temel amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt bulunmaya çalışılacaktır:

1. “Uzun Hikâye” de cümleçeşitlerinin özellikleri nelerdir?
2. “Uzun Hikâye” de cümle öğelerinin özellikleri nelerdir?
3. “Uzun Hikâye” de cümle tahlillerinin özellikleri nelerdir?
4. Bu özelliklerin yanı sıra yazara özgü kullanımlar var mıdır?
5. Bütün bu özelliklerin yazarın üslubundaki yeri nedir?

Bütün bunlardan hareketle Türk dilinin ifade gücünü bu hikâye özelinde tespit edebilmek, aynı zamanda yazarın duygu, düşüncelerinin dilsel yapıya nasıl dönüştüğünü belirlemek, ulaşılmak istenen hedeflerdendir.

1.3. Önem

“Uzun Hikâye” hikâyesinde yapılan bu incelemede, temel amaçta da belirtildiği gibi cümle çeşitleri, cümlenin öğeleri ve cümle tahlilleri ile ilgili özellikler tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu özellikleri ortaya koyabilmek için edebî metin hareket noktası olarak alınmıştır.

Bu çalışmada “cümle çeşitleri, cümlenin öğeleri ve cümle tahlilleri” üzerinde durulmuştur. Böylece, konunun bütün yönleriyle ortaya konulması amaçlanmıştır. Çalışma, bu açıdan önem taşımaktadır.

Son dönem Türk hikâyeciliğinde dikkat çekici bir yere sahip olması dolayısıyla, çalışmada Mustafa Kutlu’nun Uzun Hikâye’si seçilmiştir. Böyle bir çalışma, yazarın üslubu üzerinde söz söylemeye fırsat sunacak ve hikâyelerinin önemini bir kez daha vurgulayacaktır.

1.4. Sınırlılıklar

Bu çalışma, Uzun Hikâye adlı hikâyedeki cümleler üzerine amaç kısmında belirtilen sorular doğrultusunda yapılan çalışmayla sınırlıdır.

2. YÖNTEM

2.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırma, genel itibariyle gramer bakımından bir metin çözümlemesidir. Çözümleme de, metnin cümle çeşitleri, cümlenin öğeleri ve cümle tahlilleri bakımından incelenmesine dayalıdır. Bu inceleme yapılırken Leylâ Karahan (2012)'ın “Türkçede Söz Dizimi” adlı eseri temel alınmış, genel çerçeve buna göre belirlenmiştir.

Çalışma, betimsel niteliklidir. Hikâyeden yola çıkarak Türkçe söz diziminde yapı bakımından cümleler, cümlenin öğeleri ve özellikleri ortaya konmaya çalışılmıştır.

2.2. Bilgi Toplama Kaynakları

Araştırmanın temel amacı olan “Türkiye Türkçesi söz diziminde cümle çeşitleri, cümlenin öğeleri ve cümle tahlilleri ile ilgili özelliklerin tespit edilmesi” için başvurulacak bilgi toplama kaynağı, Mustafa Kutlu'nun Uzun Hikâye adlı hikâye kitabıdır. Hikâyeden seçkisiz yolla belirlenen cümlelerden yola çıkılarak cümle çeşitleri, cümlenin öğeleri ve cümle tahlilleri ile ilgili özellikler tespit edilmiş ve sistematik olarak sunulmuştur. Genel çerçeve, Leylâ Karahan'ın “Türkçede Söz Dizimi” adlı eserine göre oluşturulmuş, diğer kaynaklardan da benzer ve farklı yönlerin tespit edilerek yararlanılması yoluna gidilmiştir.

2.3. Bilgilerin Toplanması ve Değerlendirilmesi

Bilgi toplama kaynağının değerlendirilmesinde Leylâ Karahan'ın “Türkçede Söz Dizimi” adlı eseri çerçeve olarak alınmıştır. Daha sonra diğer kaynaklar da taranarak, bilgi toplama kaynağının çözümlenmesine ve yorumlanmasına yönelik esaslar belirlenmiştir. “Uzun Hikâye” adlı hikâyenin belirlenen cümleler, çeşitleri, öğeleri ve cümle tahlilleri bakımından bu esaslara göre sınıflandırılmıştır. Tekrara düşmemek için hikâyeden seçilen cümleler üzerinde durulmuştur, ayrıntılı bir çözümlemeye gidilmiştir. Özellikler örneklendirilirken bütün cümleleri vermek gerekli görülmemiş, sayı sınırlandırılmıştır.

3. BULGULAR VE YORUMLAR

3.1. Mustafa Kutlu

3.1.1. Hayatı

Mustafa Kutlu, 6 Mart 1947’de Erzincan’ınIlıç ilçesine bağlı Kuruçay nahiyesinde doğar. Babası Nurettin Bey, annesi Sulhiye Hanım’dır. Beşkardeştirler. Üç ablası ve bir de kız kardeşi vardır.

Mustafa Kutlu’nun ailesi ilmiye sınıfındandır. Babası Nurettin Bey rüştiye tahsillidir. Nahiye müdürlüğü yapar. Anadolu’nun pek çok yerinde bu görevi yürütmüştür. Dedeleri de çeşitli memuriyetlerden gelmedir. Soylarına Hacıyakupoğulları denir. Ailenin bilinen bütün kökleri Erzincan’dadır. Babasının görevi sebebiyle bir yerde bir iki sene kalıp başka bir yere nakilleri gerçekleşir. Babası 1953 yılında emekli olduktan sonra Erzincan’a döner, kahvelerde arzuhalcilik yapar. Babasını 1959 yılında 12 yaşındayken kaybeder.

Babası ile pek fazla içli dışlı olamaz. Nurettin Bey tam bir Osmanlı Beyefendisidir. Eski harfleri çok iyi yazar. Kutlu’nun kendisi gibi Nurettin Bey de babasını 12 yaşında kaybeder. Babaanne ikisi erkek, ikisi kız olan çocuklarını kendi başına yetiştirmek zorunda kalır.

Mustafa Kutlu’nun annesi Sulhiye Hanım ve babaannesi de tam bir Osmanlı hanımefendisidirler. Eşlerinin yokluğunu çocuklarına hissettirmemek için ellerinden gelen gayreti gösterirler. Sulhiye Hanım’ın isminin kaynağı 1923’te ilan edilen Cumhuriyet’tir. “Sulh” olduğu için ismini Sulhiye koymuşlardır.

Çocukluğunda yazları annesinin köyüne gider. Eskiden şehir ve taşra hayatı birbirinden bugünkü kadar kopuk değildir. Erzincan’da mahallelerinin hemen yakınında bir köy uzun yıllar; ahırıyla, mereğiyle, davarı, nahırıyla varlığını korur.

Babasının tayin edildiği bir nahiye de ev bulamadıkları için istasyon yakınlarında bir binada kalırlar. Burası Kemah beylerinden Sağıroğulları’nınCebesoy

İstasyonu'na yaptırdıkları bir dinlenme evidir. Kısa bir süre de karakol binasında kalmışlardır. Bu günlerin hatıralarını Kupa Maçı [Gİ] ve 5492 [AKY] isimli hikâyelerinde kullanır. Burada dumanlı trenler, istasyonlar, demiryolu çalışanları, ıssız tabiat ve hayvanlarla içli dışlı olur.(Yazıcı,2002)

Beş altı yaşlarındayken okula giden ablalarının kitaplarından okuma yazmayı öğrenir. Bu kitaplardaki şiirleri ezberler. Okula gitmeden önce ikinci üçüncü sınıf talebesi kadar bir birikime sahip olur.

Babasının ölümü ile birlikte -orta ikinci sınıftadır- zor günler başlar. Annesine yardımcı olmak için birçok iş yapar. Sebze halinde arabadan karpuz indirir, kahvede garsonluk, çadırlarda puantörlük yapar. Yine bu yıllarda uğraştığı iki iş vardır. Biri resim yapmak, diğeri futbol oynamak. Mahalli ligde futbol oynar.

Yazıcı, Kutlu'nun tahsil hayatı ve memuriyet hayatını ise şu şekilde dile getirir:

Mustafa Kutlu, ilkokulu, ortaokulu ve liseyi Erzincan'da okur. Ortaokula kadar oturdukları ev deprem sonrası yapılan prefabrik evlerdendir. Buraya elektrik gelmediğinden orta ikiye kadar petrol lambası kullanmışlardır.

İlkokuldan itibaren edindiği okuma alışkanlığı, ortaokul sıralarında edebî zevke dönüşür. Edebiyat okumayı düşünür; fakat edebiyatçı olmak gibi bir tasarısı yoktur. Lisede fen kolundan mezun olur. Fen koluna giriş sebebini şöyle açıklar: “Sıra arkadaşımın mahalli bir amatör kümede, aynı takımda top koşturuyoruz. Çocuk kütüphane müdürünün oğlu ve dersleri çok iyi. Ben haytayım, derslerim o kadar iyi değil. O arkadaşım babasının yönlendirmesiyle fen bölümüne giriyor. Fen, yani zor bölüm ki üniversitede tıp kazansın, teknik üniversiteye falan gitsin. Ben de diyorum ki, “ulan orayı yapamayız oğlum, biz top oynuyoruz, edebiyata gidelim, edebiyat kolay.” O fen koluna gidince ben de onun peşi sıra fen bölümüne gittim. Yani arkadaş kurbanı oldum.” (Murat Menteş, “Göründüğü Gibi Olan Adam”, Gerçek Hayat, 16-21 Mart 2001, s.17)Mustafa Kutlu on üç dersten bitirme imtihanına

girerler. Yazılıyı vermeyeni sözlüye almamaktadırlar. Birçok öğrencinin tek dersten kalıp liseyi bıraktığı bir dönemde mezun olabilen iki öğrenciden biridir. (1963)

Mustafa Kutlu, Liseyi bitirdikten sonra resme olan hevesi yüzünden Güzel Sanatlar Akademisi imtihanına girmek ister. O güne kadar Erzincan sınırlarına çıkmamış bir taşra çocuğunu Güzel Sanatların “frapan havası” iter. Böylece on yıl uğraştığı resim defterini kapatır. Buraya girmeyişinin bir başka sebebi de taşrada bir kılavuzu olmayan, belli bir eğitimden geçmemiş, kendi kendini yetiştiren bir ressam adayının pek bir yere varamayacağını hesap etmesidir.(Yazıcı,2002)

Ayrıca Türk edebiyatının özellikle yeni edebiyatın hocalarının olduğu Atatürk üniversitesinde okumaya başlayankutlubelki de hayatının dönüm noktalarının en büyüğünyaşamış ve Orhan Okay, Kaya Bilgegil Niyazi Akı gibi ilim ve edebiyat adamlarından dersler almıştır.

Yazıcı, bu önemli durumu şöyle aktarır:

Mustafa Kutlu Erzurum Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesine 1964’te kaydolur. Burada yeni ve değişik bir dünya ile karşılaşır. Orhan Okay, Kaya Bilgegil, Niyazi Akı, Selahattin Olcay gibi hocalarla tanışır.

Mustafa Kutlu iki arkadaşı ile birlikte Erzurum Halkevi salonunda yağlıboya resimlerinden oluşan bir dergi açar. Burada 30-40 kadar resmi sergilenir. Üniversite üçüncü sınıfa kadar aklında yazı yazmak düşüncesi yoktur.

Mustafa Kutlu bir gün Orhan Okay Hoca’nın odasında Hareket Dergisi’nin sahibi Ezel Erverdi ile karşılaşır. Bu karşılaşma hayatında bir dönüm noktası olur. Çünkü Ezel Erverdi desensiz mesensiz diye eleştirdiği Kutlu’dan desen göndermesini ister. Gönderdiği ilk desenler Hareket’in 28. sayısının kapağını süsler. Sonra bu dergide hikâyeleri de yayımlanmaya başlar. İlk hikâyesi 29 Mayıs 1968’de yayımlanan “O...”dur, hikâye ile birlikte biri kapakta olmak üzere 6-7 deseni çıkar.

Üniversitenin son sınıfında Orhan Okay Hoca ile “Sait Faik’in hikâyelerinin resim ve perspektif açıdan incelenmesi” konulu tezini hazırlar. 1968’de okulu bitirir.

1969’da Erzincan’da görücü usulü ile hayatımın en güzel tevafuku dediği eşi Sevgi Hanım ile evlenir. (Bu evlilikten bir erkek bir kız çocukları olmuştur.) Evliliği ile birlikte öğretmenliğe başlar. İlk tayini Tunceli’ye çıkar. Dört yıl Tunceli Lisesi’nde çalışır. 1972 yılında İstanbul’a tayin edilir. Küçükköy Vefa Poyraz Lisesi’nde iki yıl öğretmenlik yapar. 1974 yılında çok sevdiği mesleğinden istifa eder. Hareket Yayınları’nı genişletmek isterler. İstifa gerekçesini şöyle açıklar: “Öğretmenliği çok seviyordum; fakat yine de dergiye ağırlık vermemiz gerektiği için istifa ettim.” (Murat Menteş, “Göründüğü Gibi Olan Adam”, Gerçek Hayat, 16-21 Mart 2001, s.17)(Yazıcı,2002)

3.1.2. Eserleri

Öykü:

Ortakdaki Adam (1970)

Gönül İşi (1974)

Yokuşa Akan Sular (1979)

Yoksulluk İçimizde (1981)

Ya Tahammül Ya Sefer (1983)

Bu Böyledir (1987)

Sır (1990)

Arkakapak Yazıları (1995)

Hüzün ve Tesadüf (1995)

Uzun Hikaye (2000)

Beyhude Ömrüm (2001)

Mavi Kuş (2002)

Tufandan Önce (2003)

Rüzgarlı Pazar (2004)

Chef (2005)

Menekşeli Mektup (2006)

Kapıları Açmak (2007)

Huzursuz Bacak (2008)

Tahir Sami Bey'in Özel Hayatı (2009)

Zafer yahut Hiç (2010)

Hayat Güzeldir (2011)

Anadolu Yakası (2012)

Sıradışı Bir Ödül Töreni (2013)

Deneme-İnceleme:

Sait Faik'in Hikâye Dünyası (1968)

Sabahattin Ali (1972)

Şehir Mektupları (1995)

Akasya İle Mandolin (1999)

Yoksulluk Kitabı (2004)

Çocuk Kitabı:

Yıldız Tozu (2005)

3.1.3.Hikâyeciliği

Mustafa Kutlu son dönem Türk hikâyeciliğine her açıdan damga vurmuş bir yazardır. Ve ayrıca hikâye kitapları üzerine çokça konuşulan biridir. Kutlu'nun hikâyeciliği ve işlediği konular üzerine çalışma yapanlar tarafından çeşitli dönemler

halinde ele alınmıştır. Bu da aslında Kutlu'nun kendisini geliştirip zamanın şartlarına, ihtiyaçlarına göre yazmaya çalıştığını göstermektedir.

Yazıcı,Kutlu'nun yayın hayatı ve hikâyeciliği ile ilgili şu hususları belirttir:

Mustafa Kutlu, 1968 yılında İstanbul'da çıkan Fikir ve Sanatta Hareket Dergisi'nde yayımladığı hikâyelerle yayın dünyasına girdi. Adımlar (Erzurum, 1970-72), Hisar, Türk Edebiyatı, Düşünce, Yönelişler gibi dergilerde yazdı.

Hikâyeleri, desenleri ve diğer yazıları Hareket dergisinde yayımlandı. Adımlar dergisinde şiirleri de vardır. Hikâyelerini bu dönemde kitaplaştırmaya başladı. İlk hikâye kitabı "Ortakdaki Adam" (1970) Hareket Yayınları tarafından basıldı. Bunu "Gönül İşi" (1974) takip eder. Bu arada iki inceleme yayımlar. Bunlar Sabahattin Ali ve Sait Faik üzerinedir. Bunların yayımlanması ona göre hem bir şans hem de bir şanssızlıktır. "Talebelik sırasında yapmış olduğum iki çalışma hemen yayımlanma şansı buldu. Bunlar erken yayının bütün acemiliklerini taşıyan kitaplardı; ama benim için büyük bir şanstı." (Adnan Tekşen, "Mustafa Kutlu ile Mülakat", Zaman, 16 Temmuz 1987, s. 9. Mustafa Kutlu, Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisinin (8 cilt 1976-1998) 2. ciltten itibaren yayın yönetimini üstlenir ve bu ansiklopediye geniş ölçüde madde yazar. 1974-75'ten itibaren 20 yılını verdiği bu ansiklopediyi 1973'te aldığı Smith Corona marka daktilosundan yazarak çıkarır. Ansiklopedi için şimdi profesör olan D. Mehmet Doğan ile çalışır.

Fikir ve Sanatta Hareket Dergisi 1982'de kapanınca kendi tabiri ile sudan çıkmış balığa dönerler; çünkü dergi ile yaşamaya alışmışlardır. (Yazıcı,2002)

Kutlu yazın hayatında sinemayla, senaryoyla da ilgilenir ve bu hususta çalışmalar yapmaya başlar. Kutlu'nun bu serüvenini yazıcı şöyle aktarır.

Mustafa Kutlu, 1980'lerin ortasından sonra sinemaya yönelir ve senaryolar yazmaya başlar. "TRT'de dramatik belgeseller yazdım: Divan-ı Lügati't Türk'ün bulunuşu ile ilgili 'Bir Kitabın Hikâyesi'; 'Müzedeki Şiir', Divan Edebiyatı Müzesi ile bağlantılı bir belgeseldi. Selim İleri ile beraber Pazartesi Hikâyeleri'ni hazırladık;

birçoğu çekildi. Halit Refiğ'in yönettiği 'Kurtar Beni' ile Osman Sınav'ın çektiği 'Kapıları Açmak' görünür hale geldi; çünkü her ikisi de ödül aldı. TGRT'de yayınlanan Ufukta Bir Ağaç'ı yazmıştım..." (Murat Menteş, "Göründüğü Gibi Olan Adam", Gerçek Hayat, 16-21 Mart 2001, s.17).Ömer Seyfettin'in Yalnız Efe'sini senaryolaştırır. Diyanet İşleri'nin çocuk filmleri yapması ve bu filmlerin TRT'de gösterilmesi için Turgut Özal'ın girişimi ile bir proje hazırlar. Yusufçuk diye 8 bölümlük bir dizi yazar. "İnsanlar Yaşadıkça" isimli dizisi TRT engeline takılır. Son yazdığı senaryolardan birini TRT'ye teklif etmiş, ismi Mavi Kuş olan bu senaryo şu anda sinema filmi olarak düşünülmektedir."

Mustafa Kutlu'nun Kapıları Açmak isimli senaryosunun Turizm Bakanlığı'nın açtığı yarışmada ikincilik derecesi vardır.(Yazıcı,2002)

Yazı hayatında dergicilik çok önemli bir yer oluşturmalarına rağmen Kutlu bir süre dergiciliğe ara verir. Ama dergicilik Kutlu'nu hayatında hep yerini korumuştur. Uzun bir ara vermesine rağmen Kutlu tekrar dergiciliğe geri döner.

Yazıcı bu dönüş serüvenini ve son dönem yazı hayatını çalışmasında şöyle anlatır:

Mustafa Kutlu, dergiciliğe uzun bir ara verdikten sonra Dergâh (1990) ile bir dönüş yapar. İlk sayısı mart ayında yayımlanır. Dergi edebiyat-sanat dergisidir. Dergâh'ın çıkışını Sultan Ahmet'teki Derviş çay bahçesinde İsmail Kara, Mustafa Kutlu ve Ezel Erverdi kararlaştırır.

Mustafa Kutlu derginin yanı sıra Dergâh Yayınevi'nin yönetimini de sürdürmektedir.

1986 yılından itibaren Zaman gazetesinde "Bir Demet İstanbul" başlığı altında şehir yazıları yayımlanır. Bu yazılar daha sonra Şehir Mektupları (1995) adı altında kitaplaşır. Halen Yeni Şafak'ta kültür-edebiyat yazıları yazmaya devam eden Kutlu, aynı gazetede spor yazıları yazmaktadır.

2012 yılında Osman Sınav'ın yönetmenliğinde ve Kenan İmirzalıoğlu'nun başrolde oynadığı “**Uzun Hikâye**” isimli eseri beyaz perdeye aktarılmış ve büyük ilgi görmüştür.

Başlangıcından günümüze, kitaplaşmış hikâyelerinden hareketle, Mustafa Kutlu'nun hikâyeciliği dört dönem altında incelenebilir.

Kutlu her dönemde kendisini geliştirmiş ve bu dönemlere has eserler vermiştir.

Tonga ise Kutlu'nun hikâyeciliğini 2008 yılında yapmış olduğu çalışmasında şu dönemlere ayırıp ele almıştır:

1. *Dönem(1968–1979)*:Ortak Adam ve Gönül işi bu dönemin ürünleridir. Bu dönemde, yazarın Sait Faik ve Sabahattin Ali tesirinde olduğu gözlemlenir. Yazar, bu döneme ait hikâyelerini tekrar yayımlamamıştır.

2. *Dönem(1979–1995)*:Yazarın Klâsik şark üslûbundan hareket ederek kendi hikâye tarzını bulduğu ve hikâyelerinde “sosyal değişme” hâdisesini bütün yönleriyle işlediği dönemdir. Yokuşa Akan Sular, Yoksulluk içimizde, Ya Tahammül Ya Sefer, Bu Böyledir ve Sır bu dönemin ürünleri olarak değerlendirilebilir. Bu dönem hikâyeleri, gelenekteki tahkiye unsurlarımızdan hareketle, özellikle kısa geleneğinden faydalanılarak kurgulanmıştır. Kitaplardaki hikâyelerin her biri müstakil birer hikâye olduğu gibi, hikâyeler kitap hâlinde de bir bütün teşkil ederler.

3. *Dönem:(1995–2000)*:Yazarın hikâyecilik serüveninde bir nev'i ara dönem olarak nitelendirilebilecek bu dönemde kaleme alınan eserler Hüzün ve Tesadüf ile Arka Kapak Yazılarıdır. Yazarın bu iki eserinde, çoğu hikâye olmakla birlikte deneme kutbuna yaklaşan bazı metinleri de neşrettiği görülür.

4. *Dönem(2000–2007)*: Kültür değişmesi olgusu arka plâna itilmekle birlikte sosyal zeminden kopulmaksızın, bireylerin içlerinde olup bitenlerin aksettirildiği, çocukluk, aşk, çevre, köy-kasaba-varoş hayatı... gibi mevzuların daha çok nostaljik bir tarzla işlendiği dönemdir. Bu dönemde yazar, hikâyelerini genel olarak uzun hikâye formunda kaleme almıştır. *Uzun Hikâye, Beyhude Ömrüm, TufandanÖnce,*

Mavi Kuş, Rüzgârlı Pazar, Chef, Menekşeli Mektup, Kapıları Açmak bu dönemin ürünleridir.(Tonga, 2008:436)

3.2. Uzun Hikâye

Uzun Hikâye, üzerinde çokça konuşulan ve sinemaya da aktarılan dikkat çekici bir hikâyedir. Kutlu'nun dünya görüşündeki değişimler edebi yaşamına da yansımıştır. Ve eserleri de bu dönemlere şahitlik yapmaktadır. Uzun Hikâye de son dönemine damga vurmuş bir eserdir.

Hepimizin bir uzun hikâyesi vardır. Bazı benzerlikleri dışında her biri kendine özgüdür üstelik. Mustafa Kutlu birbirine tam olarak benzemez hikâyelerimizin esrarlı âlemine dalmış bir yazar. Modern bir anlayışla yazdığı klasik öyküleriyle edebiyatımızda hak ettiği bir yere sahiptir. Uzun Hikâye adlı eseri onun önemli eserlerinden birisidir.

Dünya penceresinden bakıp geçiyoruz ya hani. Pek çoğumuz hiç bakmamışa dönüyoruz ya sonradan. Yazarlar ve şairler -elbette kalıcı işler başaran herkes- bu hazin sondan sıyrılabilirler. Baktıkları yerden neler gördüklerini aktararak, onları daha kalıcı hâle getirebilirler. Aslında aktardıkları manzara dış âlemde çok kendi iç âlemlerini yansıtmaktadır. Bu anlamda yazarlar romanlarda veya hikâyelerde başkalarının hayatlarını anlatıyormuş izlenimi verseler de çoğu kez kendi hayatlarından yola çıkıyorlar. Mustafa Kutlu da Uzun Hikâye'de kendi uzun hikâyesini anlatmış bizlere. Yüz sayfayı aşkın bu eser, yazarın çocukluk ve ilk gençlik yıllarına ışık tutan bir otobiyografik roman olmaya da adaydır.(Kaya,2012)

Uzun Hikâye'de Bulgaristan muhaciri olan Ali'nin ve oğlunun öyküsü anlatılmaktadır. Eser 1. tekil şahıs ağzından kaleme alınmıştır. Küçük bir çocuğun gözünden bakıyor yazar olaylara, kişilere ve toplumsal her türlü duruma. Yazarın bu tercihi çocukların gözlerinin, doğal olarak kalplerinin yetişkinlere oranla temizliği, katışıksızlığı etkili olmuştur, diyebiliriz. Olgunluk çağını yaşayan bir yazar için çocuk gözüyle bakmak her ne kadar zor bir tecrübe olsa da daha sağlıklı sonuçlara varılacaktır bu meşakkatli tercihin sonunda.(Kaya,2012)

Kaya'nın da yukarıda belirttiği gibi, Uzun Hikâye Kutlu'nun hayatından kesitler sunmakta ve yazarın hayatıyla ilgili ipuçlarıvermektedir. Yazar bu hikâyede küçük bir çocuk olan Ali'nin bakışıyla olayları bize aktarmaktadır.

İnsan ruhunun derinliklerinde sayısız efsun saklıdır. Her eser bu derinliklere seyrü sefer düzenlemez. Bazı yazarlar suyun yüzeyinde dolanırlarken bazı yazarlar diplere dalmayı göze alırlar. Uzun Hikâye'de Mustafa Kutlu, fotoğraflar ve anılar yardımıyla başkahramanın ruhsal derinliklerine iner. Yetişkin her bireyin olumlu ya da olumsuz özelliklerinin temelinde çocukluk yılları yatmaktadır. Korkularımız, çatışmalarımız, keşiflerimiz, zenginliklerimiz ve yoksunluklarımız o güzelim yıllarımızda oluşmuştur. Bedensel olarak büyümelerimiz sona erdiğinde karakterlerimiz de şekillenmiştir çoktan. Uzun Hikâye'de başkahraman bazen neşeyle bazen hüznle izler çocukluk anılarını. Yaşadığı ve anımsadığı her anda kendini bulur, kendini tanır. Okur da onunla birlikte dir. Anadolu, bereketli toprakların, gönlü geniş insanların, türkülerin ve efsanelerin diyarı. Hangi yazar yüzünü ona dönse mutlaka birçok zenginlikle karşılaşacaktır. Günümüzde bir parça değişse bile -ki değişim onun da hakkı ve kaderidir- çoğu coğrafyaya oranla bakirdir. Bundan kırk kırk beş yıl öncesini düşününüz. O yıllara, o yılların Anadolu'suna dönmek mümkün müdür? Ne yazık ki, belki de iyi ki dönemeyiz. Mustafa Kutlu Uzun Hikâye'de bizleri o yıllara doğru, o yılların Anadolu'suna doğru bir yolculuğa çıkarıyor. Gördüklerimiz kimi zaman tebessüm etmemize, kimi zaman kederlenmemize yol açıyor. Annesini yitirmiş, kendisini babası olsa da yarım yamalak kala kalmış hisseden bir çocuğun gözüyle baktığımızdan olacak kederi ve neşeyi harmanlayabilmemiz. Çocukların dünyalarında neşe ve keder barışmış vaziyettir çoğu kez. Gözleri ıslak bir çocuğun, kalbi bir parça sahipsiz kalmış bir çocuğun gülebilmesindeki kerameti algılayabiliyoruz Uzun Hikâye'de.(Kaya,2012)

Uzun Hikâye'de yoksulluk farklı bir açıdan ele alınmaktadır. Buradaki yoksulluk, utanç duyulan bir yoksulluk değildir. Yoksulluk paylaşmanın göstergesidir ve vermenin karşılıksız olduğu bir dönemi belirtir. Kaya bu duruma da dikkatleri çekmiş ve aşağıda alıntıladığımız şekilde açıklamıştır:

Yoksulluk eskiden utanılacak bir hâl değildi. Yamalı giyinmekten, eski kıyafetlerinden, fazlaca zengin olmayan sofralarından ötürü komşusundan utanma gereği hissetmezdi insanlar. Tüketim çılgınlığına kapıldığımızdan beri yoksulluktan utanır olduk. Uzun Hikâye yoksulluğun utanılmadığı, paylaşıldığı yılları anlatıyor. İnsanlar yoksuldu yoksul olmasına ya, yoksulların haklarını savunduğunu iddia eden sosyalizmden de öcünden korkar gibi korkuyorlardı. Bulgaristan muhaciri Ali'nin adını Sosyalist Ali'ye çıkarmaları, bu anışı bir uzak durma sebebi olarak göstermeleri sosyalizme olan örfi tepkileriydi. Aykırı düşünceler, aslında bıktıkları bir özellikleri olan yoksulluğu hedef alsa ne fayda halk yoksulluğu ile barışıktı. Birine sosyalist demek onlara göre küfürden ağır bir söylemdi. Yazar bu zıtlığı üzerine basarak işler eserinde. Muhafazakâr bir halkın din ve geleneklerine düşman gördüğü bir fikri bağrına basmaması da anlaşılır oluyor onlardaki bu mesafeli duruşa tanık olduğunda.

Horasan dervişlerinin, Anadolu erenlerinin genlerimize yansıyan hoşgörüsü Mustafa Kutlu'nun dünya görüşünü şekillendiren en önemli etkenlerden birisidir. Edebiyatımızda birçok yazar ve şair ideolojik dogmalardan kendisini soyutlayamazken, farklı düşünen kimselere sofıyane bir eda ile bakamazken Mustafa Kutlu insanların dünya görüşlerine saygılı olmayı başarabilmiştir. Entelektüel bir kafa yapısına sahip olan her kalem ehli gibi onun da bir dünya görüşü olacaktır kuşkusuz fakat bu dünya görüşüyle okuru boğmayacak kadar sanatkârane bir duruşa sahiptir. Uzun Hikâye'de hissedilen dünya görüşünün ve düşünüş tarzının keskin olmayışı, can yakmak kastında olmayışındandır. Annesiz kalmış bir çocuğun duyarlılıklarla inşa edilmiş dünyasında soluklanmak düşer payımıza bu yüzden. Sonluluğumuzu, zamanın keşmekeşi karşısındaki acizliğimizi anımsamamızdaki kazanımlarımız önemlidir bu eserde.(Kaya,2012)

Uzun Hikâye'de Kutlu her ne kadar ideolojisini saklama becerisini göstermişse de bunu sosyalist görüşün esere yansımada pek de saklayamadığı anlaşılır.Kaya bu duruma değinir ve olayları inceleyerek ele alır.

Uzun Hikâye'nin çatısı, 'vagondan bir ev'in çatısıdır aynı zamanda. Mütevazı fakat kuşatmacı ve korumacı bir çatıdır bu. Karanlıktan, fırtınadan korkan küçük bir

çocuk için çok anlam ifade eder. Önünde oyunlar oynamak da çabasıdır bu zenginliğin. Yoksulluk ve yoksulluk acısı mı, çoğu kez ümitleri olan bir çocuğun gönlüne giremez bile bunlar. Oyunlar, hayaller, sevinçler, çocuksu hüznler ve hüsnü zanlar eserin zenginliğini oluşturur. Uzun Hikâye vagondan bir evin sakini olan yoksul bir çocuğun düş zenginliğini anlatması yönüyle zıtlıkların, aynı zamanda da şaşırtıcılıkların varlığını ispatlar.

Eserde çocuk gözü hâkimse de iç içe girmiş ve derin bir yapı da söz konusu. Sırtını kadim Anadolu hikâyeciliğine yaslayan Mustafa Kutlu, birçok öyküyü bir arada vererek monotonluktan uzaklaşma becerisini sağlıyor. Eserde zaman kavramı tam olarak belirtilmemiştir. Bununla birlikte televizyon ve buzdolabının yaygınlaşmadığı, insanların yazlık sinemalarda ve gezici lunaparklarda eğlenme imkânı buldukları yıllardaki kasaba hayatı ele alınıyor. Birçok kasabada yaşamak zorunda kalan baba ve oğul birçok öyküye de tanıklık ederler.

İnatçı bulduğu oğluna “keşke annene benzeseydin,” diyen bir baba var Uzun Hikâye’de. Onun bu arzusunda yitirilmiş bir eşe duyulan özlem yatmaktadır. Zaaflarını belli etmekten hoşlanmayan baba; bir yadigâr, bir emanet olarak görmektedir evladını. Bununla birlikte bir çocuğu tek başına yetiştirmekten duyulan endişe ve şaşkınlık hissi onu çeşitli bunalımlara iter. Tam da içinden geldiği gibi sevemediği, gereken terbiyeyi verememekten korktuğu oğlu onun için hem bir hazinedir hem de bütün gücünü sergileyebileceği, bazen de hayat karşısında rakipmiş hissi uyandıran tarifi zor bir varlıktır. Sıcak davranmak ya da otoriter olmak arasında mekik dokuyan bir baba uzun yıllar sonra oğlu tarafından anlaşılabilir mi acaba?

Münevver Hanım ve Ali Bey arasındaki aşk Uzun Hikâye’nin önemli temalarından birisi. Münevver’in ailesinin bu evliliğe karşı çıkmaları, bu karşı çıkışa rağmen gerçekleşen evlilik, ufak tefek problemlere inat devam eden sevgi, bu evlilikten doğan çocuğun duygusal gelişimini şekillendiren en önemli etken olacaktır. Çocuk annesinin cenazesinden döndüklerinde babasını ilk defa ağlarken görür. Ali Bey mızıkça çalarken aynı zamanda ağlamaktadır. Yazar böylelikle müzik ve acıyı birleştirmiş olur.(Kaya,2012)

Kaya'nın belirttiği gibi yazar müzik ve acıyı birleştirerek Anadolu geleneğinde bulunan müzik motifini kullanarak hikâyenin ve acının etkililiğine vurguda bulunmuştur.

Uzun Hikâye'de başkahraman, “nereliyim acaba? Bunu kendime de sorar, bir cevap bulamam,” der. Çeşitli zorunluluklardan ötürü o kasabadan bu kasabaya göç etmek zorunda kalan bir baba ve oğulun yaşadıkları; okurun his ve fikir dünyasında da daimi bir yolculuk fikrini canlandırır. Kuzey Yarımküre ile Güney Yarımküre arasında kalan, göçmen kuşların uğrak yeri olan bir coğrafyanın çocuklarıyız hepimiz. Mevsim dönüşlerinde sürü sürü üzerlerimizden uçup giden kırlangıçlar ve leylekler, halk şairlerinin ulaklık vazifesi yüklediği, zaman zaman da sevdiklerinin yerine vASFettikleri turnalar... Bize göç fikrini onlar mı aşıladılar acaba? “Geçti dost kervanı eyleme beni” derken maddi olmasa gerek şairin sözünü ettiği göç. Mustafa Kutlu'nun bir yazar olarak aklının sık sık göç kavramına takılması bizden bir hâldir. Hiçbir yere ait olamamak hissi, konargöçer tabiatımız, yazarın çocukluk anıları Uzun Hikâye'nin kahramanlarına gidivereceklermiş, burada da kalmayacaklarmış duygusunu yaşıyor.(Kaya,2012)

Kutlu'nun hayatındaki yer değiştirmeler hikâyede karşılaşılan durumlardandır. Ayrıca Kutlu hikâyede anne ya da babasız olmanın insanın kişiliğine olan etkilerini yansıtarak Ali'nin annesizliği ön planda olmuştur.

Babalar ve oğulları arasındaki bağ, anneler ve oğulları arasındaki bağdan birçok özelliği itibariyle ayrılır. Oğulların annelerine duydukları sevgi “ana gibi yar olmaz” tespitiyle dile getirilmiştir. Bu tespiti annesindeki vefayı başkalarında bulamayan bir oğul mu yaptı, yoksa oğluna serzenişte bulunan bir ana mı? Bilinmez. Bilinen bir gerçek vardır ki oğullar annelerinden şefkat, özveri, sevecenlik ve düzgün ahlak umarlar. Anneler ise çoğu kez tahmin edilemeyecek kadar cömerttirler bu alışverişte. Uzun Hikâye'de erken kaybedilen bir anne motifi var. Bu motif hikâye kahramanını yaşlılarından daha içli, daha kederli kılmıştır. Annenin ebediyete göçü, onu seven babayı da etkiler. Birçok farklı olayla da perçinlenen hüZün hâli eserin tümünü kapsar.

Edebiyat, insanı ve toplumu yansıtan en parlıtlı aynalardan birisidir. Özellikle olaya dayalı metinleri okurken biz okurlar sadece bir olayın akıp gidişini seyretmeyiz. Aynı zamanda bambaşka yerlerdeki, bambaşka zaman dilimlerindeki hayatlara da şahitlik etmiş oluruz. Uzun Hikâye, yakın Türkiye tarihinin gündelik hayatına açılan bir kapı gibi gelecektir okuyuculara. Kasabaların dingin fakat sancılı vakitlerini, bir çocuk duyarlılığının, bir delikanlı uçarılığının penceresinden görmek ayrıcalığına kavuşabilmek olacaktır.(Kaya,2012)

3.3. Cümle

Cümle, çeşitli kitaplarda farklı şekilde tanımlamalar yapılmıştır. Herkesçe bilinen ve kabul edilen şey cümlelerin yargı bildiren kelime veya kelimelerden oluşan bir sistem olduğudur. Biz de konumuzun söz dizimi üzerinde çalışma olmadığını, asıl önem arz eden şeyin bizim için ele aldığımız metindeki söz dizimi ve örnekleri olduğunu hesaba katarak söz dizimi ve kuralları üzerine çok fazla söz söylemeden bu konudaki uzmanların görüşlerine ağırlıklı yer vermeye gayret ettik.

“Bir duyguyu, bir düşüncüyü, bir isteği tam olarak anlatmak için kurulan sözcük dizisine tümce denir”(Gencan,1992:51)

" Cümle, bir fikri, bir düşüncüyü, bir hareketi, bir duyguyu bir hadiseyi tam olarak bir hüküm hâlinde ifade eden kelime grubudur." (Ergin,1994:395)

" İki unsur arasındaki olumlu veya olumsuz ilgiyi sözü dinleyende soruya yer bırakmayacak şekilde tam olarak haber veya dilek (inşâ) yoluyla ifade eden kelimeler dizisine cümle denir."(Bilgegil,1984:12)

" Bir duyguyu, bir düşüncüyü, bir isteği, bir yargıyı, bir olayı anlatmak için kurulan sözcük dizisine tümce denir."(Gencan, 1975:114)

" Bir yargıyı bildirmek üzere tek başına kullanılan çekimi bir eyleme veya çekimli bir eylemle kullanılan sözcükler dizisine tümce denir." (Hatipoğlu, 1982:95)

" Bir yargı taşıyan; bir düşüncüyü, bir duyguyu, bir isteği dile getiren çekimli bir eyleme ya da çekimli bir eylemle veya eylem almış ad soylu bir sözcükle düzenlenen anlamlı en geniş bir dil birliğine tümce denir."(Kükey, 1975:261)

" Cümle, içinde ya bir tek bağımsız hüküm, ya da yeteri kadar yan hükümle bir tek temel hüküm bulunan kelime dizisidir."(Ediskun,1988:323)

" Yargı birimi olan tümce, ya tek bir düşünceyi, tek bir duyguyu yansıtır; ya da birden çok duygu ve düşünce, tümce kalıbı içinde bir araya gelerek bir temel yargıya bağlanır." (Dizdaroğlu,1976:187)

" Bir hüküm (yargı) bildirmek üzere tek başına kullanılan çekimli bir fiile veya çekimli bir fiille birlikte kullanılan kelimeler dizisine cümle denir." (Gülensoy, 1994:132)

" Cümle bir hüküm bildirmek için kullanılan en geniş ve en büyük kelime grubudur."(Karaörs, 1993:36)

" Bir duyguyu, bir düşünceyi, bir durumu, bir olayı yargı bildirerek anlatan kelime veya kelime dizisine cümle denir." (Karahan, 1993:11)

Bunların yanında çeşitli makalelerde de cümle ve öğeleri ile ilgili olarak şu tanımlar söz konusudur:

"Bir fikri, bir duygu ve düşünceyi, bir oluş ve kılışı tam olarak bir hüküm halinde anlatan kelime grubu". (Korkmaz, 1992: 32)

"Cümle, en yalın bir tanımla, isteğimizi anlatmaya yarayan bir yargı birimidir."(Özdemir, 1967:292)

"Her dil, kelimelerin cümle içinde nasıl ve hangi kurallara göre öbekler oluşturacağını, bunların hangisinin önde hangisinin arkada geleceğini, yani diziliş ilişkilerini kurallarla belirlemiştir... Cümlelerin kurulmasını sağlayan bu kurallar bütününe söz dizimi denir" (Huber, 2008:218).

"Bir düşüncenin, bir duygunun yargısal bütünlük içinde anlatımını sağlayan dizimsel yapıya tümce denir." (Şimşek, 1987:16)

"Aralarında birtakım ilişkiler bulunan, yani bazı kurallara göre bir araya gelen sözcük dizimine tümce denir." (Koç, 1990: 417)

“Cümle, içinde ya bir tek bağımsız yargı, ya da yeteri kadar yan yargıyla bir tek temel yargı bulunan kelime dizisidir.” (Ediskun, 1999:323)

“Cümle bir fikri, bir düşünceyi, bir hareketi, bir duyguyu, bir hadiseyi tam olarak bir hüküm halinde ifade eden kelime grubudur.” (Ergin, 2002:398)

“Bir düşünceyi, bir duyguyu, bir durumu, bir olayı yargı bildirerek anlatan kelime veya kelime dizisine cümle denir.” (Karahana, 2004:9)

“Cümle; bir fikri, bir duygu ve düşünceyi, bir oluş ve kılışı tam olarak bir yargı hâlinde anlatan kelime grubudur.” (Korkmaz, 2007:54)

“Türk dil bilgisi yazarları tarafından pek çok cümle tanımı yapılmıştır. Bu tanımların hemen hepsinde cümlenin en temel özelliğinin “hüküm / yargı bildirme” olduğu vurgulanır. (Banguoğlu, 1998 : 496-497 ; Ergin, 1993 : 376 ; Gencan, 2001: 100 ; Ediskun, 1999 : 322 ; Hatipoğlu, 1972 : 99 ; şimşek, 1987 : 16 ; Karahana, 1999: 44) Cümlenin yargı bildirme özelliği üzerinde anlaşılan dilciler, cümle öğelerinin neler olduğu ve hangi öğelerin nasıl belirlenmesi gerektiği konusunda farklı görüşler ileri sürmüşlerdir”(akt.Kerimoğlu,2006:120)

Cümle hakkındaki ilk tanımlardan birini yapan Aristo, cümleyi “bağımsız kesin bir anlamı olan ve her ögesi bir anlam taşıyan değişik ses bileşimlerini bağlantısı” olarak tanımlamaktadır (Aksan, 1995: 283). Bloomfield’e göre ise cümle “dil bilgisi betimlemesinin en büyük birimidir. Kurucu bölümleri arasında dağılımsal sınırlama ve bağımlılıkların kurulabildiği, ancak kendisi hiçbir dağılımsal sınıfa konmayan bir dil bilgisi birimidir” (Lyons, 1983:160). Başka bir şekilde ifade edecek olursak, cümle adı verilen birim, dil biliminde en alt basamakta yer alan fonemin karşısında, en üst basamakta yer alır. Bayrav’a (1998:115) göre cümlenin kurucu öğeleri bulunur, ancak kendisi dil adı verilen sistemde hiçbir birimin parçası değildir.(akt.Solmaz,2011:85)

"Cümlenin temel öğeleri, yüklem ve öznedir. Katma öğeleri ise nesne, dolaylı nesne, zarf ve dolaylı tümleçtir." (Özdemir, 1967:296)

Hemen hemen bütün gramerciler aynı görüş doğrultusunda hareket etmekte. İncelenen gramer kitapları, çeşitli makalelerde yer alan cümle tanımlarının, cümle kabullerinin birbirinden pek farklı olmadığını tespit ettik. Bunu için incelediğimiz cümleleri bu tanımlara uygun olarak değerlendirdik.

Cümleleri dört ana başlık altında inceleyebiliriz. Bunlar:

a) Yapılarına göre cümleler:

1-Basit cümle

2-Birleşik cümle:

-şartlı birleşik

-içi içe birleşik

3-Bağlı cümle

4-Sıralı cümle:

- bağımlı ve

- bağımsız sıralı

- kesik (eksiltili)

b) Yüklemin türüne göre cümleler:

1-İsim cümleleri

2-Fiil cümleleri

c) Yüklemin yerine göre:

1-Kurallı cümle

2-Devrik cümle

d) Anlamına göre cümleler:

1-Olumlu cümle

2-Olumsuz cümle

3-Soru cümleleri

"Uzun Hikâye" adlı hikâye kitabının söz dizimi üzerindeki çalışmamızı yaparken gramer uzmanlarının ittifak ettikleri konular doğrultusunda yürüttük. Çünkü bu çalışma Türkçe gramerin problemlerinin çözümü üzerine yapılmadığı için, olabildiğince ittifak edilen noktalardan hareket etme gayretini göstermeye çalıştık.

3.3.1.Yapılarına Göre Cümle Çeşitleri

3.3.1.1.Basit Cümleler

Çeşitli gramer kitaplarında yazarlar, içinde isim veya fiil cinsinden bir yüklem bulunan, bir tek yargı taşıyan cümleye basit cümle adını vermişlerdir.

Basit cümle, “yalnız bir tek düşünceyi anlatan söz dizisine basit tümce denir.”(Gencan,1992: 67)

“Basit bir cümlede yüklem dışı fiilimsi veya çekimli eylem bulunmaz” (Balta vd., 2005: 52)

İncelediğimiz cümlelerdeki basit cümleleri yüklemelerinin isim ya da fiil oluşlarına göre iki bölüme ayırdık. Bu incelememiz sonucunda 408 (dört yüzseksen) tane basit cümle tespit ettik.

Fiil ve isim cümlelerinin örneklerini yüklem türüne göre cümle çeşitleri bölümünde yerverdik.

Bunları babama soruyorum.(7)

Hafızamda birtakım resimler, olaylar, insan yüzleri var.(7)

Ve ben yeniden beş altı yaşların pembe-be- yaz dünyasına gömülüyorum.(8)

Babam erkenden işe giderdi.(8)

Ben uyandığında yoktu yani.(8)

Annem o sırada dışarıda olurdu.(8)

Onu, dedesi PelvanSülüman büyötmüş.(11)

Babam o yaşta dededen de yetim kalmış.(12)

Annem ile babam Eyüp'te mahallede sinemanın perdesi tahta perde, üstüne de bez perdeyi germişler.(15)

Babamın bu işi destan olmuş Eyüp Sultan'a.(17)

Tutmuş bir münasip zamanda fikrini müdüre açmış.(18)

Bu olay ile birlikte adı "Sosyalist Ali Bey"e çıkmış.(21)

Tiren şefi ile anında ahbap olmuş.(22)

İstasyon şefi önce nahiye müdürü ile görüşmüş.(24)

Babamın naklettiğine göre, şefin karısı da bir nevi ruh hastası imiş. (26)

Doktorlar, ilaçlar, muskalar, hocalar, bir türlü iyi olamamış kadın.(26)

İşi Tatar Usta'ya verdiler.(43)

Ayla ile karşı karşıya gelince bütün bunların hiçbirisi olmadı.(52)

Lise bitti.(61)

Uzun saç moda oldu. (61)

Babam bir kitabevi devraldı. (61)

Lakin çocuklarının hiçbirinde gözü kalmamış. (61)

Buraya yerleşiyoruz galiba.(64)

Daha ilk mektepte kahveci çıraklığına, simit satmaya, tuğla ocaklarında çalışmaya başlamış.(66)

Celal'i ve tabii savanın kızı Ayla'yı hatırladım. (72)

Birden camın önünde biri durdu.(74)

Kendi hesabıma Mualla Hanım'a helal olsun.(75)

Turan dilini yutmuştu.(78)

Böylece Musa Çavuş soğumuş işten.(81)

Bu durum beni korkutuyordu.(88)

Kız gözlerini kaldırdı.(93)

Sevim araya girdi.(92)

Feride'yle göz göze geldik.(104)

Benden böyle bir masal kahramanı olmak bile esirgendi.(104)

Pastaneden bir kutu kurabiye alıp götürmüştüm.(106)

Benim ömrüm böyle geçti.(109)

İkimiz de aynı anda davranarak birbirimize sarılmıştık.(110)

Çocukların babası hâlâ koridorda idi.(111)

3.3.1.2. Birleşik Cümleler

Birleşik cümlenin tanımında çeşitli farklılıklar vardır. Bu farklılığın sebebi, içinde fiilimsi bulunan cümlelerin basit mi yoksa birleşik mi kabul edilmesi üzerinedir.

" Birleşik cümle, içinde bir temel yargıyla yeteri kadar yan yargı bulunan cümledir diyebiliriz." Birleşik cümlede iki unsur vardır.

Bunlar:

a) Temel cümle

b) Yan cümle

Temel Cümle: Kendi başına yargı bildiren, yan yargıları sonuca bağlayan, çekimli bir fiille ya da ek eylem almış ad soylu bir sözcükle kurulan cümleye temel cümle denir.

Yan Cümle: Temel cümleyi tamamlayan, onu bir sonuca hazırlayan ve içinde yargı bulunan söz dizisidir, diyebiliriz. Gramer kitaplarında yan cümle ile temel cümle arasındaki bağlantı, farklı şekillerde ifade edilmiştir. Ancak, bu kitaplarda genel olarak şu iki birleşik cümle çeşidini görüyoruz: şartlı bileşik cümleler ve iç içe bileşik cümleler.

İncelediğimiz kısımlarda toplam 353 (üç yüz elli üç) adet birleşik cümle tespit ettik. Bunları da kendi aralarında şu şekilde tasnif ettik:

3.3.1.2.1. Şartlı Birleşik Cümleler

Yan cümlecigi kendinden sonraki cümlecigin şartı, sebebi olan birleşik cümleye şartlı birleşik cümle denir. İncelediğimiz cümlelerde 194 (yüz doksandört) adet şartlı birleşik cümle bulduk.

Ne zaman annem aklıma düşse, o vagondan evi hatırlıyorum.(7)

Bir sokaktan geçsek kalabalık bir mekâna girsek, kadınlar göz ucu ile kendisini süzerlerdi.(38)

Aslını sorarsanız eşkıya bile değildi.(43)

Nasıl tüm kasabayı, babasının forsunu, onca dedikoduyu hiçe sayıp benimle konuştu ise; bu ricamı da kırmadı. (54)

Ne zaman bir lokantaya, bir kahveye otursam gözüm Osman'ın elinden çıkma bu naif resimlere takılır.(66)

Utanmasak hüngür hüngür ağlayacaktık.(71)

İnsan kendini beğenmese götürüp denize atar.(61)

Al oğlum, al diyorsam sebebi var.(110)

Hangi işin ucundan tutsam becerebileceğime inanıyorum artık.(114)

3.3.1.2.2. İç İçe Birleşik Cümleler

Bir cümlenin herhangi bir görevle başka bir cümlenin içinde yer aldığı cümlelere "içi içe birleşik cümle" adı verilir.

İncelediğimiz cümlelerde 159(yüz ellidokuz) adet içi içe birleşik cümle bulduk.

Keşke annene benzeseydin." diyordu.(7)

Babam diyor ki; köpeğimizi, kedimizi, keçilerimizi, evcil güvercinlerimizi de katarsak, mahallenin ortasında bir hayvanat bahçesi kurduk sanki.(11)

Hatta "Ulan koca Eyüp semtinde asılacak başka kız bulamadın mı teres!" diyerek üstüne gelecekler.(14)

Babam meseleyi haber alınca *"Ulan bunu değil kardeş kardeşe, Moskof gavuru bile Müslümana yapmaz, ben de SülümanPelvan'ın torunu isem bunu sizin yanınıza komam"* diye yeminler etmiş.(14)

Ulan sevenleri ayırmayın demiştim, aramıza gireni yakarım demiştim, alın işte sinemanızı, onun sahibini, onun da deli oğlunu başınıza çalın!" falan diyerek içini dökmüş.(16)

Tabii o tantanada, o can pazarında *"Yahu bu ses de ne ola ki; filminden mi geliyor, başka biri mi konuşuyor?"* diye ayrı bir şaşkınlık yaşanıyor.(16)

Babam anlatırken hikâyenin burasında elini eline vurarak güler ve şöyle derdi: *"Adam ne diyeceğini bilemedi önce, sonra toparladı kendini."* Evet kendini toparlayan müdür, tehdit dolu soğuk bir ses ile:

Eşit bölüşüm de ne demek. Yoksa sen sosyalist misin, diye sormuş.(20)

Güya Çerçi Abdullah'ın karısı Şadiye diyesiymiş ki: *"Garip bunlar anam, kimsesiz. Ana yok, baba yok, elde avuçta yok. Emin Efendi'nin himmeti, bizimkinin gayreti ile şuracığa yerleştiriverdik. Saadet kızım, sen sen ol, ara sıra gözet bunları. Evlerine sıçan düşse başı yarılır."*(38)

"Kadınlara ilgisizmiş gibi davranacaksın. İşin sırrı burada." derdi.(39)

Babam "Estağfurullah efendim, vazifeniz" dedi.(45)

Yine de babam: **"Bu alçak Zopur bize kancayı taktı, sürer gider bu iş" demişti.**(50)

Sana bir şey diyeceğim Ayla, dedim.(52)

Çarşı esnafı oğlanın bu merakını görünce **"Yahu Osman sevaptır, şunu çırak al bari eli iş tutsun, bir meslek sahibi olsun, yetim sayılır"** diye asılmışlar (66)

Çarşı esnafı bunları böyle Karagöz misali seyrederken aşka gelip **"Osman Efendi bu karaoğlan seni geçti bile"** diyerek alkış tutunca, usta-çırak birbirlerine sevgiyle bakıp gülümsüyorlar. (69)

Turan dersin, bir zaman kendine gelememiş. **"Ustanın kırkı çıkmadan fırçayı elime alamam"** diyormuş ya; desin. (70)

Biliyor musun, Venüs'ün kızı Suna'ya vuruldum, dedi (72)

Çarşı esnafı bir yandan sulu şeftaliye, üzüme, elmaya yumuluyor, bir yandan da: — **Yamansın Kara Turan, aşkolsun vallahi, İncitmez sana feda olsun,** diyorlarmış. (76)

Adama **"Hadi bakalım"** dedim.(113)

İnsan ne oldum dememeli, **ne olacağım** demeli.(109)

"Hiç böyle yapmazdı" demiştir.(109)

"Hancılardan bir kız kocaya kaçtı" dedirtmem.(108)

3.3.3.Bağlı Cümleler

Bağlı cümleler üzerinde uzmanlar farklı görüşler bildirmişlerdir.

"Türkçe'nin Söz Dizimi" adlı eserinde Mazhar Kükey, bağlı cümleyi "bağımsız birleşik tümce" maddesinde ele almıştır.

Kaya Bilgegil ise Türkçe Dil Bilgisi adlı kitabında bağı cümleyi, birleşik cümlelerin bir türü olarak değerlendirmiş ve incelemiştir.

Türk Dil Bilgisi adlı eserinde Haydar Ediskun bağı cümleye "biçimlerine göre cümleler" maddesine yer vermiştir.

Leyla Karahan ise Türkçede Söz Dizimi adlı eserinde bağı cümleyi ayrı bir cümle türü olarak değerlendirmiştir. Bu arada Haydar Ediskun ve Leyla Karahan "ki" bağlama edatı ile bağlanmış cümlelerin de bağı cümle sayılması gerektiğini savunmuşlardır.(akt.Özkan,2003:40)

Çeşitli gramer kitaplarında bağı cümleler genel olarak "bağlama edatlarıyla birbirine bağlanmış cümleler" şeklinde tanımlanmıştır. İncelediğimiz cümlelerde 41 (kırk bir) adet bağı cümle tespit ettik.

Belki adamın bir tokadını, tekmesini yemiş **ve** dili tutulmuştu.(9)

Hayvanat bahçesi kurulmuş **amma**, sağdan soldan homurtular da yükseliyormuş(11)

Birbirlerini sevmişler, **lakin** ilerisi karanlık.(14)

Bir defa babamın **ne** ailesi, **ne** doğru dürüst mesleği, **ne de** parası var.(14)

Annem genç bir kız henüz, **lakin** yürek mangal gibi.(14)

Bir korsan filmi mi oynuyor, **yoksa** Rüzgâr GibiGeçti mi oynuyor, neyse ne.(15)

Meyve fidanlarını da kıracaktım **ama**, kıyamadım diyor.(21)

Babam istasyon binasının loş ışıkları altında, *bir* o yana, *bir* bu yana volta atıyor, bir yandan sigara içiyor.(23)

Daha bizim Çerçi Abdullah'ın evine taşınmamızın üzerinden bir hafta geçmemişti **ki**, Saadet Hocahanım elinde bir tencere zeytinyağlı yaprak sarması ile kapıyı tıklattı.(38)

Nihayet köşeyi döner **ve** kaybolur, Celal'le birlikte zor tuttuğumuz nefesleri boşaltırdık.(42)

Malzemeyi otelin önüne indirmişlerdi **ki**,Çarşıağası İskender Zopuroğluavanesi ile beraber çıkageldi.(43)

Karıştırdılar **ve** "Yok bi şey" diyerek kapadılar çekmeceyi.(45)

Orada unutulmuş **ve** babamı kurtarmıştı.(50)

İşin hoş tarafı bütün bunların yanında, Ayla'yı görünce konuşup konuşamayacağımı, dilimin tutulup tutulmayacağını, kekeleyebileceğimi, terden sırılsıklam, yüzüm-gözüm kıpkırmızı, sivilcelerim yerinden fırlamış, saçlarım iyice dikilmiş, hiçbir şey söyleyemeden yüzgeri edip kaçabileceğimi düşünüyordum **ki**; dayanılır gibi değil.(51)

Fenerbahçe'de bu isimde bir futbolcunun oynayıp oynamadığım kimse bilmiyordu **ama** Erol Hoca bizi inandırmıştı. (70)

Bakıyor **ve** bekliyor.(103)

Ekmek paramız çıkıyordu gerçi **ama**, "Küçük Kitapçı", kurduğumuz hayallerin eşiğine bile ulaşmamıştı.(80)

Particiliği 'part şişirmek' diye anlayanlara karşıyız **ve** hep karşı olacağız. (87)

Ne delilleri kaybedebilirdi, **ne de** kaçıp gidecekti.(89)

Yazacağım elbet, **ama** ne yazabilirim ki? (112)

3.3.4.Sıralı Cümleler

Sıralı cümle de üzerinde ittifakın tam olmadığı diğer bir konudur. Uzmanların bir kısmı, yazdıkları kitaplarda ve makalelerde sıralı cümle konusu üzerinde durmamışlardır.

Muharrem Ergin “ Türk Dilbilgisi” adlı eserinde sıralı cümleye değinmeyerek yapıları bakımından cümleleri basit ve birleşik cümle diye ikiye ayırmaktadır.(Ergin,1997:404)

“ Bağımsız kuruluştaki birden çok yargılı anlatımdan oluşan tümceye sıralı tümce denir.(Dizdaroğlu,1976:223)

Yapı bakımından cümleleri isim, fiil, şartlı bileşik, ki 'li birleşik ve iç içe birleşik cümle olmak üzere beş ana bölüme ayrılabilir.(Karaörs,1993:44-50)

Bununla birlikte, sıralı cümleyi ele alıp işleyen araştırmacıların sayısı az değildir. Bu yazarlardan bazısı, sıralı cümleyi birleşik cümlelerin bir türü olarak değerlendirmişlerdir.

Hatiboğlu, ‘Türkçenin Söz Dizimi’ adlı eserinde, "Anlam yakınlığıyla bağlanmış tümcelere sıralı tümce denir, bileşik ya da girişik tümceler de sıralı tümce oluşturur." demiştir. Sıralı cümleyi unsurlarının ortak olması veya unsurlarının ortak olmamasına göre bağımlı sıralı ve bağımsız sıralı cümle şeklinde ikiye ayırmıştır. Sıralı cümlelerin bazılarının basit, bazılarının birleşik, bazılarının girişik bazılarının da kesik veya devrik cümle olabileceğini ifade etmiştir. Kaya Bilgegil, Türkçe Dilbilgisi adlı eserinde sıralı cümleyi birleşik cümlelerin bir türü olarak "anlam yakınlığı olan müstakil cümlelerin noktalama işaretleri ve fiilimsilerle birbirine bağlanmasından oluşan cümle" şeklinde değerlendirmiş ve sıralı cümlelerin hem basit cümlelerden, hem temel cümlelerden, hem yan cümlelerden, hem de girişik cümleler ile şartlı cümlelerden meydana gelebileceğini söylemiştir. Tahsin Banguoğlu ise, sıralı cümlelerin "Tümleme Birleşik Cümle" türü olduğunu belirtmiş, "çeşitli anlam ilişkileri olan iki yargının bir bağlamla birleşerek meydana getirdikleri cümlelere" sıralı cümle adını vererek, şartlı ve ki'li birleşik cümlelerin de bazı durumlarda sıralı cümle olabileceğini söylemiştir. (akt. Özkan,2003:41)

Uzmanların bir kısmı ise sıralı cümleyi ayrı bir cümle olarak ele almış ve tanıtmışlardır.

(Tuncer Gülensoy) Türkçe El Kitabı adlı eserinde sıralı cümleyi, "anlam yakınlığıyla bağlanan cümleler" şeklinde tanımlamış, onu yapı bakımından ayrı cümle türü olarak değerlendirmiştir.

(Leyla Karahan) Türkçede Söz Dizimi adlı eserinde sıralı cümleyi ayrı bir cümle türü olarak değerlendirmiş ve tek başına yargı bildiren cümlelerin bir anlam bütünlüğü içinde sıralanmasından oluşan cümlelere "Sıralı Cümle" adını vermiştir. Ayrıca, sıralı cümlelerin en az iki cümleden kurulduğunu ve bu cümlelerin virgül veya noktalı virgül ile birbirinden ayrıldığını belirtmiştir.

(Neşe Atabay, Sevgi Özel ile Ayfer Çam) Türkiye Türkçesinin Söz Dizimi adlı çalışmalarında sıralı cümleyi "Yargı Sayısına Göre Tümceler" bölümünde ele almışlardır. Tahir Nejat Gencan, Dilbilgisi adlı eserinde sıralı cümleyi "Bağımsız Önergelerden Birleşmiş Tümce" maddesinde ele almıştır. Hikmet Dizdaroğlu, Tümce Bilgisi adlı kitabında sıralı cümleyi "Bağlanışlarına Göre Tümcelerin Türleri" maddesinde ele alıp incelemiştir. Haydar Edisun, Türk Dilbilgisi adlı eserinde sıralı cümleyi "Şekillerine Göre Cümleler" maddesinde değerlendirmiştir. Mazhar Kükey, Türkçenin Söz Dizimi adlı eserinde sıralı cümleyi "Bağımsız Birleşik Tümce" maddesinde ele almıştır. (akt.Özkan,2003:41)

Bütün bu tanımlamalardan sonra sıralı cümle için anlam yakınlığı ile birbirine bağlanmış cümlelere bu ad verilmektedir.

İncelediğimiz cümlelerde de 243 (ikiyüzkırk üç) adet sıralı cümle bulunmaktadır.

Sıralı cümleler içinde bazen cümle içinde geçen özne, yüklem, tümleş, sonraki cümle veya cümlelerde tekrar edilmez. Bu bakımdan sıralı cümle ikiye ayrılır. Bunlar: bağımlı sıralı cümle ve bağımsız sıralı cümledir.

3.3.4.1. Bağımlı Sıralı Cümleler

Anlam bakımından birbirine bağlı olan ve özneleri, tümleçleri veya yüklemeleri ortak bulunan cümlelerdir. İncelediğimiz cümleler içerisinde 143 (yüzkırk üç) tane bağımlı sıralı cümle tespit ettik.

Saçlarım kirpi gibi dik duruyor; ne yana, ne geriye taranmıyor, beni deli ediyordu.(7)

Annem tulumbadan su çeker, elimi yüzümü yıkardı.(8)

Ben oralarda oynar, kargalara taş atardım.(8)

Öğleye doğru posta katarı geçer; onun ardısıra bir marşandiz çuflaya-puflaya istasyona girerdi.(9)

Beni bekle, ***beni*** uyandır, birlikte yem verelim diye.(8)

Ben bu kızla birlikte kargaları kovalamaktan, köpeklerle yarışmaktan yorgun düşer, annemin dizine başımı koyar ve o saatlerde uyumuş olurdum. (10)

(***O***)Beni bir küçük çocuk gibi değil, bir arkadaş, bir akran, bir yoldaş gibi görüyordu. (10)

(***O***)Bulgarya'da iken davar besler, sütçülük yaparmış. (11)

Belki de bu yüzden ***babam*** bir baltaya sap olamamış, bir işte dikiş tutturamamış. (17)

Ben işte, tuhaf bir şey, yollarda doğmuş, yolculukta büyümüşüm.(17)

(***Ben***) Zihnimi eşiyor, hafızamı yokluyorum.(18)

Müdür gider gelir, şöyle göz ucuyla bakar, dudak büker, Allah için bir kez olsun "Kolay gelsin" bile dememiş.(19)

(***O***)Darmaduman etmiş bahçeyi, müdüre çöp bırakmamış.(21)

Babam istasyon binasının loş ışıkları altında, bir o yana, bir bu yana volta atıyor, bir yandan sigara içiyor.(23)

(**O**)Geçekten de iki taşın arasında, nahiye pazarım bir baştan bir başa rüzgâr gibi gezerek esnaf ile konuşmuş; ayaküstü bir zahire tüccarının kâtipliğini ve muhasebesini kapıvermiş.(24)

(**Ben**)Ayrarı tahta kaşıkla içiyor, üstüme başıma döküyor, sofradakileri güldürüyordum.(26)

(**Onlar**)Hasta sahipleri evimi, ailemi sorar, kafası kesik horozu elime tutuştururlardı.(26)

Şef bazı günler güneşin battığı o kızıl saatlerde atıyla ırmak kıyısında belirir, suyun aşağılara doğru kıvrıla kıvrıla giden akıntısını takip eder; görevinin gerektirdiği saate kadar kaybolur, sonra yine öyle sessizce dönerdi.(27)

Hem **benim babam** oldu-bitti gazete okur, kitap okur, yanından hiç ayırmadığı Remington marka eski daktilosunda geceler boyu taka-tuka bir şeyler yazardı.(33)

Kasabanın kulağı kesik ihtiyarları, sırf bu küpün suyundan içmek, Emin Efendi'ye takılmak için kahveye gelir, bitip tükenmeyen domino partilerine otururlardı.(35)

Babamı ne zaman görmüş, ne zaman gözüne kestirmiş.(38)

Biz öyle orada kendi dünyamıza dalmış, ilk gençlik heyecanlarımızı kitaplarla birleştirirken; Kız Sanat Okulu dağılır, kasabanın liselilere nazaran daha gelişkin kızları birer ikişer önümüzden geçer; arkalarından güya kızlarla hiçbir ilişkileri yokmuş da tesadüfen oradan geçiyormuş pozlarda delikanlılar, tedirgin adımlarla onları takip ederdi.(42)

Oysa **o günlerde** ben, ilk aşkımın acılarını yaşıyor; sevda rüzgârı sivilcelerimin, bir türlü yatmayan kirpi saçlarımın üzerinden esip geçiyordu.(50)

Babam eve gelmiş, sofrayı kurmuş, beni beklemiş.(53)

(Biz)Kâğıt üzerinde rafların yerlerini değiştirdik, ilave raflar koyduk. (63)

Millet nefesini tutmuş, ne olacak diye bekliyor.(103)

Cavit Bey sağlığında direnmiş; gitmem o apartıman denizine diyormuş.(61)

(Ben) Posta kutusunu açar, ambardan gelen malları teslim alır, ara sıra dükkânı süpürür, soma raflarda her nasılsa kalıvermiş bir güzel kitaba daldım.(62)

Babam yine de hemen her gün kitabevine uğrar, gazetesini orada okur, on defa baktığı kitap raflarına on birinci defa bakmaktan sıkılmaz, kahvesini Cavit Bey ile içer, uzun süre çene çalardı. (62)

(Biz)Kâğıt üzerinde rafların yerlerini değiştirdik, ilave raflar koyduk. (63)

(Biz)Kırtasiye çeşidini zenginleştirmeyi; okulların ders kitabı ihtiyacını karşılamayı düşündük. (63)

Yayınevlerine sipariş ettiğimiz kitaplar, yeni kırtasiye malzemeleri geldi. (63)

(O)Meraklı bir çocuk; kuş besler, bisiklet tamir eder, ayakkabı falan boyar ama asıl hevesi Tabelacı Osman'ı seyretmek. (66)

(O)O kadar boyanın, fırçanın, tinerin arasında dolaşır, iş bitinceye kadar beyaz gömleğine, ütülü pantolonuna, pırıl pırıl boyalı ayakkabılarına bir damla kir dokundurmazmış. (68)

(Onlar)Beni zaten bu kasabada fazla barındırmaz, babama yaptıkları gibi paketleyip bir yerlere postalarlardı.(106)

(Biz)Böylesi yakıcı bir karamsarlık içinde Kara Turan ile buluşuyor, ırmak kıyısına iniyorduk.(106)

(O)Önce ürktü, korktu, "Nasıl olur ama, çok tehlikeli" gibi şeyler söyledi.(108)

(O)Sonunda sözlerini bitirdi, hadi sıra sende der gibi susup yüzüme baktı.(109)

3.3.4.2 Bağımsız Sıralı Cümleler

Anlam bakımından birbirine bağlı olmayan ve özneleri, tümleçleri veya yüklemeleri ortak olmayan cümlelerdir.

İncelediğimiz metinlerde 100(yüz) adet bağımsız sıralı cümle tespit ettik.

Tavukların, horozların arasına hindi, kaz, ördek katılıvermiş; hatta meraklısı için bıldırcın bile beslemeye başlamış Pelvan.(11)

Annem bir yolunu bulup bohçasıyla iskeleye inecek, babam onu orada bekleyecek, kayığa atladıkları gibi Üsküdar'ı tutacaklar.(15)

Kayısı, vişne, kiraz, dut artık ne buldular ise meyve dikmiş, bahçenin ortasına güzel bir havuz kondurmuş; havuzun üzerine de sarmaşıklardan, asma fidanlarından bir çardak kurmuşlar.(19)

Ayakkabılar pırıl pırıl cilalı, pantolon jilet benzeri ütülü, çakı gibi.(21)

Demiryolcuların çoğu içer, başka türlü nasıl biter o uzun yollar.(22)

Acıklı bir macerası var, yeri geldiğinde anlatırım.(23)

Bir ara içi geçmiş, gözleri kapanmış, uyuyakalmış.(26)

Kış gelir, sac sobanın üzerindeki mavi çinko demlik cızırdamaya başlar, babam hiç yanından ayırmadığı daktilosunun başında kim bilir neler yazar, annem sedirde söküklerimizi diker, vagon evin penceresinden dışarıda savrulan kar tanelerine büyülü ışıklar düşerdi.(28)

Babam beni aldı, birlikte vagon evimize geldik.(29)

Bize tereyağı, çökelek, taze peynir falan getirirler; babam yayla çiçeği kokan bu nevaleyi muhafaza edemeyeceğinden olacak, sağa-sola dağıtırdı.(36)

İçi açılır, yüzüne aydınlık vurur, bir ısıklık tutturarak kapıdan çıkardı.(39)

Kâmil Zeki Bey öldü, meydan bu şerefsiz kaldı.(44)

As elmanın dalına, havalansın.(49)

Sonbahardı, leylekler göçüyor, gazeller dökülüyordu.(53)

Ülkemizde bitmez tükenmez eğitim seferberlikleri yapılır ya; işte onlardan birinin en hızlı döneminde, her şehre, kasabaya, hatta nüfusu tutsun tutmasın siyasi bir değeri olan her beldeye bir müdür-bir mühür ortaokullar, liseler açılıyor; bizim kasabaya da açmışlar, bir adam öldü, yaşlı karısı yalnız kaldı.(61)

Bu kıyistan zevk alıyorum, babam yakışıklı adamdır. (61)

Yerliler şehirlere göçüyor, onlardan boşalan evlere dağ köylerinden, Almancılardan yabancı insanlar yerleşiyor. (62)

Öyle ya her eve bir çocuk bakımı, bir yemek kitabı, bir genel kültür ansiklopedisi gerekmez miydi?(63)

Kötü karı peşine gitti diyenler olmuş, hasımları vardı can korkusu ile Almanya'ya kaçtı diyenler olmuş, falan filan ama o gün bu gün kendisinden bir haber alınamamış. (65)

Osman bir vitrin camına yazı mı yazıyor; simit tablasını veya boya sandığım bir yana koyar, adamın ense köküne tünür, saatlerce kalırmış orada. (66)

Osman karlı dağların doruklarına pembe-beyaz bulutlar mı indiriyor; boyalar daha kurumadan Kara Turan bulutların altı sıra süzülen turna katarını konduruyor. (69)

Başım dönmüş, bayılacak gibi olmuşum.(71)

Üstelik gelen bakıyor, giden bakıyor. (73)

Mualla Hanım, dükkânda olan müşteriler kolonya falan koşturmuşlar, Turan onca kadının arasında az sonra ayılıvermiş. (74)

Nikâh, sünnet davetiyesi, kartvizit, el ilanı, fatura basmakla yetinmemiş;
dönemin Belediye Reisi koltuk çıkınca "Yeşil Hanyeri" gazetesi de yayına başlamış.
(80)

Kız da beni seviyordu, bu da doğru.(105)

TRT'den birileri röportaja geliyor, yılın "Basın Ödülü"nü alıyoruz.(107)

Bu küçük kasabalardan kurtulursun, ufkun açılır.(110)

İleride iki asker hararetle konuşuyor, sesleri baygın bir uğultu gibi bize
ulaşıyor.(112)

3.3.5.Kesik (Eksiltili) Cümleler

Yüklemi olmayan cümlelere "kesik veya eksiltili cümle" denir. İncelediğimiz
cümlelerde 124 (yüz yirmi dört) tane kesik cümle tespit ettik.

Bölük pörçük cümleler, gülüşmeler, hıçkırıklar.(7)

Yazın güneş, kışın kar.(8)

Kargaşa, bağırıtı, yangın devam ededursun; babam son sürat koşarak iskeleye
iniyor, annem daha önce gelmiş zaten, kayığa atlıyorlar, ver elini Üsküdar...(16)

Ön bahçede birkaç ihtiyar akasya, bir iki kavak falan.(18)

Varsın yesin, varsın övünsün ama...(19)

Üst katında Şefin dairesi. (23)

Yan tarafta makasçının daha da küçük evi.(23)

Çorak, ağaçsız, gri tepeler...(23)

Uzun, gergin bir sessizlik...(29)

Cılızım, çöp gibi bacaklarım, kollarım...(31)

Sehpanın üzerinde gelişkin bir küpe çiçeği, onun da üzerinde duvara asılı bir saka kafesi.(33)

Kahve girişte, otel arkada.(34)

Nurettin'in başında Meksika usulü geniş kenarlı bir hasır şapka.(35)

Nurettin'in başında Meksika usulü geniş kenarlı bir hasır şapka.(36)

Kahvenin karşısında Foto Tombul'un dükkânı, önünde yaz günleri bodur akasyanın gölgesine çektiği körüklü makine...(36)

Saadet Hocahanım "evde kalmış" tabir edilen bir kız.(38)

Hiçbir sırrın saklı kalamadığı küçük kasabalar.(53)

Emekli ilköğretim müfettişi Cavit Bey'in dükkânı.(61)

Orta boylu, zayıf ama kayış gibi sağlam kara-kavruk bir oğlan.(65)

Servi ile gürgen arası uzanıp giden çamlar, durgun göle yansıyan akşamın kızıl ışıkları, arkalarında gümüş bir iz bırakarak süzülen kuğu kuşları. Ufukta pembe tüller ile uçuşan bulut kümeleri. (66)

Doruklarında kar parıltıları ile dikilen yalçın dağlar. (67)

Göllerde Haşim'in şiirlerini terennüm eden kamışlar. (67)

Kamışların arasından ormanın kuytularına saklanmış kırmızı kiremitli, beyaz badanalı küçük eve doğru kıvrıla kıvrıla giden ıssız yol.(67)

Evin bacasından mutlu kıvrımlarla yükselen duman. (67)

Akşamın alacasında yuvalarına dönen kuşlar. (67)

Her unsur bir nevi tasavvufî sembol.(67)

Bir de neşeli, bir de civelek. (67)

Her biri bir gizli sevda cehennemi... (72)

Karşılıksız aşkların törpülediği gençlik... (72)

Oğlan içeride, cam gerisinde.(74)

Bir balon. (76)

Feride'nin gerisinde bilumum Hancızade ailesi.(107)

Bu alet sustuğunda...(111)

Uzun, تنها, karanlık bir koridor.(112)

Sonbaharın çürüyen ot, yaprak kokusu.(113)

3.3.5.Yüklemın Türüne Göre Cümle Çeşitleri

3.3.5.1. İsim Cümleleri

İncelediğimiz cümlelerde isim cümleleri, ek fiil almış isimden veya bir kelime grubundan oluşmuştur. Yaptığımız incelemede toplam 159 (yüzellidokuz) tane isim cümlesi tespit ettik.

Sisler arasında beliren bir masal gemisi gibi.(7)

Hafızamda birtakım resimler, olaylar, insan yüzleri var.(7)

Annemin lepiska gibi yumuşacık, sarı saçları vardı.(7)

Dışarıda yakıcı bir güneş vardı.(8)

Tavuklar için küçük bir tahta kümes, bir de fino köpeğimiz vardı.(8)

Marşandizler çobanların, koyunların, iri kangal itlerinin, kömür ve maden yüklü vagonların yorgun, ihtiyar katarlarıydı.(9)

Makasçının karısı çok dertli idi.(9)

Zihnimde kalan; gökyüzü, bulutlar ve annemin berrak mavi gözleri.(10)

Kendisi gökkubbenin altında yapayalnız bir adam. (10)

Hem yetim hem öksüz.(10)

Bulgar muhaciri.(10)

O yıllarda Bulgaristan komünist.(11)

Evin sahibi Nişantaşı'nda oturan zengin lakin kimsesiz bir yaşlı kadın imiş.(11)

Rızkı veren Cenab-ı Hak.(11)

Ancak gönül bu.(14)

Bir defa babamın ne ailesi, ne doğru dürüst mesleği, ne de parası var. (14)

Annem ise bir evin bir kızı.(14)

Annem genç bir kız henüz, lakin yürek mangal gibi.(14)

Mevsim yaz.(15)

Bahçe sineması tıklım tıklım.(15)

Ta ki yangın perdeden salona sıçrayıp sandalyeler tutuşuncaya kadar.(16)

Annemin adı Münire idi.(17)

O vagonlardan eve gelmeden önce, artık ben beş yaşında mıyım, daha mı fazlayım, her neyse, babam bir kasabada ortaokul kâtibî imiş.(18)

Babam zayıfın irisi, ama sıırım gibi.(20)

Ayakkabılar pırıl pırıl cilalı, pantolon jilet benzeri ütülü, çakı gibi.(21)

Bayağı yakışıklı adamdır.(21)

İnanılmaz bir şey.(21)

Babam sevimli adamdır, aynı zamanda hoşsohbet.(22)

Şimdilik tek isteğimiz başımızı sokacak bir dam altı.(23)

Demiryolu geçici işçilerinin kaldığı çadır.(23)

Hepsi bu.(23)

Aşağıda çağıldayan ırmak.(23)

Irmağın öte yakasında bir tahta köprü ile geçilen nahiye merkezi.(23)

Aklım erdiğinde, ilk hatırladığım fotoğraflar arasında bu kulübenin mutlulukla tüten bacası var.(25)

Bir çocuk, ne de olsa bir çocuktur.(26)

Babamın naklettiğine göre, şefin karısı da bir nevi ruh hastası imiş.(26)

Atın ahır su deposunun bitişiğinde idi.(27)

Artık makasçının evindeydim.(29)

Söz aramızda, o yıllarda, o dağlar ardında kalmış kasabada, bir kızla bir oğlanın değil gizli gizli buluşup konuşması, şöyle yolda bir an olsun yan yana gelmesi bile zordu.(32)

Çok malı mülkü varmış bu Emin Efendi'nin.(33)

O zamanlar Anadolu'nun bu unutulmuş kasabalarında buzdolabı falan yoktu.(36)

Kıvrıcık saçlarını oksijenle sarartmış, etine dolgun, güldüğünde yanakları çukurlaşan, bana göre epeyce güzel bir kadındı.(38)

Emin Efendi'ye göre bu İskender düze inmiş eşkıyanın en sefili idi.(43)

Dosya bir nevi kırkambar idi.(48)

Kolay değil, kasabada Ayla ile konuşan tek delikanlı benim.(53)

Birkaç arkadaşı ile birlikteydi.(53)

Buranın yerlisi, bahçeli evi var, köyde tarlaları.(61)

Ama benimki kuru-sıkı bir böbürlenme değil. (61)

Bu kıyastan zevk alıyorum, babam yakışıklı adamdır. (61)

Zaten dükkân on beş, yirmi metrekarelik küçümen bir yerd. (62)

Burası küçük bir yer. (63)

Osman bu resimleriyle atalarından miras kalan minyatür geleneğini tevarüs etmiş gibidir (66)

Turan da ele avuca sığan bir şey değil hani. (66)

Minyatürlerde yer alan manzaralar ile divan edebiyatı mazmunları arasında bir bağlantı var. (67)

Bacasından dumanlar yükselen beyaz badanalı kırmızı kiremitli kulübe kartpostal duyarlığının mutluluk simgesidir. (67)

Osman titiz adammış. (68)

Sigara alışkanlığım yoktu.(71)

Meğer Kömürcü Halime'nin kara sığırcık cücüğüne benzer gariban oğlunun içinde ne yangınlar varmış. (71)

Venüs dedikleri kasabanın tek bayan berberi Mualla idi. (72)

Kadın olsun erkek olsun, berber dükkânları; sohbeti, hikâyesi, dedikodusu bol mekânlardır. (73)

Venüs'ün dükkânı da aşk maceraları başta olmak üzere, her türlü kasaba havadisinin, dedikodu üretiminin merkezi idi. (73)

Kuaför Venüs'ün caddeye bakan camekânı sürekli çekilen bir tül perdeyle kaplıdır. (73)

Kuaför Venüs'ün dükkânı önünde sefil, pısrık bir akasya vardı. (75)

Peşinde değil bir tabelacı parçası, ne doktorlar, mühendisler vardı. (76)

Bu defa mezkûr lunaparkımızın bir sürprizi vardı. (76)

Bir aksilik mi vardı? (77)

Meğer Turan'ın yanma aldığı o torba, ağzına kadar gül dolu imiş. (77)

Ateşböceklerinin arada bir yanıp söndüğü kıpırtısız gecelerden birindeydik.(78)

Bu ortalarda şallak-mallak dolaşan, beyaz gömlek giymiş, kırmızı kırıvat takmış perçemleri terli çocuk ben miyim?(106)

Tasarladığım hikâyede böylesi bir ihtimal mevcut idi.(108)

Bu alet yanında oldukça ben yanımdayım demektir.(111)

Çocukların babası hâlâ koridorda idi.(111)

Burası neresi?(113)

3.3.5.2. Fiil Cümleleri

Fiil cümlelerini basit zamanlı ya da birleşik zamanlı olmasına göre iki grupta ele aldık. Yaptığımız çalışmada 993 (dokuz yüz doksan üç) adet fiil cümlesi tespit ettik.

Saçlarım kirpi gibi dik duruyor; ne yana, ne geriye taranmıyor, beni deli ediyordu.(7)

Babam "İnatsın inat... İnâtçı adamın saçı yatmaz.(7)

Dedene çekmişsin besbelli. Keşke annene benzeseydin." diyordu. (7)

En çok o mavi gözlerini özlüyorum.(7)

"Benim oğlum okuyacak, yüksek bir memur olacak" der, sonra da göz ucuyla babama bakardı.(7)

Ne zaman annem aklıma düşse, o vagondan evi hatırlıyorum.(7)

Havalar serinleyince karanfilleri içeri alırdık. (8)

Vagon evin ırmağa bakan yüzüne bir pencere açılmıştı. (8)

Karanfilleri onun önüne koyardık. (8)

Sabah uyandığımda, pencereden sızan güneş gözlerimi kamaştırır; ortalığı bir karanfil kokusu kaplardı.(8)

Annem istasyon binasının önüne, raylar arasına kadar gitmeme katiyen izin vermezdi. (9)

Zaten az sonra; yani tirenler çekip gittikten, ses-seda kesildikten sonra makasçının karısı ile kızı gelir, gölgeler uzamış, ikinci serini bastırmış olur, annem ırmağa bakan tarafa bir kilim serer, oracıkta oturur saatlerce konuşturlardı.(9)

Ben bu kızla birlikte kargaları kovalamaktan, köpekle yarışmaktan yorgun düşer, annemin dizine başımı koyar ve o saatlerde uyumuş olurum.(10)

Akşam ezanının öñü sıra babam elinde bir zembil, ekmek, sebze, bana mutlaka bir kâğıtlı veya kırmızı-beyaz halkalı şeker ile çıkagelirdi.(10)

PelvanSülüman İstanbul'a gelince hemşehrilerden bir ikisinin yardımı ile Eyüp Sultan'da bahçeli ahşap bir eve yerleşmiş.(11)

Bulgaryalı, mahalle arasını ahıra çevirdi; horoz sesinden, inek böğürtüsünden, gübre kokusundan bunaldık diyenler çoğalmış.(12)

PelvanSülüman iki metreye yakın boyu ile semtin ve semt pazarının en çok tanınan, sevilen kişisi olup çıkmış.(12)

Babam bir yandan okuyormuş. (12)

Böyle böyle orta mektebi bitirmiş.(12)

Böylece babam hayatın demir örsünde dövölmek üzere kendini zamanın girdabına fırlatıp atmış. (13)

Tahsili yarım kalmış.(13)

Tek çare bir gece buluşup kaçmak, ama ona da annem razı gelmiyor. (14)

Hem "kaçan kız" olmaktan utanıyor hem de "Bunlar bizi mümkünö yok bırakmaz; Fizan'a gitsek bulur öldürörlö." diye korkuyor.(14)

Sinemanın perdesi tahta perde, üstüne de bez perdeyi germişler.(15)

Filmin en civcivli, şamatalı savaş sahnelerinde; yani atların kişnediğı, topların tüfeklerin patladığı, alevlerin her yanı sardığı sahnelerde; herkes nefesini tutmuş olup biteni izlerken, birden sinemanın perdesi alev alıp yanmaya başlıyor.(15)

Çoluk çocuk, genç ihtiyar feryadı figan ile öteye beriye koşturmaya, kendilerini dışarı atmaya girişiyorlar.(16)

Annemin ağabeyleri, en geride kendilerine mahsus loca gibi bir yerde, kafalar bulutlu, hem içip hem filim seyrederken kopan bu vaveylayı anlamakta geç kalıyorlar.(16)

Belki de bu yüzden babam bir baltaya sap olamamış, bir işte dikiş tutturamamış. (17)

Günler diken üstünde geçip gitmiş.(17)

Çocuklar oynuyor orda, yağmurda çamur olup sınıfları berbat etmesinler diye zemine kaba çakıl döşenmiş, çiğnene çiğnene beton gibi olmuş.(18)

Tutmuş bir münasip zamanda fikrini müdüre açmış.(18)

Hevesle çalıştıklarından, az zamanda bahçeyi höllük gibi elemişler. (19)

Kayısı, vişne, kiraz, dut artık ne buldular ise meyve dikmiş, bahçenin ortasına güzel bir havuz kondurmuş; havuzun üzerine de sarmaşıklardan, asma fidanlarından bir çardak kurmuşlar.(19)

İş bu noktaya varınca, o zamana kadar babamın safında duran hademeler, kâtibeler falan kışın kışın oradan sıvışmışlar. (20)

Babamla müdür kalmışlar karşı karşıya.(20)

Üç beş parça eşyayla kendimizi bir tirene atmışız.(21)

Nereye gideceğimizi bilmiyoruz(21)

Şeftiren bu yakışıklı, kıravatlı, ağzı laf yapan adamı hayran hayran dinliyor.(22)

Anlayacağınız bunlar karşılıklı hem konuşuyor, hem içiyorlar.(22)

Ben annemin elini tutmuşum. (23)

Uyku gözlerimden akıyor. (23)

Tiren geldiği gibi gidiyor.(23)

Bu benim babamın adı hani "sosyalistle çıkmış ya; kendisi bir yere gitmeden önce şöhreti gidiyormuş.(24)

Peki bu nasıl büyük bir şöhret olmalı ki, o günün Türkiye'sinde vatanın bu ücra köşesine kadar ulaşmış.(24)

Onlar daha ilk günden itibaren, yanlarına bir can şenliği, bir insan nefesi, bir komşu geldi diye sevinmiş; elden gelen yakınlığı göstermişlerdi.(25)

Bozkırın ortasında, küçük bir ara istasyonda, o yalnızlık içinde birbirlerini yemeye başlamışlar.(26)

Ayrarı tahta kaşıkla içiyor, üstüme başıma döküyor, sofradakileri güldürüyordum.(26)

Atı koşturduğunu hiç görmedim. (27)

Söylentiye göre karısının cesedini bulamamışlar.(27)

Annem beni leğende yıkardı.(28)

Yaz kış demeden tulumbadan su çeker, moraran parmakları ile çamaşır çitiler; her bir yanı tertemiz, gül gibi yapardı.(28)

Babam tek başına döndü. (29)

Elinde bir bohça, bana bir mızıka almış.(29)

Babam beni aldı, birlikte vagon evimize geldik.(30)

Bohçayı açtık.(30)

İçinden annemin soluk pembe mantosu, başörtüsü, yıpranmış kunduraları, aynası ve tarağı, yüzüğü, küpeleri çıktı.(30)

Öğle sonları boştayım. Kahvede garsonluk, Orman İdaresi' nin ağaçlandırma projesinde fidan dikimi, pazarda karpuz sergisi, yazlık sinemada fındık- fıstık-gazoz satışı, bir sürü işe girip çıktım.(31)

Kaportacı İsmail Usta'nın genç irisi çırağı Erdoğan iki binlik rakı şişesine kum doldurmuş, ağızlarını kaynak yapar gibi tıpalamış, labut çalışa çalışa koltuk altı kaslarını, göğüslerini, pazularım davul gibi şişirmişti.(32)

Sarıkaya Otel ve Kırathanesi'nin bir köşesine koyduğu tahta masaya yerleşmişti.(33)

Vaktiyle her şişe rakıya bir kırmızı lira verdiği söylenir.(34)

Çerçi Abdullah vaktiyle dağ köylerinden birine giderken kadın ile birlikte yardan yuvarlanmış, bir bacağı onulmaz biçimde sakatlanmış, topal ayağıyla artık işini yapamaz olunca çerçiliği bırakmıştı.(37)

Akkışla Belediye Başkanı istifa edip çöpçü olmak üzere Almanya'ya gidecek.(47)

Bu konuda mutlaka yazacağım.(49)

Lise bitti. (61)

Üniversite sınavlarına girdim, kazanamadım. (61)

Yüzümdeki sivilcelerin çoğu geçti, yerlerinde izi kaldı. (61)

Uzun saç moda oldu. Ben de uzattım saçlarımı, geriye doğru taramaya başladım. (61)

Hani bu sinir saçlar hiç yatmazdı ya bunca yıl beni illet etmişti; şimdi yola geldiler, oh, güzel güzel taranıyorum. (61)

Tıraş olup şöyle aynada kendime baktığım zaman bayağı yakışıklı buluyorum. (61)

İnsan kendini beğenmese götürüp denize atar. (61)

Babam bir kitabevi devraldı. (61)

Adam öldü, yaşlı karısı yalnız kaldı. (61)

Büyük şehirde çocukları vardı, geldiler, satıp savdılar, analarını da alıp gittiler. (61)

Cavit Bey sağlığında direnmiş; gitmem o apartıman denizine diyormuş. (61)

Yerliler şehirlere göçüyor, onlardan boşalan evlere dağ köylerinden, Almancılardan yabancı insanlar yerleşiyor. (62)

Babamın ve artık tabii benim kitaplarla aramız sıkı fıkı olduğundan, kasabaya geldiğimiz günlerde ilk tanıştığımız kişi Cavit Bey olmuştu. (62)

Babam bir süre Cavit Bey'e gaz vermeye çabaladı. (62)

Cavit Bey "Bu yaşta beni ticarete soyundurma, ağrımaz başıma iş açma" diye ayak sürüdü. (62)

Babam yine de hemen her gün kitabevine uğrar, gazetesini orada okur, on defa baktığı kitap raflarına on birinci defa bakmaktan sıkılmaz, kahvesini Cavit Bey ile içer, uzun süre çene çalardı. (62)

Ben de Cavit Bey'e yardım ediyordum. (62)

Posta kutusunu açar, ambardan gelen malları teslim alır, ara sıra dükkânı süpürür, soma raflarda her nasılsa kalıvermiş bir güzel kitaba daldım. (62)

"Küçük Prens"i o dükkânda keşfettim. (62)

Kâğıt üzerinde rafların yerlerini değiştirdik, ilave raflar koyduk. (63)

Getirteceğimiz kitaplar için kataloglar üzerinde incelemelerde bulunduk. (63)

Elbette bunları da getirtecektik.(63)

Kırtasiye çeşidini zenginleştirmeyi; okulların ders kitabı ihtiyacını karşılamayı düşündük.(63)

Duvarlara ünlü ressamların röprodüksiyon tablolarını asacaktık.(63)

Babam coşmuş, işe kendini bayağı kaptırmıştı. (63)

"Burayı bir kültür ocağı yapacağız, bak göreceksin" diyordu. (63)

Birkaç gün silip süpürdük, yılların birikimi ne de olsa, tozunu örümceğini aldık. (63)

Sermayeyi kediye yüklemeyelim diye gençlere yönelmeye karar verdik. (63)

Başta öğretmen ve öğrenciler olmak üzere kendimize bir hedef kitle belirledik. (63)

Bu arada ihtiyaç kitaplarını da ihmal etmeyecektik. (63)

Daha soma badana, boya, derken sevimli bir mekân oldu. (63)

Marangoz Adem Usta yeni rafları getirip taktı. (63)

Babam evdeki kitaplarından gözden çıkardığı epeyce bir kısmım dükkâna taşıdı. (63)

Yayınevlerine sipariş ettiğimiz kitaplar, yeni kırtasiye malzemeleri geldi. (63)

Rafları, küçük vitrini dizip düzenledik. (63)

Çarşı esnafının sevgilisi olup çıkması bir yana, oğlunu kızım yuvadan uçurup âhir ömründe bir Köroğlu bir Ayvaz kalmış Tabelacı Osman'ın yaşlanıp paslanmış dünyasına bir ikinci bahar güneşi gibi doluveriyor. (69)

Hele bunları usta-çırak bir duvar resmine yumulmuş görmeliydiniz. (69)

Diyelim Avare İsmail'in "Lezzet Lokantası"nın duvarına bir manzara resmi çiziyorlar. (69)

Osman karlı dağların doruklarına pembe-beyaz bulutlar mı indiriyor; boyalar daha kurumadan Kara Turan bulutların altı sıra süzülen turna katarını konduruyor. (69)

Osman durgun göle akan derenin kıyısına türküler söyleyerek dönen bir su değirmeni oturturken; oğlan beri yandaki sazlıkların gölgesine yeşil başlı gövel ördekleri dizip çıkıyor. (69)

Çarşı esnafı bunları böyle Karagöz misali seyrederken aşka gelip "Osman Efendi bu karaoğlan seni geçti bile" diyerek alkış tutunca, usta-çırak birbirlerine sevgiyle bakıp gülümsüyorlar. (69)

Babamı görmeye gittim. (107)

Yine söylemedim.(107)

Yazı yazarken atıştırmayı severdi.(109)

Şiir mi yazıyorsun sen?(110)

3.3.6.Yüklemın Yerine Göre Cümle Çeşitleri

Yüklemın yerine göre cümleleri kurallı ve devrik cümle olmak üzere iki grupta ele alınmıştır. Yüklemi sonda olan cümlelere "kurallı cümle"; yüklemi cümleın sonunda olmayan cümlelere "devrik cümle" denir.

3.3.6.1. Kurallı Cümleler

İncelediğimiz metinler içerisinde 1054 (bin elli dört) tane kurallı cümle tespit ettik.

Saçlarım kirpi gibi dik duruyor; ne yana, ne geriye taranmıyor, beni deli ediyordu.(7)

Annemin lepiska gibi yumuşacık, sarı saçları vardı.(7)

Ne zaman annem aklıma düşse, o vagondan evi hatırlıyorum.(7)

Küçük istasyon binasının arkasında, battal bir hatta çekilmiş, eski bir vagonda kalıyorduk.(8)

Havalar serinleyince karanfilleri içeri alırdık. (9)

Vagon evin ırmağa bakan yüzüne bir pencere açılmıştı.(9)

Karanfilleri onun önüne koyardık. (9)

Sabah uyandığımda, pencereden sızan güneş gözlerimi kamaştırır; ortalığı bir karanfil kokusu kaplardı.(9)

Annem istasyon binasının önüne, raylar arasına kadar gitmeme katiyen izin vermezdi. (10)

Zaten az sonra; yani tirenler çekip gittikten, ses-seda kesildikten sonra makasçının karısı ile kızı gelir, gölgeler uzamış, ikinci serini bastırmış olur, annem ırmağa bakan tarafa bir kilim serer, oracıkta oturur saatlerce konuşturlardı.(10)

Ben bu kızla birlikte kargaları kovalamaktan, köpeklerle yarışmaktan yorgun düşer, annemin dizine başımı koyar ve o saatlerde uyumuş olurdum.(11)

Irmağın karşı yakasında uzanan nahiyede galiba bir zahire tüccarının kâtipliğini yapıyordu.(11)

Dediğim gibi, babam hiç yüksünmez, baştan savmaz, hayat hikâyesinin her safhasını olanca ayrıntısı ile saatlerce anlatırdı.(11)

Beni bir küçük çocuk gibi değil, bir arkadaş, bir akran, bir yoldaş gibi görüyordu.(11)

Ondan sonra ses-seda kesilmiş haliyle. Beri yanda marul, maydanoz, roka, tere gibi yeşillikler; salatalık, domates ve türlü sebzeler de yetiştirip satmaya başlamışlar.(12)

PelvanSülüman iki metreye yakın boyu ile semtin ve semt pazarının en çok tanınan, sevilen kişisi olup çıkmış.(12)

Babam bir yandan okuyormuş. (12)

Böyle böyle orta mektebi bitirmiş.(12)

Böylece babam hayatın demir örsünde dövülmek üzere kendini zamanın girdabına fırlatıp atmış. (13)

Tahsili yarım kalmış. (13)

Bir sürü işe girip çıkmış. Kâtiplik, puantörlük, muhasebe yardımcılığı, bir kitapçıda tezgâhtarlık -okumaya meraklı olan babam bayağı solcu biri olan bu kitapçının yanında iken çok kitap okurmuş, yazı yazmaya da o günlerde başlamış- sonra uzun bir süre avukat yardımcılığı yapmış. (13)

Halıcıoğlu'nda askerlik falan derken yıllar geçmiş.(13)

Derken annemin serseri ağabeyleri kızı sinemanın sahibi zengin adamın akıldan yaya oğluna yamamaya kalkmışlar. (14)

Böylece akraba olup sinemaların mülkiyetine konmak istiyorlar.(14)

Anneme açınca meseleyi kıyamet kopmuş.(14)

Sinemanın perdesi tahta perde, üstüne de bez perdeyi germişler.(15)

Filmin en civcivli, şamatalı savaş sahnelerinde; yani atların kişnediği, topların tüfeklerin patladığı, alevlerin her yanı sardığı sahnelerde; herkes nefesini tutmuş olup biteni izlerken, birden sinemanın perdesi alev alıp yanmaya başlıyor.(15)

Babam duvara tırmanıp arka tarafından benzin dökerek perdeyi tutuşturduktan sonra, doğru makine dairesine seğirtiyor.(16)

Belki de bu yüzden babam bir baltaya sap olamamış, bir işte dikiş tutturamamış.(17)

Ancak yıllarca bakımsız kalmış, her yanını yabani otlar bürümüş.(18)

Mevsimi gelip domatesler kızarmaya, hıyarlar olgunlaşmaya, patlıcanlar saplarında sallanmaya başlayınca, müdürün ilgisi daha da fazlalaşmış.(19)

İşte babam böyle şeylere gelemmez.(20)

Üç beş parça eşyayla kendimizi bir tirene atmışız.(21)

Bütün bu konuşmalar tirenin lokantasında geçiyor.(22)

O gece istasyon şefinin dairesinde kalmışız.(23)

"Önemli değil efendim, ben işi ayarladım".(24)

Irmakla istasyonun arasında bir harabe vardı.(25)

Babamın naklettiğine göre, şefin karısı da bir nevi ruh hastası imiş.(26)

Annem beni leğende yıkardı.(28)

Babam beni aldı, birlikte vagon evimize geldik.(29)

Dedim ya, ben o zamanlar on altı yaşındayım.(31)

Bir su borusunun iki ucuna kalıp-beton dökülerek halterler icat ediliyor, ağaçların uygun dallarında barfiks çalışanlar oluyor, hiçbir şey bulamayanlar yuvarlak sel taşlarını kaldırıp indirerek kas geliştirmeye çabalıyordu.(32)

Çerçi Abdullah yaşlı, çipil bir adamdı.(37)

Kâh Panait Istrati'nin *Baragan'ın Dikenlerini* kâh Dostoyevski'nin *Beyaz Geceler*'ini okurdum.(42)

Zeki Müren'in Kumburgaz'daki evinin bahçesinde TPAO'nun yaptığı sondaj sonucu petrole rastlanmadı.(48)

Ne var ki kızın bunlardan haberi yoktu.(50)

Zaten dükkân on beş, yirmi metrekairelik küçümen bir yerdî. (62)

Babam yine de hemen her gün kitabevine uğrar, gazetesini orada okur, on defa baktığı kitap raflarına on birinci defa bakmaktan sıkılmaz, kahvesini Cavit Bey ile içer, uzun süre çene çalardı.(62)

Getirteceğimiz kitaplar için kataloglar üzerinde incelemelerde bulunduk. (63)

Sermayeyi kediye yüklemeyelim diye gençlere yönelmeye karar verdik. (63)

Başta öğretmen ve öğrenciler olmak üzere kendimize bir hedef kitle belirledik. (63)

Babam harita zeminine beyaz bir karton ilâştirerek üzerine "Hayat kitapla güzel" diye bir de yazı kondurdu. (64)

Biz böyle dükkânla uğraşıp didinirken; öğretmenler, öğrenciler, memur takımından okumaya meraklı kimseler, Yeşil Hanyeri matbaa ve gazetesinin sahibi Musa Çavuş, emekli ilkokul öğretmeni, kitap tutkunu Şeref Bey, biçki-dikiş kursu hocalarından Sevim Hanım gibi tanıdıklar uğruyor; "Hayırlı uğurlu olsun" diyerek bizleri yüreklendiriyorlardı. (64)

Dükkânın adını "Küçük Kitapçı" koymuştuk ve sıra tabela yazdırmaya gelmişti. (65)

Gidip tabelacı- ressam Kara Turan'ı buldum. (65)

Lokanta, kahve duvarlarına; yazıhanelere, istenildiğinde alçı kaplı ev duvarlarına manzara resimleri yapıyor. (67)

Ne zaman bir lokantaya, bir kahveye otursam gözüm Osman'ın elinden çıkma bu naif resimlere takılır. (67)

Gül sevgiliyi, bülbül âşığı, lâle şarap kadehini, servi doğruluğu temsil ediyor. (68)

Turna katarları gurbetteki sevgiliye selam götürüyor. (68)

Flaşlar patlıyor.(107)

Babam da temyize gitti.(107)

Sevim Hocahanım da netice itibarı ile bir kalp taşıyor.(108)

Kederle gülümsedi.(110)

Evin anahtarını da Çavuş'a verirsin.(111)

3.3.6.2.Devrik Cümleler

İncelediğimiz metinler içerisinde 115 (yüz on beş) tane devrik cümle tespit ettik.

Kızardım ona.(8)

Makasçının karısı çok dertli idi. Sarhoş ve huysuz kocası gece-gündüz dövüyordu onu.(9)

Açıkçası kaçırmış annemi.(10)

Tavukların, horozların arasına hindi, kaz, ördek katılıvermiş; hatta meraklısı için bıldırcın bile beslemeye başlamış Pelvan.(11)

Babam diyor ki; köpeğimizi, kedimizi, keçilerimizi, evcil güvercinlerimizi de katarsak, mahallenin ortasında bir hayvanat bahçesi kurduk sanki.(11)

Dede-torun sırt sırta verip tutunmuşlar hayata.(12)

Yine bu ahabpların yardımıyla hayvanları, eşyaları, nesi var nesi yoksa satıp çıkmış o evden. (13)

Sadece PelvanSülüman'ın güreşe çıkarken koluna bağladığı hamaylı almış hatıra olsun diye.(13)

Katiyen olmaz, siz beni çengelde asılı et mi sandınız, kendimi intihar ederim diye basmış feryadı.(14)

Böyle böyle gitmiş bir zaman.(14)

Babamın bu işi destan olmuş Eyüp Sultan'a.(17)

Adam ne diyeceğini bilemedi önce, sonra toparladı kendini."(20)

Demiryolcuların çoğu içer, başka türlü nasıl biter o uzun yollar.(22)

Kilime sarılmış bir kat yatak.(23)

Ne bilsin babamın böyle tedavisi gayrimümkün bir derde düştüğünü.(24)

O adamdan korkmuştum hep.(25)

Annem bıkmıştı artık balık ayıklamaktan.(27)

Soğuktu vagonun içi. (30)

Babam bir kolu ile sardı beni.(30)

Çok güzel okurdu annem.(39)

Çerçinin akrabalarından içeri girmiş çıkmış biri boncuk işlemeyi öğretmiş Celal'e.(41)

Açıkçası "Yol göründü" mânasına geliyordu bu söz.(50)

Kolyeye baktım uzun uzun.(51)

Kasabaya ambar yükü getirmiş ve boş dönecek olan bir kamyon şoförü ile anlaşmıştı babam.(56)

Osman bir vitrin camına yazı mı yazıyor; simit tablasını veya boya sandığım bir yana koyar, adamın ense köküne tünler, saatlerce kalırmış orada. (66)

Bütün bunları ben uydurdum elbette. (68)

Sen say Çin padişahının kızı. (74)

"Hıh" dedi hırsla. (78)

İçeri kaçmakla kalmayıp senesine varmadan kasabadan da kaçtı Suna. (78)

İşte matrisler, cetveller derken kurup çatmış matbaayı. (80)

Kasabanın eli kalem tutan yerli, yabancı isimleri; kâh heves söndürmek veya öne çıkmak, kâh siyasi bir varlık göstermek yahut çıkar sağlamak uğruna sürekli yazmışlar gazetede. (81)

Lakin oğlan hayırsız çıkmış işte. (81)

Okumak bir yana, memlekette bile durmamış, çekip gitmiş Almanya'ya. (81)

Böylece Musa Çavuş soğumuş işten. (81)

Bayağı para kazanmış Musa Çavuş. (81)

Babam böyleydi işte. (88)

Halbuki tutuklamayı gerektirecek bir durum yoktu ortada. (89)

Keyif falan kalmamıştı bende. (90)

"Hediye" lafı da benden çıktı işte. (93)

Ranzasına oturmuştuk yan yana. (95)

Söylesem mi acaba?(95)

Rahat ol biraz. (96)

Kerata ne bilsin elli kuruş yerine yüz elli kuruş vereceğimi. (97)

Renk vermedim, felekten bir gece çalalım dedim sade. (97)

Ee, biz de PelvanSülüman'ın torunuyuz bir yerde. (103)

Sonunda Sevim Hoca'ya açtım meseleyi.(108)

Üzülmüştür babam.(109)

Kaldım orada yalnız.(112)

Hangi işin ucundan tutsam becerebileceğime inanıyorum artık.(114)

3.3.7.Anlamına Göre Cümle Çeşitleri

İncelediğimiz cümleleri isim veya fiil ayırımı yapmadan olumlu ve olumsuz biçimde tasnif ettik.

3.3.7.1. Olumlu Cümle

İncelediğimiz cümleler içerisinde 890 (sekiz yüz doksan) tane olumlu cümle tespit ettik.

Saçlarım kirpi gibi dik duruyor; ne yana, ne geriye taranmıyor, beni deli ediyordu.(7)

Ne zaman annem aklıma düşse, o vagondan evi hatırlıyorum. (7)

Sisler arasında beliren bir masal gemisi gibi. (7)

Hafızamda birtakım resimler, olaylar, insan yüzleri var.(7)

Bölük pörçük cümleler, gülüşmeler, hıçkırıklar.(7)

Bunları babama soruyorum.(7)

Ve ben yeniden beş altı yaşların pembe beyaz dünyasına gömülüyorum.(8)

Küçük istasyon binasının arkasında, battal bir hatta çekilmiş, eski bir vagonda kalıyorduk.(8)

Marşandizler çobanların, koyunların, iri kangal itlerinin, kömür ve maden yüklü vagonların yorgun, ihtiyar katarlarıydı.(9)

Ben bu kızla birlikte kargaları kovalamaktan, köpekle yarışmaktan yorgun düşer, annemin dizine başımı koyar ve o saatlerde uyumuş olurdum.(10)

Hayvanat bahçesi kurulmuş amma, sağdan soldan homurtular da yükseliyormuş.(11)

Koca PelvanSülüman cami şadırvanında abdest aldığı bir sırada devrilen bir dişbudak gövdesi gibi göçüvermiş.(12)

Annem ile babam Eyüp'te mahalleden tanıyorlar.(13)

Derken annemin serseri ağabeyleri kızı sinemanın sahibi zengin adamın akıldan yaya oğluna yamamaya kalkmışlar.(14)

Sinemanın perdesi tahta perde, üstüne de bez perdeyi germişler.(15)

Babam duvara tırmanıp arka tarafından benzin dökerek perdeyi tutuşturduktan sonra, doğru makine dairesine seğırtiyor.(16)

Kayısı, vişne, kiraz, dut artık ne buldular ise meyve dikmiş, bahçenin ortasına güzel bir havuz kondurmuş; havuzun üzerine de sarmaşıklardan, asma fidanlarından bir çardak kurmuşlar.(19)

Akşamın önü sıra hademeler hortumla oraları, sebze maşaralarını, fidanları falan sulayıp, havuzun çardağına iki de sandalye atınca müdür efendi başköşeye kuruluvermiş.(19)

Mevsimi gelip domatesler kızarmaya, hıyarlar olgunlaşmaya, patlıcanlar saplarında sallanmaya başlayınca, müdürün ilgisi daha da fazlalaşmış.(19)

O gider başka bir insan evladı gelir, diktiğimiz fidanlar meyve verdikçe kurtkuş faydalanır.(21)

Bütün bu konuşmalar tirenin lokantasında geçiyor.(22)

Gecenin bir vakti, yanından bozbulanık bir ırmak akan, bir küçük nahiye'nin kıyıcığında, ıssız bir istasyonda iniyorlar tirenden.(23)

Uzaklardan kesik kesik köpek havlamaları işitiliyor.(23)

Geçekten de iki taşın arasında, nahiye pazarım bir baştan bir başa rüzgâr gibi gezerek esnaf ile konuşmuş; ayaküstü bir zahire tüccarının kâtipliğini ve muhasebesini kapıvermiş.(24)

Onlar daha ilk günden itibaren, yanlarına bir can şenliği, bir insan nefesi, bir komşu geldi diye sevinmiş; elden gelen yakınlığı göstermişlerdi.(25)

İrmakla istasyonun arasında bir harabe vardı.(25)

Bozkırın ortasında, küçük bir ara istasyonda, o yalnızlık içinde birbirlerini yemeye başlamışlar.(26)

Ürken güvercinler şakırtılı kanat vuruşları ile havalandılar.(27)

Annemin hamileliği ilerlemiş, günü yaklaşmıştı.(28)

Babam beni aldı, birlikte vagon evimize geldik.(29)

Dedim ya, ben o zamanlar on altı yaşındayım.(30)

Sarışın çiçek bozuğu bir yüzü vardı.(37)

Kız ikimizi birden yakmaya ahdetmiş gibi meraklı bir gülümsemeyle bizi süzüp geçirdi.(42)

Evde "muzır neşriyat" bulundurulduğu için hakkımızda ihbar varmış.(45)

Demek ki gerçekten dedemin torunu, babamın oğlu imişim.(52)

Saka kuşu ile küpe çiçeği kahvede kalmıştı.(57)

Lakin çocuklarının hiçbirinde gözü kalmamış. (61)

Adam öldü, yaşlı karısı yalnız kaldı. (61)

Büyük şehirde çocukları vardı, geldiler, satıp savdılar, analarını da alıp gittiler. (61)

Cavit Bey sağlığında direnmiş; gitmem o apartıman denizine diyormuş. (61)

Babam bir süre Cavit Bey'e gaz vermeye çabaladı. (62)

Ben de Cavit Bey'e yardım ediyordum. (62)

Getirteceğimiz kitaplar için kataloglar üzerinde incelemelerde bulunduk. (63)

Marangoz Adem Usta yeni rafları getirip taktı. (63)

Babam coşmuş, işe kendini bayağı kaptırmıştı. (63)

Birkaç gün silip süpürdük, yılların birikimi ne de olsa, tozunu örümceğini aldık. (63)

Birer tabure çekip oturduk. (64)

Kahveci çırağı çaylarımızı getirdi. (64)

Babam harita zeminine beyaz bir karton ilıstirerek üzerine "Hayat kitapla güzel" diye bir de yazı kondurdu. (64)

Musa Çavuş kendi eliyle hazırlayıp fırına verdiği bir tepsi patlıcanlı kebab; Sevim Hanım ise evinden kek getirdi. (64)

Saka kuşu cıvıldayarak karşılık verdi. (65)

Dükkânın adını "Küçük Kitapçı" koymuştuk ve sıra tabela yazdırmaya gelmişti. (65)

Bunun babası odun-kömür satan Zahit Efendi'nin yanında çalışmış. (65)

Tabii bu resim-tabela hevesi yüzünden derslerini asıyor. (68)

Çarşı esnafının sevgilisi olup çıkması bir yana, oğlunu kızım yuvadan uçurup âhir ömründe bir Koroğlu bir Ayvaz kalmış Tabelacı Osman'ın yaşlanıp paslanmış dünyasına bir ikinci bahar güneşi gibi doluveriyor. (69)

Hocamız Askerlik Şubesi'nde yedek subaylığını yapan Fenerbahçeli Badi Erol'du. (70)

Fenerbahçe'de bu isimde bir futbolcunun oynayıp oynamadığım kimse bilmiyordu ama, Erol Hoca bizi inandırmıştı. (70)

Hatta bununla da kalmamış; beni, Sinek Sabri'yi, Çalım Ömer'i yıl sonunda askerliği bitince birlikte İstanbul'a götürüp Fener Genç Takımı'na sokacağına dair söz bile vermişti. (70)

Karşılıksız aşkların törpülediği gençlik. Celal'i ve tabii savanın kızı Ayla'yı hatırladım. (72)

Ben de musluktan kurnaya dökülen suyun şırıltısına daldım. (72)

Turan susmuş, elindeki alüminyum tas ile oynamaya başlamıştı. (72)

Mualla Hanım dükkânın camına da yazı istemiş, Turan'ı çağırılmışlar. (73)

Kuaför Venüs'ün caddeye bakan camekânı sürekli çekilen bir tül perdeyle kaplıdır. (73)

Perde gerisinin gizemli, loş atmosferi, ara sıra kıpırdayan kadın gövdeleri, gelip geçen gençlerin merakını kışkırtır, kaçamak bakışlara hedef olur. (73)

Bir hata yapmayayım diye kimselere bakmıyorum. (73)

Oğlan bütün bunlara aldırmayıp, gözünü işinden ayırmadan kan-ter içinde çalışırken olanlar olmuş. (73)

Bundan olacak "İncitmez" lakabını takmışlar. (74)

Kızı görür görmez çarpılmış. (74)

Mualla Hanım, dükkânda olan müşteriler kolonya falan koşturmuşlar, Turan onca kadının arasında az sonra ayılıvermiş. (74)

Eve götürünceye kadar neler çektim. (79)

Kitabevini açtığımız ilk günler babamla benim için bir heyecanlı dönem oldu. (79)

Her gelen müşteriye "Acaba ne isteyecek, hangi kitabı alacak" diye ilgiyle karşılar, elden gelen yakınlığı göstermeye çalışırdık. (79)

Ali Bey filinta gibiydi, tıraş olmuş, giyinmiş.(107)

Tasarladığım hikâyede böylesi bir ihtimal mevcut idi.(108)

Tasarladığım hikâyede böylesi bir ihtimal mevcut idi.(109)

Sonra çamaşır, işte ne bileyim, ne lazımsa al.(111)

3.3.7.2. Olumsuz Cümle

İncelediğimiz cümleler içerisinde 198 (yüz doksansekiz) tane olumsuz cümle tespit ettik.

Ben uyandığında yoktu yani.(8)

Annem istasyon binasının önüne, raylar arasına kadar gitmeme katiyen izin vermezdi.(9)

PelvanSülüman'ın elinden gelir bir iş yok.(11)

Bir daha o bahçeye, o ahşap eve giresi gelmemiş.(12)

Ferman kabadayı ağabeylerden dahi gelse dinlemez.(14)

Belki de bu yüzden babam bir baltaya sap olamamış, bir işte dikiş tutturamamış.(17)

Ön bahçe öyle değil.(18)

Bunu kendime de sorar, bir cevap bulamam.(18)

Müdür gider gelir, şöyle göz ucuyla bakar, dudak büker, Allah için bir kez olsun "Kolay gelsin" bile demezmiş.(19)

Üstelik annem hamile ve gidecek sığınacak bir yerimiz yok.(21)

Adı neydi acaba, Remzi miydi, Rıza mıydı, şimdi hatırlamıyorum.(22)

Ve adamın gözleri önünde batmış, bir daha da su yüzüne çıkmamış. (27)

Kaç yıl önce vuku bulmuş bu facia, bilmiyorum.(27)

Sabahı zor ettik, lakin annem iyileşmedi.(29)

Yahu babama mı çekmişim ne, hiçbir işte dikiş tutturamıyorum.(31)

O zamanlar Anadolu'nun bu unutulmuş kasabalarında buzdolabı falan yoktu.(36)

Bense bir türlü benimsememiş, mızıka çalmasını öğrenmemiştim.(40)

Zeki Müren'in Kumburgaz'daki evinin bahçesinde TPAO'nun yaptığı sondaj sonucu petrole rastlanmadı.(48)

Yüzüme bakınca ne gördü ise "Nerede kaldın" bile demedi.(53)

Bu işlerin üzerinden çok geçmedi.(55)

Bu arada ihtiyaç kitaplarını da ihmal etmeyecektik. (63)

Tabii saka kafesi ile küpe çiçeği de ihmal edilmedi. (64)

Almanya'ya kaçtı diyenler olmuş, falan filan ama, o gün bu gün kendisinden bir haber alınamamış. (65)

Rahmetli, Şükrü'yü yazmış da Gül'ü bitirememiş. (69)

Turan dersin, bir zaman kendine gelememiş. (70)

Ayağımız yere basmıyordu yani. (70)

Tabii bütün bunlar gözü artistlikten-şarkıcılıktan başka bir şey görmeyen Suna'yı kazıyordu. (76)

Hiçbirine aldırıyor, pas vermiyordu. (76)

Artık yukarıda baloncu ile neler konuştular bilemeyiz. (77)

Konuşamadık. (79)

Ekmek paramız çıkıyordu gerçi ama, "Küçük Kitapçı", kurduğumuz hayallerin eşiğine bile ulaşmamıştı. (80)

Şahit olduğu ve bir kısmına da ortak olduğu haksızlıklara, adaletsizliklere artık yol vermek istemiyor, bu uğurda bir adım geri atmayı düşünmüyormuş. (82)

Yıllarca yayınevlerine, Kültür Bakanlığı Yayınlar Dairesi'ne, Milli Folklor Araştırmaları Daire Başkanlığına, Milli Eğitim Bakanlığına müracaatta bulunmuş; o kadar emek verdiği çalışmalarını neşretme imkânı bulamamıştı. (83)

Sakın ola ki, bu yazımızdan particilik ile uğraşanların tamamını kastediyoruz anlaşılmasın. (87)

İfadelerimizi başka noktalara çekmesinler. (87)

Babam hiç umursamadı. (89)

Ne de olsa kitaptan, kanundan haberi var, suç unsuru olabilecek şeyleri yazmaz. (89)

Ancak bu tutuklama kararı iki ihtiyarda mecal bırakmamıştı. (89)

Halbuki tutuklamayı gerektirecek bir durum yoktu ortada. (89)

Seni burada bir başına bırakıp gitmek istemiyorum.(110)

Bilmiyorum.(110)

Olmaz, onu alamam.(111)

İnatçı adamın saçı yatmaz.(114)

3.3.7.3.Soru Cümlesi

İncelediğimiz cümleler içerisinde 39 (otuz dokuz) tane soru cümlesi bulunmuştur. İçinde soru anlamı bulunan, bir konuda bilgi edinmek, şüpheleri gidermek ve düşünceleri onaylatmak için kurulan cümleler soru cümleleridir.

Posta katarları hep asker mi taşır?(9)

"Madem biz bu bahçeyi alın teri dökerek yetiştirdik, ürünü de eşit olarak bölüşmeli değil miyiz?(20)

Nereden bulmuş acaba?(36)

Babam bu yoğun alâkaya karşılık verdi mi?(39)

Biz de mi gitsek acaba?(47)

Lakin Ayla'yı nasıl bırakacağım, onu görmeden nasıl yaşayacağım?(50)

Peki, ben nerdeyim?(51)

Ayla ile nerede, nasıl konuşacak; hangi cesaretle Savcının kızına kolyeyi verecektim?(51)

Şu bütün gün pencerede oturan çocuk değil mi?(52)

Nereye gidiyorduk?(57)

Geleceğin ne getireceğini kim bilebilir? (65)

Bu resimler neyi anlatır? (67)

Sadece ben yandım abi, kızın umurunda mı? (75)

Ne olmuştu acaba?(77)

Bir aksilik mi vardı?(77)

Kasabalardan kaçanların serüvenleri ne kadar birbirine benzer ve niçin sonu hep hüsrarla biter?(78)

Diyesiymiş ama yanında duracak, ona arka verecek mert, ahlâklı, cesur insanlar nerede?(82)

Gel bakalım genç adam, bak bugün ne buldum, biliyor musun?(85)

Hayır olsun efendim, nedir? (85)

Beylikçi Sarı Süleyman Efendi'nin torunu Kadı Abdullah Çelebi nerelidir? (85)

Şimdi, aziz okuyucular, dilimizde niçin 'part' diye bir kelime var olmuş, anladınız değil mi? (87)

Baba, n'olacak bu durum? (90)

Ne o, çok mu uzun geldi? (90)

Bir iki ay mı? (90)

Aramızı mı yapıyor nedir? (92)

Ancak Kerime Nadirleri, Esat Mahmutları da bitirdi mi? (92)

Ama her ilişkinin mayası bu ilk anlarda, ilk saniyelerde gizli değil midir?(93)

Bu ortalarda şallak-mallak dolaşan, beyaz gömlek giymiş, kırmızı kravat takmış perçemleri terli çocuk ben miyim?(107)

Nereye gideceksin?(110)

Burası neresi?(113)

Nereye kadar gider bu ses, kime ulaşır?(114)

3.3.8.Cümlelerin Unsurları

Bir cümleyi meydana getiren çeşitli unsurlar vardır. Bunlar cümlede birtakım görevler üstlenirler ve buna göre adlandırılırlar.

Cümlelerin anlaşılmasında başlıca görevi yüklenmiş olan sözcüklere cümlelerin öğeleri denir. (Hatiboğlu,1972)

Cümlelerin öğeleri, temel öğeler ve yardımcı öğeler olmak üzere ikiye kısımdır. Temeller öge yüklem ve öznedir. Yardımcı öğeler nesne, yer tamlayıcısı ve zarftır. Tek başına yüklem, bir cümlelerin kurulabilmesi için yeterlidir. Yüklem, “özne”yi de içinde taşır. İfade tarzına ve ihtiyaca göre cümlede yüklem anlamını çeşitli bakımlardan tamamlayan başka öğeler yer alır.

Hükmü daha geniş, daha etraflı, çeşitli şartları ile daha tam olarak ifade etmek için cümle birden fazla cümle unsurundan kurulur. (Ergin,2002)

Öğeler cümle içinde zorunlu veya yardımcı öge olarak görev yapar. Öğelerin cümle içindeki durumu, yüklem özelliğine göre şekillenir. Söz diziminin iki unsuru vardır: yargısız anlatımlar, yargılı anlatımlar.

Yargılı anlatımlara çeşitli yönlerden yardımcı olan yargısız anlatımlar, en az iki sözcüğün türlü ilgi ve nedenlerle yan yana sıralanmasından doğan birliklerdir. (Hatiboğlu, 1972: 2)

Yargısız anlatımlar, bir kavramı açıp genişletmeye ya da pekiştirmeye yarar; düşünce ya da yargı bildirmez. (Şimşek, 1987:9)

Düşünce ya da yargı bildirmek için sözcükleri, daha geniş birlikler oluşturacak biçimde dizip öbeklendirmek gerekir. Genellikle belirtme öbeklerini de içine alan bu kavramlar üstü dizimsel yapılar, yargı öbeği ya da yargılı anlatım adını alır. (Şimşek, 1987:13)

Yargılı anlatımlar “cümle”lerdir. Dilin yargı bildiren en küçük birimi cümledir.

Cümlede yargıyı taşıyan öge yüklemidir. Yüklem cümlenin sonunda yer alır. Yükleme yaklaştırılan ögeler de buna göre değer kazanır.

Tek bir yüklem, cümle kurmak için yeterlidir. Yargı yüklenmiş fiil veya isimler yüklemi oluşturur. Fiiller çekimli biçimlere girerek, isimler de ek fiilin çekimi ile yargı yüklenirler. “Varlık, kavram, nitelik, durum ve hareketleri karşılayan bütün kelime ve kelime gruplarına, ekle veya eksiz olarak yargı yüklemek ve böylece bu yapıları cümleye dönüştürmek mümkündür.” (Karahan, 2004:10)

Cümlenin ikinci önemli ögesi öznedir. Özne, cümledeki yargıyı gerçekleştiren ögedir. Özne, cümlede yer almasa da yüklemün şahıs bildirme özelliğinden dolayı varlığı ortaya çıkar.

Türkçede, Hint-Avrupa dillerindeki durumun tersine, kişi zamiri kullanımı farklıdır. Bu zamirlerin işlevlerinin genel olarak, kişi gösteren eklerle yerine getirildiği görülür. Bu tutum, dilde daha kıvrak bir anlatıma yol açar. (Aksan, 2007: 99)

Türkiye Türkçesinde teklik-çokluk bakımından özne-yüklem ilişkisi de kendine özgü bir nitelik taşır; genellikle, yüklemün teklik olmasına yönelik bir eğilim

belirir. Öznenin cansız varlık olması durumunda yüklem, teklik durumundaki bir eylem görünümündedir. (Aksan, 2007:89)

Cümle, yüklem üzerine kurulur. Diğer ögeler yüklemi desteklemek üzere cümlede yer alır. Bu ögeler “nesne”, “yer tamlayıcısı” ve “zarf”tır. Bu ögelerin varlığı, sayısı ve yeri, yüklem anlamına, soy ve çatı bakımından niteliğine ve ihtiyaca göre değişir. Ögeler, cümle içinde zorunlu veya yardımcı öge olarak görev yaparlar. Yardımcı ögeler yüklemi yer, zaman, tarz vb. bakımlardan tamamlarlar. (Karahana, 2004: 13)

Yüklemi geçişli olancümlede bütün ögeler yer alabilir, nesne ise zorunlu olanıdır.

Yer tamlayıcısı ve zarf, cümlede yüklem özelliğine göre zorunlu veya yardımcı öge olarak bulunur.

Türkçe cümle yapısına göre yüklem cümlede sonunda yer alır. Fakat, bazı durumlarda sonda yer almaz. Cümlede diğer ögelerin sıralanışında da birtakım özellikler görülür. Belirtisiz nesne ve bazı zarflar yüklem yanında yer alır. Diğer ögelerin kesin bir yeri yoktur. Vurgulanmak istenen öge yükleme yaklaştırılır. Bu serbestlik Türkçenin anlatım gücünü artıran bir özelliktir.

Türkçenin pek çok dilden ayrılan özelliği, cümlede özne, nesne ve yüklem kolayca yer değiştirebilmesi, bu yolla, her seferinde, kabul edilebilir cümlelerin ortaya çıkması, her birinde belli ögelerin anlam bakımından öne çıkarılabilmesidir. (Aksan, 2007:88)

3.3.8.1.Yüklem

Temel öge olan, iş, oluş, hareket bildiren, çekimli kelime veya kelime grubuna yüklem denir. Cümle yargı bildirdiği için yüklemsiz cümle kurulamaz, cümlede yargı yüklem yoluyla verilir. Fiiller, ek-fiil almış fiilimsiler, isimler ya da isim soylu kelimeler yüklem olabilirler.

“Türkçede harf veya sestten tümceye değin dil bilgisel öğeler yüklem olabilir.”(Eker, 2005: 453).

Bir cümlede birden fazla öge olabildiği halde yüklem tek olur, birden fazla olamaz. Çünkü her yüklem bir cümle demektir.

İncelediğimiz cümlelerin yüklemeleri bir tek kelimedenden yahut bir kelime grubundan oluşabilmektedir.

3.3.8.1.1. Fiil Cümlelerinde Yüklem

Yüklemi fiil olan cümleler, basit veya birleşik zamanlı bir çekimli fiil olabildiği gibi, bir birleşik fiilin yine basit veya birleşik zamanlı çekimi de olabilmektedir. Birleşik fiillerin yüklem olduğu cümleler, yapı bakımından isim + yardımcı fiil, fiil + yardımcı fiil kuruluşundadır. Ayrıca, deyimleşmiş fiiller de yüklem görevi yapabilmektedir.

İncelenen bölümlerde 993 tane fiil cümlesi dolayısıyla da 993 (dokuz yüz doksan üç) tane yüklem görevinde olan fiil bulunmuştur.

3.3.8.1.1.1. Yüklemi Basit Çekimli Olan Fiil Cümleleri

İncelemeler neticesinde 642 (altıyüz kırkiki) adet yüklemi basit çekimli fiil olan cümle tespit edilmiştir.

Dedene **çekmişsin** besbelli. (7)

En çok o mavi gözlerini **özlüyorum**. (7)

Ve ben yeniden beş altı yaşların pembe beyaz dünyasına **gömülüyorum**. (8)

Nadiren birkaç kelime konuştuğunu **hatırlıyorum**. (9)

Babam annem ile ailesinin izni olmaksızın **evlenmiş**. (10)

Dede-torun bir fırsatını bularak Türkiye'ye **kaçmış**. (11)

Ailenin diğer fertleri aynı yolu izler iken **yakalanmışlar**. (11)

Türkiye ile ilişkileri iyi değil ve sınırdan kuş **uçurtulmuyor**.(11)

Bu hadiseden sonra ne Kırcaali'de kalan annesinden ne de diğer akrabalarından **haber alamamışlar**.(11)

Sonra aile bağları büsbütün **unutulmuş**.(11)

PelvanSülüman İstanbul'a gelince hemşehrilerden bir ikisinin yardımı ile Eyüp Sultan'dabahçeli ahşap bir eve **yerleşmiş**.(11)

Bulgaryalı, mahalle arasını ahıra çevirdi; horoz sesinden, inek böğürtüsünden, gübre kokusundan bunaldık diyenler **çoğalmış**.(12)

İbret olsun diye beş altı saat **bekletmiş** orada. (12)

Ondan sonra ses-seda kesilmiş haliyle. Beri yanda marul, maydanoz, roka, tere gibi yeşillikler; salatalık, domates ve türlü sebzeler de yetiştirip **satmaya başlamışlar**.(12)

Tabii sonunda kendi bildiğini **işlemiş**. (13)

Yine bu ahabpların yardımıyla hayvanları, eşyaları, nesi var nesi yoksa satıp çıkmış o evden. (13)

Sadece PelvanSülüman'ın güreşe çıkarken koluna bağladığı hamaylı **almış** hatıra olsun diye.(13)

Annem ile babam Eyüp'te mahalleden **tanışıyorlar**.(13)

Araya hatırlı adamlar koyup istetse **vermeyecekler**. (14)

Hatta "Ulan koca Eyüp semtinde asılacak başka kız bulamadın mı teres!" diyerek **üstüne gelecekler**.(14)

Böyle böyle*gitmiş* bir zaman.(14)

Böylece akraba olup sinemaların mülkiyetine konmak **istiyorlar**.(14)

Anneme açınca meseleyi kıyamet **kopmuş**.(14)

Her bir yanlarını mosmor edip **bırakmışlar**.(15)

Moskof gavuru bile Müslümana yapmaz, ben de SülümanPelvan'ın torunu isem bunu sizin yanınıza komam" diye **yeminler etmiş**.(15)

Bu dayak ve dayatma annemin kaçma kararım **etkilemiş**.(15)

Oluyor mu siyah-beyaz filim sana renkli! Millet pek çakmıyor önce; sonra duman, yanık kokusu falan iş **anlaşıyor**.(16)

Çoluk çocuk, genç ihtiyar feryadı figan ile öteye beriye koşturmaya, kendilerini dışarı atmaya **girişiyorlar**.(16)

Annemin ağabeyleri, en geride kendilerine mahsus loca gibi bir yerde, kafalar bulutlu, hemiciip hem filim seyrederken kopan bu vaveylayı anlamakta **geç kalıyorlar**.(16)

Günler diken üstünde **geçip gitmiş**.(17)

Çocuklar oynuyor orda, yağmurda çamur olup sınıfları berbat etmesinler diye zemine kaba çakıl döşenmiş, çiğnene çiğnene beton gibi **olmuş**.(18)

Hevesle çalıştıklarından, az zamanda bahçeyi höllük gibi **elemişler**.(19)

İşte babam böyle şeylere **gelemez**.(20)

Bir gün herkesin ortasında **dikilmiş** müdürün karşısına. (20)

"Ne demek yani" diye **gürlemiş**.(20)

Gitmiş ama, haftasına kalmadan babamı **işten atmışlar**.(21)

Bu olay ile birlikte adı "Sosyalist Ali Bey"**eçkmiş**.(21)

Tiren şefi ile anında **ahbap olmuş**. (22)

Şeftiren bu yakışıklı, kıravatlı, ağzı laf yapan adamı hayran hayran **dinliyor**.(22)

Bütün bu konuşmalar tirenin lokantasında **geçiyor**.(22)

Uyku gözlerimden **akıyor**.(23)

Tiren geldiği gibi **gidiyor**.(23)

İstasyon şefi önce nahiye müdürü ile **görüştü**.(24)

Şef "Benden size izin, istediğiniz kadar oturun vagonda." deyince, annem ile babam hemen **işe girişmişler**.(25)

Uyandığında, gecenin bir vakti bakmış kadın uzun ve beyaz gecelik entarisi ile ırmak kıyısında çığlıklar atarak **koşuyor**.(26)

Kaç yıl önce vuku bulmuş bu facia, **bilmiyorum**.(27)

Gece kıyafetiyle, dışarıda esen fırtınaya aldırmaksızın makasçının evine **koştı**.(28)

Babam tek başına **döndü**.(29)

Uzanıp elimden mızıkayı **aldı**.(30)

Çerçi Abdullah ile Şadiye'nin uzun süre çocukları **olmamış**.(40)

Üniversite sınavlarına **girdim, kazanamadım**.(61)

İnsan kendini beğenmese götürüp denize **atar**. (61)

Yerliler şehirlere **göçüyor**, onlardan boşalan evlere dağ köylerinden, Almancılardan yabancı insanlar **yerleşiyor**. (62)

Cavit Bey "Bu yaşta beni ticarete soyundurma, ağrımaz başıma iş açma" diye **ayak sürüdü**.(62)

Kâğıt üzerinde rafların yerlerini **değiştirdik**, ilave raflar **koyduk**. (63)

Yayınevlerine sipariş ettiğimiz kitaplar, yeni kırtasiye malzemeleri **geldi**. (63)

Rafları, küçük vitrini dizip **düzenledik**.(63)

Birer tabure çekip **oturduk**. (64)

Saka kuşu cıvıldayarak **karşılık verdi**. (65)

Çarşı esnafı oğlanın bu merakını görünce "Yahu Osman sevaptır, şunu çırak al bari eli iş tutsun, bir meslek sahibi olsun, yetim sayılır" diye **asılmışlar**. (66)

Bütün bunları ben **uydurdum** elbette. (67)

Beri yandan ustasına parmak ısırtacak biçimde zenaatı kapıyor; senesine varmadan harf çizip **boyamaya başlıyor**. (68)

Dayanamayıp Mezarıcı Resul'e bir güzel mezar taşı numunesi çizip **vermiş**. (70)

O hırs ile bir paket sigarayı bir saatte **bitirdik**. (71)

Kızı Suna ile birlikte kasabanın saç tuvaletine yeni yeni alışan hanım nüfusuna **hizmet veriyorlar**. (72)

Turan'ın bu halk hikâyelerini aratmayacak bayılma sahnesiyle başlayan aşkı uzun süre **kasabalının dilinde dolaştı**. (75)

Leylakların, zambakların bahçelerden fışkırdığı, baharın başa vurduğu günlerden birinde kasabamıza lunapark **geldi**. (76)

Balon tam Kuaför Mualla'nın yani esasen kızı İncitmez Suna'nın evinin üzerinden geçerken Kara Turan'ın gülleri rüzgâra kapılmış kar taneleri misali ağır ağır **inmeye başladı**. (77)

İçeri kaçmakla kalmayıp senesine varmadan kasabadan da **kaçtı** Suna. (78)

Eve götürünceye kadar neler **çektim**. (79)

Kendisi bu hanla ilgili çömlek parçaları, temel kalıntıları bulduğunu **söylüyor**. (84)

Ayrıca tarihte İskitlere komşu olmuş, göçebe olarak Mezopotamya'ya, İran topraklarına uzanmış, oralarda yerleşmiş 'Partlar' denilen bir kavim vardır, bu da **biliniyor**. (86)

Sonunda beklenen **oldu**, korktuğum şey **başımıza geldi**. (88)

Salon alkıştan **yıkılıyor**.(107)

Yumruğumu ağzıma bastırıp göz yaşlarımı **sildim**.(108)

Babama bile **gitmedim**.(109)

Seni burada bir başına bırakıp gitmek **istemiyorum**.(110)

3.3.8.1.1.2.Yüklemi Birleşik Çekimli Olan Fiil Cümleleri

İncelemelerimizde221(iki yüz yirmi bir) adet birleşik çekimli fiil cümlesi bulundu.

Benim oğlum okuyacak, yüksek bir memur olacak" der, sonra da göz ucuyla babama **bakardı**.(7)

Küçük istasyon binasının arkasında, battal bir hatta çekilmiş, eski bir vagonda **kahyorduk**. (8)

Babam erkenden işe **giderdi**.(8)

Tiren istasyonda pek az kalır, bu aralıkta askerler bağırı-çağırış tulumcaya saldırır; döke-saça el-yüz yıkar, şişeleri yarı buçuk doldurup bir telaş yeniden tirene **koşarlardı**.(9)

Sarhoş ve huysuz kocası gece-gündüz **dövüyordu** onu.(9)

Annesinin yaptığı bez bebekleri bana gösterir, "Bebek... Bebek..." diye **çarpınırdı**.(9)

O ıssızlık içinde bana bir kardeş gibi **sarılmıştı**.(9)

Bir dediğimi iki etmez; yabancı armutlara kedi gibi tırmanır, bozkırın ortasında yemlik, kuzukulağı, mantar, yer elması ne bulursa **getirirdi**.(9)

İrmağın karşı yakasında uzanan nahiyyede galiba bir zahire tüccarının kâtipliğini **yapıyordu**.(10)

Beni bir küçük çocuk gibi değil, bir arkadaş, bir akran, bir yoldaş gibi **görüyordu**.(10)

Bulgarya'da iken davar besler, sütçülük **yaparmış**.(11)

Babam bir yandan **okuyormuş**.(12)

Babam orta sonda iken annem Kız Sanat Mektebi'ne **gidiyormuş**.(13)

Babam onun sarı lepiska saçlarına, mavi berrak gözlerine bakar bakar türküsünü **söyledi**.(17)

O vakitler Safiye Ayla da **söylermiş** bu türküyü.(17)

Babam çalıştığı odanın penceresinden bu bahçeye bakar bakar: "Yahu şurayı işe çıkarsak, meyve dikip zerzevat eksek ne güzel olur" diye **söylenirmiş**.(18)

Bu benim babamın adı hani "sosyalistle çıkmış ya; kendisi bir yere gitmeden önce şöhreti **gidiyormuş**.(24)

İstasyon şefi önce nahiye müdürü ile görüşmüş. Babam için ev ve iş **bakıyormuş**.(24)

Aklım erdiğinde, ilk hatırladığım fotoğraflar arasında bu kulübenin mutlulukla tüten bacası var. İçeriye kurulan sac sobanın borusu tepeden **çıkiyordu**.(25)

O adamdan **korkmuştum** hep.(25)

Sevine sevine, kan ter içinde anneme **getirdim**.(26)

Meğer o baykuş suratlı makasçı balık gününü bekler, şarap şişesini o gün birden ikiye **çıkarmış**.(28)

Annem beni leğende **yıkardı**.(28)

Yaz-kış demeden tulumbadan su çeker, moraran parmakları ile çamaşır çitiler; her bir yanı tertemiz, gül gibi **yapardı**.(28)

Yakınlarda olan şehre, hastaneye **gidiyorlardı**.(29)

Dilsiz kız beni kucağına **almıştı**.(29)

Aşağılarda ırmak sessiz sedasız akıyor, kar taneleri ağır ağır **dökülü-yordu**.(30)

Bir su borusunun iki ucuna kalıp-beton dökülerek halterler icat ediliyor, ağaçların uygun dallarında barfiks çalışanlar oluyor, hiçbir şey bulamayanlar yuvarlak sel taşlarını kaldırıp indirerek kas geliştirmeye **çabalıyordu**.(32)

Derisine yapışan saks mavisi bir naylon fanila giyer, kısa kollarım omuz başına kadar kıvrırır, pazularım şişirerek kasım kasım**geçerdi** caddeden.(32)

Babam o yıllarda arzuhalcilik, aynı zamanda dava vekilliği **yapıyordu**.(33)

Her elime alışımında annemi, ondan geri kalan eşyaları, soluk pembe mantosu ile yıpranmış ayakkabılarını **hatırlıyordum**.(40)

Sıkıntılı bir durum olduğunu **anlamıştım**.(53)

Saka kuşu ile küpe çiçeği kahvede **kalmıştı**.(57)

O her dem neşeli, hiçbir şeyi umursamayan, dudağında bir ısıklıkla dolaşan adam gitmiş; yerine hırçın ve polemikçi biri **gelmişti**. (88)

"Yere düşmekle cevher sâkıt olmaz kadr ü kıymetten" diyerek yelkenleri inmiş, yüzleri asılmış olan Musa Çavuş ile Şeref Bey'i neşelendirmeye, umutlandırmaya **çalışıyordu**. (89)

Ancak bu tutuklama kararı iki ihtiyarda **mecal bırakmamıştı**. (89)

Keyif falan **kalmamıştı** bende. (90)

Okul için malzeme, kırtasiye ihtiyacını bizden **karşılıyordu**. (91)

Zaten karşılıklı **duruyorduk**. (93)

Bense Feride ile ilişkimizde (bakın "ilişki" kelimesi de nasıl deforme olmuş, Ahu Tuğba'nın mı bu isimde bir filmi vardı) bir yapaylık olsun **istemiyordum**. (94)

Dosya bu sebeple İstanbul'a gönderilmiş, bilirkişi olarak belirlenen hukuk hocalarının fikri **sorulmuştu**. (94)

İçine küçük bir kâğıt koymuş, "Hep seni düşünüyorum" diye **yazmıştım**. (96)

Bu iki kelime boğulmakta olan ruhuma bir hayat öpücüğü **kondurmuştu** sanki. (96)

Söylentiye göre bekçi ve diğerleri gece yarısından sonra mezarlıktaki ağaçlar arasında bazı ışıklar görmüş, üstelik ışıkların yanıp söndüğü yerden çalgı sesleri **geliyormuş**. (97)

Adam yanında bir de cümbüş **taşıyormuş**. (98)

Geceleri, yalnız geçen geceleri ne **yapacaktım**.(107)

İkimiz de aynı anda davranarak birbirimize **sarılmıştık**.(111)

Daktiloyu bir kaim karton koliye sokup, bağlayıp, cam kenarına **sıkıştırmıştım**.(111)

Küpe çiçeği ile saka kuşunu götürüp babama vereyim **demoştım**.(112)

3.3.8.1.1.3.İsim + Yardımcı Fiil Kuruluşundaki Birleşik Fiillerin Yüklem Olması

İncelediğimiz cümlelerde 69 (altmış dokuz) tane isim + yardımcı fiil kuruluşundaki yüklem olan birleşik fiiller bulundu.

Saçlarım kirpi gibi dik duruyor; ne yana, ne geriye taranmıyor, beni **deli ediyordu**.(7)

Babam meseleyi haber alınca "Ulan bunu değil kardeş kardeşe, Moskof gavuru bile Müslümana yapmaz, ben de SülümanPelvan'ın torunu isem bunu sizin yanınıza komam" diye **yeminler etmiş**.(15)

Çünkü âdet, horozu ilk görülen kişiye **hediyeetmek**.(26)

Şef son bir çare diye kadını harabede bir gece yatmaya **ikna etmiş**. (26)

Uyandığında, gecenin bir vakti bakmış kadın uzun ve beyaz gecelik entarisi ile ırmak kıyısında çılgınlık atarak koşuyor. "Bebeğim, bebeğim, suya düştü, kurtarın!" diye **feryat ediyor**.(26)

Tam umudu kestikleri yıllarda Cenab-ı Hak bir oğlan çocuğu **ihsan etmiş**.(40)

Kimse kimseye hiçbir şey **itiraf etmedi**.(50)

Babam birkaç parça eşyamızı toplayıp **denk etmişti**.(56)

Ben de Cavit Bey'e **yardım ediyordum**. (62)

Sermayeyi kediye yüklemeyelim diye gençlere yönelmeye **karar verdik**. (63)

Bu arada ihtiyaç kitaplarını da **ihmaletmeyecektik**. (63)

Gül sevgiliyi, bülbül âşığı, lâle şarap kadehini, servi doğruluğu **temsilediyor**.(67)

Ok bu defa Osman Efendi'ye **isabet ediyor**. (69)

Böyle böyle yakınlaştık, âdeta **sırdaş olduk**. (71)

Perde gerisinin gizemli, loş atmosferi, ara sıra kıpırdayan kadın gövdeleri, gelip geçen gençlerin merakını kışkırtır, kaçamak bakışlara **hedef olur**.(73)

Ulan aferin, demiş. Kendi hesabıma Mualla Hanım'a **helal olsun**. (74)

Hiçbirine aldırıyor, **pas vermiyordu**.(76)

Hem bir yığın da misafir. Şamataya hep birlikte fırlayıp dışarı çıkmalarıyla, gül yağmuru altında kalmaları **bir oldu**. (78)

Feride'ye **âşık olmuştum**.(104)

Buna rağmen mahkeme cezada **ısrar etti**.(107)

Ve bir **karar verdim**.(108)

Melul mahzun halime dayanamayıp **razı oldu**.(108)

3.3.8.1.1.4. Fiil + Fiil Kuruluşundaki Birleşik Fiillerin Yüklemleri Olması

İncelediğimiz cümlelerde 47 (kırk yedi) tane fiil + yardımcı fiil kuruluşunda ve yüklemleri olan birleşik fiiller bulundu.

Akşam ezanının önü sıra babam elinde bir zembil, ekmek, sebze, bana mutlaka bir kâğıtlı veya kır- mızı-beyaz halkalı şeker ile **çıkagelirdi**.(10)

Tavukların, horozların arasına hindi, kaz, ördek **katlıvermiş**.(11)

Hatta bunlardan biri selamsız sabahsız bahçe kapısından girip PelvanSülüman'ı tehdit etmeye kalkışınca, Pelvan bu kuru gürültüyü kökünden kesme fırsatı yakalamış; adamı tuttuğu gibi bahçedeki dut dalına **asıvermiş**.(12)

Koca PelvanSülüman cami şadırvanında abdest aldığı bir sırada devrilen bir dişbudak gövdesi gibi **göçüvermiş**.(12)

Akşamın önü sıra hademeler hortumla oraları, sebze maşaralarını, fidanları falan sulayıp, havuzun çardağına iki de sandalye atınca müdür efendi başköşeye **kuruluvermiş**.(19)

Sonra kendini toplayarak babamı tepeden tırnağa **süzüvermiş**.(20)

Öyle olmalı ki annemin gönlünü **çalıvermiş**.(21)

Böylece o kasabadan da **kaçıvermişiz**.(21)

Umutsuz bir tavırla "Maalesef Ali Bey, ne iş var, ne ev" **diyecek olmuş**.(24)

Geçekten de iki taşın arasında, nahiye pazarım bir baştan bir başa rüzgâr gibi gezerek esnaf ile konuşmuş; ayaküstü bir zahire tüccarının kâtipliğini ve muhasebesini **kaptıvermiş**.(24)

Bütün bu işler yapıp çatılırken sadece o sarhoş makasçı, uzaklarda oturuyor, bir felaket baykuşu gibi sigarasını tütürerek olup-biteni **seyrediyordu**.(25)

Bir ara içi geçmiş, gözleri kapanmış, **uyuyakalmış**.(26)

Şef dehşet içinde yokuş aşağı düşe kalka koşarak kadına yetişmeye çabalarken, kadın birden kendini ırmağın burgaçlar yaparak köpürdüğü en coşkun yerine **fırlatıvermiş**.(27)

Birkaç gün sonra elinde bir kâğıtla **çıkageldi**.(54)

Göremedim.(56)

Çarşı esnafının sevgilisi olup çıkması bir yana, oğlunu kızım yuvadan uçurup âhir ömründe bir Koroğlu bir Ayvaz kalmış Tabelacı Osman'ın yaşlanıp paslanmış dünyasına bir ikinci bahar güneşi gibi **doluveriyor**. (69)

Gelip öylece cam önünde **duruvermiş**. (74)

Mualla Hanım, dükkânda olan müşteriler kolonya falan koşturmuşlar, Turan onca kadının arasında az sonra **ayılıvermiş**. (74)

Bizimki zaten üfürsen düşecek, o temas sonucu **yıkılıvermiş**. (74)

Turan sen bu arabacıyı kasaba dışında durdur; reisin emri var diye meyveleri Kuaför Venüs'ün önünde indir. Saftirik arabacı "Ne bileyim ben, bir kara-yağız çocuk dedi ki, reisin emri var dedi" diye izahata girişince şaşkınlıktan dili tutulan Kuaför Mualla makaraları **koyuvermiş**. (75)

Baktım küpe çiçeği tomurcuklarım **patlatıvermiş**. (96)

Biz böyle sevincik olmuş dururken, kasabanın üzerine bir kara havadis **yayılıverdi**. (97)

Başucumda birinin sesi var **diyebileyim**.(105)

Son yazdığı tabelanın parasını Tuzcu Bekir Efendi'den hâlâ **alamamış**.(106)

Gerisini **getiremedi**.(111)

Yazacağım elbet, ama ne **yazabilirim** ki?(112)

3.3.8.1.2. İsim Cümlelerinde Yüklem

"İsimler yüklem olabilirler ancak yüklem olabilmesi için ek-fiilin dört Zamanından birini alması gerekir. Ek-fiilin zamanları şunlardır:

Ek-fiilin görülen geçmiş zamanı (idi).

Ek-fiilin öğrenilen geçmiş zamanı (imiş).

Ek-fiilin şartı (ise).

Ek-fiilin geniş zamanı (dır).

İsim cümlelerinde ek-fiil özellikle geniş zamanda çoğu zaman düşmüş halde bulunur.

Genel olarak bir isim veya isim grubunun ek fiille çekimlenmesi ile oluşan cümlelere isim cümlesi denir. Ek fiil olan "i-" ile görülen geçmiş zaman, öğrenilen geçmiş zaman, geniş zaman ve şart kipinde çekime girerek yüklem görevinde bulunurlar ve isim cümlesini oluştururlar.

İncelediğimiz cümlelerde 106 (yüz altı) tane isim cümlesi bulunmuştur. Bu cümlelerdeki yüklemelerin kimisi tek kelimeden, kimisi de kelime grubundan meydana gelmektedir.

Ben uyandığımda **yoktu** yani.(8)

Dışarıda yakıcı bir güneş **vardı**.(8)

Vagonun çatısına çekilmiş iplere dolaşık ebruli, mavi kakhaha çiçekleri, cennet süpürgeleri, gece safaları, kadifeler, hatta teneke kutulara dikilmiş iki de karanfil **vardı**.(8)

Tavuklar için küçük bir tahta kümes, bir de fino köpeğimiz **vardı**.(8)

Marşandizler çobanların, koyunların, iri kangal itlerinin, kömür ve maden yüklü vagonların yorgun, ihtiyar **katarlarıydı**.(9)

Rızkı veren **Cenab-ı Hak**.(11)

Evin sahibesi *Nişantaşı'nda oturan zengin lakin kimsesiz bir yaşlı kadın imiş.*(11)

Annem *genç bir kız* henüz, lakin yürek mangal gibi.(14)

Annemin adı *Münire idi.*(16)

O vagondan eve gelmeden önce, artık ben beş yaşında mıyım, daha mı fazlayım, her neyse, babam bir kasabada *ortaokul kâtibi imiş.*(18)

Çok malı mülkü *varmış* bu Emin Efendi'nin.(33)

O zamanlar Anadolu'nun bu unutulmuş kasabalarında buzdolabı falan *yoktu.*(36)

Ama fotoğraf *öyle değil.*(40)

Ne var ki kızın bunlardan haberi *yoktu.*(50)

Bizimkisi *tavşanın dağa küsmesi gibi bir şey.*(50)

Herkes *uykuda idi.*(56)

Çocukların babası hâlâ *koridorda idi.*(111)

Ne önemi *var.*(113)

Ben o zamanlar *onaltıyaşındaydım.*(113)

Vakit *geçti.*(111)

3.3.8.2.Özne

Cümlelerin diğer önemli unsuru olan özne, incelediğimiz metinlerde karşımıza ya tek kelime ya da kelime grubu olarak çıkmaktadır.

İncelenen bölümlerden 384(üç yüz seksen dört) cümlelerin öznelere tespit ettik.

Ben o zamanlar on altı yaşındaydım, lise birde, ince uzun bir oğlan.(7)

Annem istasyon binasının önüne, raylar arasına kadar gitmeme katiyen izin vermezdi.(9)

Ben bu kızla birlikte kargaları kovalamaktan, köpekle yarışmaktan yorgun düşer, annemin dizine başımı koyar ve o saatlerde uyumuş olurdum.(10)

Tavukların, horozların arasına **hindi, kaz, ördek** katılıvermiş; hatta meraklısı için bıldırcın bile beslemeye başlamış **Pelvan**. (11)

Böylece **babam** hayatın demir örsünde dövülmek üzere kendini zamanın girdabına fırlatıp atmış.(13)

Tatar Usta kar yağmadan Çerçi'yi dükkâna sokacağına söz verdi(43)

Zopurkendisine karşı gelenin asıl babam olduğunu anlamış, ona dönmüştü.(44)

O gece **polis** bizim evi bastı.(45)

Torbadan **top oynarken giydiğim, iyice eskimiş keten ayakkabılar, eşofmanaltı, kirli fanilalar, çoraplar** çıktı önce.(46)

Herkes acısını içine gömdü.(50)

Lise bitti. (61)

(**Ben**)Üniversite sınavlarına girdim, kazanamadım.(61)

Yüzümdeki sivilcelerin çoğu geçti, yerlerinde **izi** kaldı. .(61)

Babam bir kitabevi devraldı. .(61)

Marangoz Adem Usta yeni rafları getirip taktı.(63)

Babam evdeki kitaplarından gözden çıkardığı epeyce bir kısmım dükkâna taşıdı. (63)

Yayınevlerine sipariş ettiğimiz kitaplar, yeni kurtasiye malzemeleri geldi.(63)

Babam harita zeminine beyaz bir karton iliştirerek üzerine "Hayat kitapla güzel" diye bir de yazı kondurdu. (64)

Kahveci ırağı çaylarımızı getirdi. (64)

(**Ben**)Geceleri, yalnız geçen geceleri ne yapacaktım.(107)

Tasarladığım hikâyede **böylesi bir ihtimal** mevcut idi.(108)

Üzölmüştür **babam**.(109)

Oğlan koridora çıkmış sigara içiyordu.(111)

3.3.8.3. Nesne

Nesneyi "belirtili ve belirtisiz nesne" olarak ele aldık ve ona göre sınıflandırdık. Ayrıca cümlede nesne olarak görev yapan kelime gruplarını da inceledik.

Alaeddin Mehmedoğlu, nesnenin sadece yalın ve yükleme hâlleriyle yükleme bağlanan bir öge olarak değil, *gerektiğinde diğer hâlekleriyle de yükleme bağlanabilen bir öge* olarak tanımlamak gerektiğini hatırlatır. (Mehmedoğlu, 2001: 80)

3.3.8.3.1. Belirtili Nesne

İncelediğimiz cümlelerde 102 (yüz iki) tane belirtili nesne tespit ettik.

Başımı dilsiz kızın omzuna gömmüştüm.(30)

Babam **beni** aldı, birlikte vagon evimize geldik.(29)

Kaportacı İsmail Usta'nın genç irisi ırağı Erdoğan iki binlik rakı şişesine kum doldurmuş, ağızlarını kaynak yapar gibi tıpalamış, labut çalışa çalışa koltuk **altı kaslarını, göğüslerini, pazılarını** davul gibi şişirmişti.(31)

Ancak yıllarca bakımsız kalmış, **her yanını** yabani otlar bürümüş. (18)

Havalar serinleyince **karanfilleri** içeri alırdık.(8)

PelvanSülüman'ın güreşe çıkarken koluna bağladığı hamaylı almış hatıra olsun diye.(13)

Kaçış hikâyesi **annemin ailesini** deliye döndürmüştü.(17)

Lakin **anneme olan bitimsiz aşkının ömür boyu sürdüğünü, onun bıraktığı boşluğu bir başkasının asla dolduramayacağını** adım gibi biliyordum.(39)

Her elime alışımda **annemi, ondan geri kalan eşyaları, soluk pembe manto-su ile yıpranmış ayakkabılarını** hatırlıyordum.(40)

Babam **bunu** anneme ilan-ı aşk ettiği günlerde göndermişti.(45)

Oradan uzanıp **elmanın dalına asılı torbayı** çekip aldım.(46)

Ona **Celal'in durumunu** anlattım.(54)

Görenler **gitgide babama benzediğimi** söylüyor.(57)

Babam Hanyeri kasabasına gelip yerleştiğimizde ne yapıp edip **bu ikisini** bulmuştu.(64)

Yine de **onakartpostal manzaralarından edinilmiş bir cilanın eklendiğini** söylemeliyim.(66)

Tabelacı Osman **sadece mekânı güzelleştirmeyi** düşünüyordu.(68)

Bunlar da bir nevi **minyatürlerin sembolik dilini, sürekli tekrar edilen mazmunlarını** kullanıyor. (67)

Celal'i ve tabii savanın kızı Ayla'yı hatırladım (72)

Turan **dilini** yutmuştu.(78)

Hâlâ anlamamış olanlar için daha açık bir ifade ile **şunları** söylüyorum. (87)

Okul için **malzeme, kırtasiye ihtiyacını** bizden karşılıyordu.(91)

Kız **gözlerini** kaldırdı.(93)

Hacı, **sülaleye leke süren oğlunu** affetmemiş.(101)

Bu cümle **Feride'yi de, beni** de fena halde sarstı.(104)

Yumruğumu ağzıma bastırıp **gözyaşlarımı** sildim.(107)

Ben de dişimi sıkıp dudağımı ısırarak **her şeyi** anlattım.(109)

Olmaz, **onu** alamam.(110)

Evin anahtarını da Çavuş'a verirsin.(110)

3.3.8.3.2. Belirtisiz Nesne

İncelediğimiz cümlelerde 52 (elli iki) tane belirtisiz nesne tespit ettik.

Bir dediğimi iki etmez; yabani armutlara kedi gibi tırmanır, bozkırın ortasında **yemlik, kuzukulağı, mantar, yer elması ne bulursa** getirirdi.(9)

Kasabanın çocukları Gazozcu Nurettin'in çevresinden ayrılmaz; küçümen yumuk eller sıkı sıkı tuttuğu bozuklukları tezgâha boşaltır, bazen **külahta dondurma, bazen vişne şerbeti veya limonata** isterlerdi.(36)

Ayna, tarak, jilet, çakı, çakmak, çakmak taşı, çakmak fitili, benzin, don lastiği, çapa, firkete, el feneri, fener pili, tırnak çakısı, boncuk, cep defteri, saat kordonu, kuka, çay bardağı vesaire satıyordu.(37)

Hatta **bir halkada karşılıklı sallanan bir çift muhabbet kuşu** bile işlemişti.(41)

Ürgüplü ilk gün **kuru fasulye** yedi.(47)

Kimse kimseye **hiçbir şey** itiraf etmedi.(50)

Neden sonra babam üzerime **bir battaniye** örtmüştü.(53)

Babam **bir kitabevi** devraldı.(61)

Kâğıt üzerinde rafların yerlerini değiştirdik, **ilave raflar** koyduk. (63)

Eve götürünceye kadar **neler** çektim.(79)

Fotoğraf istiyorlarmış, **nasıl bir fotoğraf** çektermeli?(106)

"**Hiç böyle yapmazdı**" demiştir.(109)

Bir kutu kurabiye daha götürdüm.(109)

Şiir mi yazıyorsun sen?(110)

3.3.8.4.Yer Tamlayıcısı

İncelediğimiz cümlelerde yer tamlayıcıları da hem tek kelimeden hem de kelime grubundan oluşmuşlardır. Toplam 165 (yüz altmış beş) tane yer tamlayıcısı tespit ettik.

Dolaylı tümleçleri, ismin -e, -de, -den durum takılarıyla çekimlenmiş tümleç olarak kabul edilir. (Gencan 1975:100), (Ediskun, 1988:353).

Babam **çalıştığı odanın penceresinden,bu bahçeye** bakar.(18)

Bir gün herkesin ortasında dikilmiş **müdürün karşısına**.(19)

Ben **annemin kucığında** uyuyorum.(22)

O gece **istasyon şefinin dairesinde** kalmışız.(23)

Irmakla istasyonun arasında bir harabe vardı.(25)

Annem beni **leğende** yıkardı.(28)

Çay ocağının yanında devasa bir su küpü dururdu.(34)

Çerçinin akrabalarından içeri girmiş çıkmış biri boncuk işlemeyi öğretmiş **Celal'e**.(41)

Sokağa bakan pencerenin girintisine oturturlar, gün boyu **orada** kalırdı.(41)

Az önce saydığım eşyalara dokundum.(47)

Biri geliyor telaşı ile dosyayı torbanın içine koyduğum gibi pencereden uzanıp *elmanın dalına* astım.(49)

Bu Erdoğan, ailesinden gizli, artist olmak için *İstanbul'a* kaçtı.(54)

Babamı yine *karakola* çağırdılar.(55)

Eşyalarımızı *karoserdeki brandanın altına* yerleştirdik.(56)

Baba oğul önce *kuşa* sonra sevgiyle *birbirimize* baktık.(65)

Dükkânın adını "Küçük Kitapçı" koymuştuk ve sıra *tabela yazdırmaya* gelmişti.(65)

Buraya yerleşiyoruz galiba.(64)

Kâğıt üzerinde rafların yerlerini değiştirdik, ilave raflar koyduk. (63)

Ben kitabevinin gölgeli ve sessiz serinliğine çekilerek kitaplarla aramdaki ilişkiyi derinleştirdikçe, babam *siyasetin bulanık sularına* gömülüyordu.(88)

Kendi hesabıma *Mualla Hanım'a* helal olsun.(75)

Kuaför Venüs'ün dükkânı önünde sefil, pısırlık bir akasya vardı.(75)

Bir defada oynanan oyuna da parti deriz.(87)

Mahalli dilde 'part' diye bir kelime vardır.(86)

Dilimizde birkaç mânası ile kullanılıyor. (86)

Bir magazin mecmuasının açtığı artist yarışmasına katılmalı mıydı?(106)

Sonunda *Sevim Hoca'ya* açtım meseleyi.(108)

Oğlunu kolundan tutup *meçhule* mi fırlatıyorsun?(110)

İleride *bir istasyonda* duracak galiba.(112)

Aniden *kompartımana* daldım.(112)

3.3.8.5.Zarf Tümleci

İncelediğimiz cümlelerde toplam 217 (iki yüz on yedi) tane zarf tümleci tespit ettik. Bu zarf tümleçlerinin bazıları ek almadan, bazıları özellikle de zarf-fiil eklerini alarak zarf fonksiyonunu üstlenmişlerdir. Ayrıca hâl eklerini alarak da zarf tümleci olan kelimelere de incelediğimiz cümlelerde rastlanmıştır. Bir de kelime grubu şeklinde olan (edat grubu, sıfat tamlaması, zarf-fiil grubu...) zarf tümleçleri vardır.

PelvanSülüman'ın güreşe çıkarken koluna bağladığı hamaylı almış *hatıra olsun diye*.(13)

Böylece babam *hayatın demir örsünde dövülmek üzere* kendini zamanın girdabına fırlatıp atmış.(13)

Babam orta sonda iken annem Kız Sanat Mektebi'ne gidiyormuş. (13)

Annemin ağabeyleri, *en geride kendilerine mahsus loca gibi bir yerde, kafalar bulutlu, hem içip hem filim seyrederken* kopan bu vaveylayı anlamakta geç kalıyorlar.(16)

Babam *duvara tırmanıp arka tarafından benzin dökerek perdeyi tutuşturduktan sonra, doğru* makine dairesine seğırtiyor.(16)

Çok güzel okurdu annem.(39)

İşe gitmeyip dersi de astığım aylak günlerde, gölgeler evin sokağa bakan yüzünü aldığında, Celal pencerede, ben pencere dibine dayadığım tahta iskemlede oturur; saatlerce konuşurduk.(41)

Ulan sana evrakin şahını getireyim de gör hurbo arzuhalci, diye tehditler savurup uzaklaştı.(44)

*Kollarını göğsünün üstünde birleştirip*pazularını şişirdi.(54)

Dudaklarım titreye titreye eve geldim.(56)

Getirteceğimiz kitaplar için kataloglar üzerinde incelemelerde bulunduk. (63)

Çarşı esnafı *oğlanın bu merakını görünce* "Yahu Osman sevaptır, şunu çıkar al bari eli iş tutsun, bir meslek sahibi olsun, yetim sayılır" diye asılmışlar.(66)

Bir hata yapmayayım diye kimselere bakmıyorum. (73)

Birden camın önünde biri durdu.(74)

Balon tam Kuaför Mualla'mın yani esasen kızı İncitmezSuna'nın evinin üzerinden geçerken Kara Turan'ın gülleri *rüzgâra kapılmış kar taneleri misali ağır ağır* inmeye başladı. (77)

Suna *artık iyice alçalan balonda Kara Turan'ın kara çehresini görmesiyle saçından topuğuna* kıpkırmızı kesildi.(78)

Böylece Musa Çavuş soğumuş işten.(81)

Hâlâ anlamamış olanlar için, daha açık bir ifade ile şunları söylüyorum.(87)

Ben *kitabevinin gölgeli ve sessiz serinliğine çekilerek kitaplarla aramdaki ilişkiyi derinleştirdikçe*, babam siyasetin bulanık sularına gömülüyordu.(88)

Babam *hiç* umursamadı.(89)

Vakit gece yarısını geçerken bir karaltının yalpalaya sallana ağaçlar arasından çıktığı görüldü.(78)

Bizden ses çıkmayınca bu *iyice* azıttı.(103)

Selami silah elinde *kanlı kanlı* bakıyor.(103)

İki eli kanda olsabu sonbahar Halkevi Salonu'nda *mutlaka* bir sergi açacaktı.(106)

Ve bu uzun hikâyeyi *bir hafta* içimde dolaştırıp durdum.(107)

Mecnun misali dolaşıp duruyorum.(107)

Önce o bana olup bitenleri anlattı.(109)

Kederle gülümsedi.(110)

3.3.8.6.Dolaylı Tamlayıcılar (Cümle Dışı Unsurlar)

3.3.8.6.1. Ünlemler ve Ünlem Grupları ile Cümle Başı Edatları

Irmağın karşı yakasında uzanan nahiyede *galiba* bir zahire tüccarının kâtipliğini yapıyordu.(10)

Hayvanat bahçesi kurulmuş *amma*, sağdan soldan homurtular da yükseliyormuş.(11)

Annem genç bir kız henüz, *lakin* yürek mangal gibi.(14)

Yahu Ali Bey, sen ne biçim sosyalistsin.(34)

Hayır.(39)

Yahu ne belediyesi *be*.(44)

Yâ... Demek resmî evrak istiyorsun.(44)

"*Eee...*" dedim.(50)

Vay be, kendime şaştım.(52)

Ah bu kasabalar.(53)

Bak *ulan* kömürcü...(68)

Yokya! (72)

Lan kara deyyus, *hadi* yine işin iş...(73)

Eee...(74)

Ulanaferin!(75)

Aaa!(77)

Yaa!(85)

Ya dersin!(85)

Yahu Şeref Bey, sıkıştırma çocuğu!(85)

Sakin ola ki...(87)

Aa, olur mu hiç!(89)

Ee! (95)

Hiç.(95)

Hıh!(96)

Ulan baba!(99)

Oooo, abiler hoş geldiniz!(99)

Yahu! (102)

Ah bu küçük kasabalar!(72)

Aa... Bayağı çalışıyorum! (114)

Çalışıyorum **be!**(114)

Ohbe!(114)

Aa... Sakal bırakmış!(109)

Ooo, Ali Bey sakal bırakmış!(109)

Ulan damat sen bayağı bir adammışsın, diye sırtımı sıvazlıyor.(107)

Yazacağım elbet, **ama** ne yazabilirim ki?(112)

Adama "**Hadi** bakalım!" dedim.(112)

Arada bir elini eline vurarak "**Vay be**, demek kaçırmaya niyet ettin!" diye neşeleniyor, kendi delişmen gençliği ile benim hapyutmuş halim arasında kıyaslar yapıyordu.(109)

Ama ben onun bu bildik, uçarı havasına kapılmadım.(110)

3.3.9.Cümle Tahlilleri

Saçlarım kirpi gibi dik duruyor; ne yana, ne geriye taranmıyor, beni deli ediyordu.(7)

Bu cümle, bağımlı sıralı cümledir ve üç cümleden oluşur:

A)Birinci cümle:

Saçlarım kirpi gibi dik duruyor.

- 1.Yapısına göre, basit cümledir.
- 2.Yüklemin türüne göre, fiil cümlesidir.
- 3.Yüklemin yerine göre kurallı cümledir.
- 4.Anlamına göre, olumlu cümledir.

Cümlenin unsurları:

- 1.duruyor: yüklem
- 2.saçlarım: özne
- 3.kirpi gibi: zarf tümleci

B)İkinci cümle:

ne yana, ne geriye taranmıyor.

- 1.Yapısına göre, basit cümledir.
- 2.Yüklemin türüne göre, fiil cümlesidir.
- 3.Yüklemin yerine göre kurallı cümledir.
- 4.Anlamına göre, olumsuz cümledir.

Cümlelerin unsurları:

- 1.taranmıyor: yüklem
- 2.saçlarım: özne
- 3.ne yana ne geriye: yer tamlayıcısı

C)Üçüncü cümle:

beni deli ediyordu.

- 1.Yapısına göre, basit cümledir.
- 2.Yüklemin türüne göre, fiil cümlesidir.
- 3.Yüklemin yerine göre kurallı cümledir.
- 4.Anlamına göre, olumlu cümledir.

Cümlelerin unsurları:

- 1.deli ediyor: yüklem
- 2.saçlarım: özne
- 3.beni: belirtili nesne

Babam "İnatsın inat... İnatçı adamın saçı yatmaz. Dedene çekmişsin besbelli. Keşke annene benzeseydin." diyordu. Keşke...(7)

Bu cümle,

- 1.Yapısına göre, iç içe bileşik cümledir.
- 2.Yüklem türüne göre, fiil cümlesidir.
- 3.Yüklem yerine göre, kurallı cümledir.
- 4.Anlamına göre, olumlu cümledir.

Cümlenin unsurları:

Babam "İnatsın inat... İnatçı adamın saçı yatmaz. Dedene çekmişsin besbelli. Keşke annene benzeseydin." diyordu.

- 1.diyordu: yüklem
- 2.babam: özne
3. "İnatsın inat... İnatçı adamın saçı yatmaz. Dedene çekmişsin besbelli. Keşke annene benzeseydin.": belirtisiz nesne

Annemin lepiska gibi yumuşacıktı, sarı saçları vardı.(7)

Bu cümle,

- 1.Yapısına göre, basit cümledir.
- 2.Yüklem türüne göre, isim cümlesidir.
- 3.Yüklem yerine göre, kurallı cümledir.
- 4.Anlamına göre, olumlu cümledir.

Cümlenin unsurları:

1. vardı: yüklem
2. Annemin lepiska gibi yumuşacık, sarı saçları: özne

En çok o mavi gözlerini özlüyorum.(7)

Bu cümle,

- 1.Yapısına göre, basit cümledir.
- 2.Yüklemin türüne göre, fiil cümlesidir.
- 3.Yüklemin yerine göre, kurallı cümledir.
- 4.Anlamına göre, olumlu cümledir.

Cümlenin unsurları:

- 1.özlüyorum: yüklem
- 2.ben: özne
3. o mavi gözlerini: belirtili nesne
- 4.en çok: zarf tümleci

"Benim oğlum okuyacak, yüksek bir memur olacak" der, sonra da göz ucuyla babama bakardı.(7)

Bu cümle, bağımlı sıralı cümledir ve iki cümleden oluşmaktadır.

A)Birinci cümle:

"Benim oğlum okuyacak, yüksek bir memur olacak" der.

- 1.Yapısına göre, iç içe bileşik cümledir.
- 2.Yüklemin türüne göre, fiil cümlesidir.

3.Yüklemine göre, kurallı cümledir.

4.Anlamına göre, olumlu cümledir.

Cümlenin unsurları:

1.der: yüklem

2.o: özne

3."Benim oğlum okuyacak, yüksek bir memur olacak": belirtisiz nesne

B)İkinci cümle:

Sonra da göz ucuyla babama bakardı.

1.Yapısına göre, basit cümledir.

2.Yüklemine göre, fiil cümlesidir.

3.Yüklemine göre, kurallı cümledir.

4.Anlamına göre, olumlu cümledir.

Cümlenin unsurları:

1.bakardı: yüklem

2.o: özne

3.sonra: zarf tümleci

4.göz ucuyla: zarf tümleci

5.babama: yer tamlayıcısı

Ne zaman annem aklıma düşse, o vagon dan evi hatırlıyorum. Sisler arasında beliren bir masal gemisi gibi. (8)

Bu cümle,şartlı bileşik cümledir.

A) Birinci cümle(yardımcı cümle):

Ne zaman annem aklıma düşse

- 1.Yapısına göre, basit cümledir.
- 2.Yüklemin türüne göre, fiil cümlesidir.
- 3.Yüklemin yerine göre, kurallı cümledir.
- 4.Anlamına göre, olumlu cümledir.

Cümlelerin unsurları:

1. aklıma düşse: yüklem
- 2.annem: özne
3. ne zaman: zarf tümleci

B)İkinci cümle(temel cümle):

o vagondan evi hatırlıyorum, sisler arasında beliren bir masal gemisi gibi.

- 1.Yapısına göre, basit cümledir.
- 2.Yüklemin türüne göre, fiil cümlesidir.
- 3.Yüklemin yerine göre, devrik cümledir.
- 4.Anlamına göre, olumlu cümledir.

Cümlelerin unsurları:

1. hatırlıyorum: yüklem
- 2.ben: özne
3. o vagondan evi: belirtili nesne
- 4 sisler arasında beliren bir masal gemisi gibi: zarf tümleci

Hafızamda birtakım resimler, olaylar, insan yüzleri var.(8)

Bu cümle,

- 1.Yapısına göre, basit cümledir.
- 2.Yüklemin türüne göre, isim cümlesidir.
- 3.Yüklemin yerine göre, kurallı cümledir.
- 4.Anlamına göre, olumlu cümledir.

Cümlenin unsurları:

- 1.var: yüklem
2. hafızamda birtakım resimler, olaylar, insan yüzleri: özne

Bunları babama soruyorum.(8)

Bu cümle,

- 1.Yapısına göre, basit cümledir.
- 2.Yüklemin türüne göre, fiil cümlesidir.
- 3.Yüklemin yerine göre, kurallı cümledir.
- 4.Anlamına göre, olumlu cümledir.

Cümlenin unsurları:

- 1.soruyorum: yüklem
- 2.ben: özne
- 3.bunları: belirtili nesne
- 4.babama: yer tamlayıcısı

Ve ben yeniden beş altı yaşların pembe beyaz dünyasına gömülüyorum.(8)

Bu cümle,

- 1.Yapısına göre, basit cümledir.
- 2.Yüklemin türüne göre, fiil cümlesidir.
- 3.Yüklemin yerine göre, kurallı cümledir.
- 4.Anlamına göre, olumlu cümledir.

Cümlenin unsurları:

- 1.gömülüyorum: yüklem
- 2.ben: özne
3. beş altı yaşların pembe beyaz dünyasına: yer tamlayıcısı
- 4.yeniden: zarf tümleci
- 5.ve: cümledışı unsur

Küçük istasyon binasının arkasında, battal bir hatta çekilmiş, eski bir vagonda kalıyorduk.(8)

Bu cümle,

- 1.Yapısına göre, basit cümledir.
- 2.Yüklemin türüne göre, fiil cümlesidir.
- 3.Yüklemin yerine göre, kurallı cümledir.
- 4.Anlamına göre, olumlu cümledir.

Cümlenin unsurları:

- 1.kalıyorduk: yüklem
- 2.biz: özne

3.küçük istasyon binasının arkasında: yer tamlayıcısı

4.battal bir hatta çekilmiş, eski bir vagonda: yer tamlayıcısı

Babam erkenden işe giderdi.(8)

Bu cümle,

- 1.Yapısına göre, basit cümledir.
- 2.Yüklemin türüne göre, fiil cümlesidir.
- 3.Yüklemin yerine göre, kurallı cümledir.
- 4.Anlamına göre, olumlu cümledir.

Cümlenin unsurları:

- 1.giderdi: yüklem
- 2.babam: özne
3. işe: yer tamlayıcısı
- 4.erkenden: zarf tümleci

Ben uyandığımda yoktu yani.(8)

Bu cümle,

- 1.Yapısına göre, basit cümledir.
- 2.Yüklemin türüne göre, isim cümlesidir.
- 3.Yüklemin yerine göre, devrim cümledir.
- 4.Anlamına göre, olumsuz cümledir.

Cümlenin unsurları:

- 1.yoktu: yüklem
- 2.o: özne
3. ben uyandığımda: zarf tümleci
- 4.yani: cümle dışı unsur

Annem o sırada dışarıda olurdu.(8)

Bu cümle,

- 1.Yapısına göre, basit cümledir.
- 2.Yüklemin türüne göre, fiil cümlesidir.
- 3.Yüklemin yerine göre, kurallı cümledir.
- 4.Anlamına göre, olumlu cümledir.

Cümlenin unsurları:

- 1.olurdu: yüklem
- 2.annem: özne
3. dışarıda: yer tamlayıcısı
- 4.o sırada: zarf tümleci

Tavuklara yem veriyor tabii.(9)

Bu cümle,

- 1.Yapısına göre, basit cümledir.
- 2.Yüklemin türüne göre, fiil cümlesidir.

3.Yüklemin yerine göre, devrik cümledir.

4.Anlamına göre, olumlu cümledir.

Cümlenin unsurları:

1.veriyor: yüklem

2.o: özne

3.yem: belirtisiz nesne

4.tabii:cümle dışı unsur

Kızardım ona.(9)

Bu cümle,

1.Yapısına göre, basit cümledir.

2.Yüklemin türüne göre, fiil cümlesidir.

3.Yüklemin yerine göre, devrik cümledir.

4.Anlamına göre, olumlu cümledir.

Cümlenin unsurları:

1.kızardım: yüklem

2.ben: özne

3. ona: yer tamlayıcısı

Beni bekle, beni uyandır, birlikte yem verelim diye.(9)

Bu cümle, bağlı cümledir ve iki cümleden oluşur.

A) Birinci cümle,

Beni bekle.

- 1.Yapısına göre, basit cümledir.
- 2.Yüklemin türüne göre, fiil cümlesidir.
- 3.Yüklemin yerine göre, kurallı cümledir.
- 4.Anlamına göre, olumlu cümledir.

Cümlenin unsurları:

- 1.bekle: yüklem
- 2.sen: özne
3. beni: belirtili nesne

B)İkinci cümle,

beni uyandır, birlikte yem verelim diye.

- 1.Yapısına göre, iç içe bileşik cümledir.
- 2.Yüklemin türüne göre, fiil cümlesidir.
- 3.Yüklemin yerine göre, devrik cümledir.
- 4.Anlamına göre, olumlu cümledir.

Cümlenin unsurları:

- 1.uyandır: yüklem
- 2.sen: özne
- 3.birlikte yem verelim diye: zarf tümleci
4. beni: belirtili nesne

Dışarıda yakıcı bir güneş vardı.(9)

Bu cümle,

- 1.Yapısına göre, basit cümledir.
- 2.Yüklemin türüne göre, isim cümlesidir.
- 3.Yüklemin yerine göre, kurallı cümledir.
- 4.Anlamına göre, olumlu cümledir.

Cümlenin unsurları:

- 1.vardı: yüklem
- 2.yakıcı bir güneş: özne
3. dışarıda: yer tamlayıcısı.

Doğuda bir yerlerde olmalıydık.(9)

Bu cümle,

- 1.Yapısına göre, basit cümledir.
- 2.Yüklemin türüne göre, fiil cümlesidir.
- 3.Yüklemin yerine göre, kurallı cümledir.
- 4.Anlamına göre, olumlu cümledir.

Cümlenin unsurları:

- 1.olmalıydık: yüklem
- 2.biz: özne
3. doğuda bir yerlerde: yer tamlayıcısı

Annem vagon evin önüne bir bahçe kurmuştu.(9)

Bu cümle,

- 1.Yapısına göre, basit cümledir.
- 2.Yüklemin türüne göre, fiil cümlesidir.
- 3.Yüklemin yerine göre, kurallı cümledir.
- 4.Anlamına göre, olumlu cümledir.

Cümlenin unsurları:

- 1.kurmuştu: yüklem
- 2.annem: özne
3. bir bahçe: belirtisiz nesne
- 4.vagon evin önünde: yer tamlayıcısı

Vagonun çatısına çekilmiş iplere dolaşık ebruli, mavi kahkaha çiçekleri, cennet süpürgeleri, gece safaları, kadifeler, hatta teneke kutulara dikilmiş iki de karanfil vardı.(9)

Bu cümle,

- 1.Yapısına göre, basit cümledir.
- 2.Yüklemin türüne göre, isim cümlesidir.
- 3.Yüklemin yerine göre, kurallı cümledir.
- 4.Anlamına göre, olumlu cümledir.

Cümlenin unsurları:

1.vardı: yüklem

2.Vagonun çatısına çekilmiş iplere dolaşık ebruli, mavi kakhaha çiçekleri, cennet süpürgeleri, gece safaları, kadifeler, hatta teneke kutulara dikilmiş iki de karanfil. :
özne

Havalar serinleyince karanfilleri içeri alırdık.(9)

Bu cümle,

- 1.Yapısına göre, basit cümledir.
- 2.Yüklemin türüne göre, fiil cümlesidir.
- 3.Yüklemin yerine göre, kurallı cümledir.
- 4.Anlamına göre, olumlu cümledir.

Cümlenin unsurları:

1.alırdık: yüklem

2.biz: özne

3. karanfilleri: belirtili nesne

4.havalar serinleyince: zarf tümleci

5.içeri: zarf tümleci

Vagon evin ırmağa bakan yüzüne bir pencere açılmıştı.(9)

Bu cümle,

- 1.Yapısına göre, basit cümledir.
- 2.Yüklemin türüne göre, fiil cümlesidir.
- 3.Yüklemin yerine göre, kurallı cümledir.

4.Anlamına göre, olumlu cümledir.

Cümlenin unsurları:

1.açılmıştı: yüklem

2. bir pencere: özne

3. o mavi gözlerini: belirtili nesne

4.vagon evin ırmağa bakan yüzüne: yer tamlayıcısı

Karanfilleri onun önüne koyardık.(9)

Bu cümle,

1.Yapısına göre, basit cümledir.

2.Yüklemin türüne göre, fiil cümlesidir.

3.Yüklemin yerine göre, kurallı cümledir.

4.Anlamına göre, olumlu cümledir.

Cümlenin unsurları:

1.koyardık: yüklem

2.biz: özne

3. karanfilleri: belirtili nesne

4.onun önüne: yer tamlayıcısı

Sabah uyandığımda, pencereden sızan güneş gözlerimi kamaştırır; ortalığı bir karanfil kokusu kaplardı.(9)

Bu cümle, sıralı cümledir ve iki cümleden oluşur.

A) Birinci cümle,

Sabah uyandığımda, pencereden sızan güneş gözlerimi kamaştırır.

- 1.Yapısına göre, basit cümledir.
- 2.Yüklemin türüne göre, fiil cümlesidir.
- 3.Yüklemin yerine göre, kurallı cümledir.
- 4.Anlamına göre, olumlu cümledir.

Cümlenin unsurları:

- 1.kamaştırır: yüklem
- 2.pencereden sızan güneş: özne
3. gözlerimi: belirtili nesne
4. sabahuyandığımda: zarf tümleci

B)İkinci cümle,

Ortalığı bir karanfil kokusu kaplardı.

Bu cümle,

- 1.Yapısına göre, basit cümledir.
- 2.Yüklemin türüne göre, fiil cümlesidir.
- 3.Yüklemin yerine göre, kurallı cümledir.
- 4.Anlamına göre, olumlu cümledir.

Cümlenin unsurları:

- 1.kaplardı: yüklem
- 2.bir karanfil kokusu: özne
3. ortalığı: belirtili nesne

Tavuklar için küçük bir tahta kümes, bir de fino köpeğimiz vardı.(9)

Bu cümle,

- 1.Yapısına göre, basit cümledir.
- 2.Yüklemin türüne göre, isim cümlesidir.
- 3.Yüklemin yerine göre, kurallı cümledir.
- 4.Anlamına göre, olumlu cümledir.

Cümlenin unsurları:

- 1.vardı: yüklem
2. tavuklar için küçük bir tahta kümes, bir de fino köpeğimiz: özne

Annem tulumbadan su çeker, elimi yüzümü yıkadı.(9)

Bu cümle, bağımlı sıralı cümledir, iki cümleden oluşur.

A)Birinci cümle,

Annem tulumbadan su çeker.

- 1.Yapısına göre, basit cümledir.
- 2.Yüklemin türüne göre, fiil cümlesidir.
- 3.Yüklemin yerine göre, kurallı cümledir.
- 4.Anlamına göre, olumlu cümledir.

Cümlenin unsurları:

- 1.çeker: yüklem
- 2.annem: özne
3. su: belirtisiz nesne

4.tulumbadan: yer tamlayıcısı

B)İkinci cümle,

Elimi yüzümü yıkardı.

- 1.Yapısına göre, basit cümledir.
- 2.Yüklemin türüne göre, fiil cümlesidir.
- 3.Yüklemin yerine göre, kurallı cümledir.
- 4.Anlamına göre, olumlu cümledir.

Cümlenin unsurları:

- 1.yıkardı: yüklem
- 2.annem: özne
3. elimi yüzümü: belirtili nesne

Sonra vagonun gölgesine çekilip fasulye ayıklardı.(9)

Bu cümle,

- 1.Yapısına göre, basit cümledir.
- 2.Yüklemin türüne göre, fiil cümlesidir.
- 3.Yüklemin yerine göre, kurallı cümledir.
- 4.Anlamına göre, olumlu cümledir.

Cümlenin unsurları:

- 1.ayıklardı: yüklem
- 2.annem: özne
3. fasulye: belirtisiz nesne

4.sonra: zarf tümleci

5. vagonun gölgesine çekilip: zarf tümleci

Ben oralarda oynar, kargalara taş atardım.(9)

Bu cümle, bağımlı sıralı cümledir ve iki cümleden oluşur.

A)Birinci cümle,

Ben oralarda oynar(dım).

1.Yapısına göre, basit cümledir.

2.Yüklem türüne göre, fiil cümlesidir.

3.Yüklem yerine göre, kurallı cümledir.

4.Anlamına göre, olumlu cümledir.

Cümlelerin unsurları:

1. oynardım: yüklem

2.ben: özne

3.oralarda: yer tamlayıcısı

B)İkinci cümle,

Kargalara taş atardım.

1.Yapısına göre, basit cümledir.

2.Yüklem türüne göre, fiil cümlesidir.

3.Yüklem yerine göre, kurallı cümledir.

4.Anlamına göre, olumlu cümledir.

Cümlenin unsurları:

1. atardım: yüklem
2. ben: özne
3. kargalara: yer tamlayıcısı
4. taş: belirtisiz nesne

Öğleye doğru posta katarı geçer; onun ardı sıra bir marşandiz çuflaya puflaya istasyona girerdi. (10)

Bu cümle bağımlı sıralı cümledir ve iki cümleden oluşur.

A) Birinci cümle,

Öğleye doğru posta katarı geçer.

1. Yapısına göre, basit cümledir.
2. Yüklem türüne göre, fiil cümlesidir.
3. Yüklem yerine göre, kurallı cümledir.
4. Anlamına göre, olumlu cümledir.

Cümlenin unsurları:

1. geçer: yüklem
2. posta katarı: özne
3. öğleye doğru: zarf tümleci

B) İkinci cümle,

Onun ardı sıra bir marşandiz çuflaya puflaya istasyona girerdi.

1. Yapısına göre, basit cümledir.
2. Yüklem türüne göre, fiil cümlesidir.

3.Yüklemin yerine göre, kurallı cümledir.

4.Anlamına göre, olumlu cümledir.

Cümlenin unsurları:

1. girerdi: yüklem

2. bir marşandiz: özne

3.onun ardı sıra: zarf tümleci

4.cuflaya puflaya: zarf tümleci

5.istasyona: yer tamlayıcısı

Posta katarları hep asker mi taşır?(10)

Bu cümle,

1.Yapısına göre, basit cümledir.

2.Yüklemin türüne göre, fiil cümlesidir.

3.Yüklemin yerine göre, kurallı cümledir.

4.Anlamına göre, soru cümlesidir.

Cümlenin unsurları:

1. taşır: yüklem

2.posta katarları: özne

3.hep: zarf tümleci

4.asker: belirtili nesne

Filmin en civcivli, şamatalı savaş sahnelerinde; yani atların kişnediği, topların tüfenklerin patladığı, alevlerin her yanı sardığı sahnelerde; herkes nefesini tutmuş olup biteni izlerken, birden sinemanın perdesi alev alıp yanmaya başlıyor.(15)

Bu cümle,

- 1.Yapısına göre, basit cümledir.
- 2.Yüklemin türüne göre, fiil cümlesidir.
- 3.Yüklemin yerine göre, kurallı cümledir.
- 4.Anlamına göre, olumlu cümledir.

Cümlenin unsurları:

1. *yanmaya başlıyor*: yüklem
2. *sinemanın perdesi*: özne
3. *Filmin en civcivli, şamatalı savaş sahnelerinde; yani atların kişnediği, topların tüfenklerin patladığı, alevlerin her yanı sardığı sahnelerde; herkes nefesini tutmuş olup biteni izlerken*: zarf tümleci
4. *birden* : zarf tümleci
5. *alev alıp* : zarf tümleci

Akşamın önü sıra hademeler hortumla oraları, sebze maşaralarını, fidanları falan sulayıp, havuzun çardağına iki de sandalye atınca müdür efendi başköşeye kuruluvermiş.(19)

Bu cümle,

- 1.Yapısına göre, basit cümledir.
- 2.Yüklemin türüne göre, fiil cümlesidir.
- 3.Yüklemin yerine göre, kurallı cümledir.
- 4.Anlamına göre, olumlu cümledir.

Cümlenin unsurları:

1. *başköşeye kuruluvermiş.* : yüklem
2. *müdür efendi*: özne
3. *Akşamın önü sıra hademeler hortumla oraları, sebze maşaralarını, fidanları falan sulayıp, havuzun çardağına iki de sandalye atınca:* zarf tümleci

Irmakla istasyonun arasında bir harabe vardı.(25)

Bu cümle,

- 1.Yapısına göre, basit cümledir.
- 2.Yüklemin türüne göre, isim cümlesidir.
- 3.Yüklemin yerine göre, kurallı cümledir.
- 4.Anlamına göre, olumlu cümledir.

Cümlenin unsurları:

1. *vardı*: yüklem
2. *bir harabe*: özne
- 3.*Irmakla istasyonun arasında:* dolaylı tümleş

Aralık kapıdan bağlandığı yerde yemini yiyen ata baktık.(27)

Bu cümle,

- 1.Yapısına göre, basit cümledir.
- 2.Yüklemin türüne göre, fiil cümlesidir.
- 3.Yüklemin yerine göre, kurallı cümledir.
- 4.Anlamına göre, olumlu cümledir.

Cümlenin unsurları:

- 1.**baktık**:yüklem
- 2.**(biz)**:gizli özne
3. **Aralık kapıdan**: dolaylı tümleş
4. **bağlandığı yerde yemini yiyen ata**: dolaylı tümleş

İçinden annemin soluk pembe mantosu, başörtüsü, yıpranmış kunduraları, aynası ve tarağı, yüzüğü, küpeleri çıktı.(29)

Bu cümle,

- 1.Yapısına göre, basit cümledir.
- 2.Yüklemin türüne göre, fiil cümlesidir.
- 3.Yüklemin yerine göre, kurallı cümledir.
- 4.Anlamına göre, olumlu cümledir.

Cümlenin unsurları:

1. **çıktı**: yüklem
2. **annemin soluk pembe mantosu, başörtüsü, yıpranmış kunduraları, aynası ve tarağı, yüzüğü, küpeleri**: özne
3. **İçinden**: dolaylı tümleş

Çok malı mülkü varmış bu Emin Efendi'nin.(33)

Bu cümle,

- 1.Yapısına göre, basit cümledir.
- 2.Yüklemin türüne göre, isim cümlesidir.
- 3.Yüklemin yerine göre, devrik cümledir.

4. Anlamına göre, olumlu cümledir.

Cümlenin unsurları:

1. *varmış*: yüklem

2. *Bu Emin Efendi'nin çok malı mülkü* : özne

Lütfi Efendi'nin dükkânında kuru fasulye-pilav yahut ciğer yahni-pilav-üzüm hoşafı ile tıka basa karınlarını doyurup çıkanlar ulu çınarın gölgesine tünemiş Gazozcu Nurettin'in seyyar tezgâhına yanaşır; onun kendi imalatı gazozundan kana kana içerlerdi. (35)

Bu cümle bağımlı sıralı cümledir ve iki cümleden oluşur.

A) Birinci cümle,

Lütfi Efendi'nin dükkânında kuru fasulye-pilav yahut ciğer yahni-pilav-üzüm hoşafı ile tıka basa karınlarını doyurup çıkanlar ulu çınarın gölgesine tünemiş Gazozcu Nurettin'in seyyar tezgâhına yanaşır.

1. Yapısına göre, basit cümledir.

2. Yüklem türüne göre, fiil cümlesidir.

3. Yüklem yerine göre, kurallı cümledir.

4. Anlamına göre, olumlu cümledir.

Cümlenin unsurları:

1. *yanaşır*: yüklem

2. *Lütfi Efendi'nin dükkânında kuru fasulye-pilav yahut ciğer yahni-pilav-üzüm hoşafı ile tıka basa karınlarını doyurup çıkanlar*: özne

3. *ulu çınarın gölgesine tünemiş Gazozcu Nurettin'in seyyar tezgâhına*: dolaylı tümleş

B)İkinci cümle,

onun kendi imalatı gazozundan kana kana içerlerdi

- 1.Yapısına göre, basit cümledir.
- 2.Yüklemin türüne göre, fiil cümlesidir.
- 3.Yüklemin yerine göre, kurallı cümledir.
- 4.Anlamına göre, olumlu cümledir.

Cümlenin unsurları:

1. *içerlerdi*: yüklem
2. *Lütfi Efendi'nin dükkânında kuru fasulye-pilav yahut ciğer yahni-pilav-üzüm hoşafı ile tika basa karınlarını doyurup çıkanlar*: özne
3. *onun kendi imalatı gazozundan*: dolaylı tümleç
4. *kana kana*: zarf tümleci

Az önce saydığım eşyalara dokundum.(47)

Bu cümle,

- 1.Yapısına göre, basit cümledir.
- 2.Yüklemin türüne göre, fiil cümlesidir.
- 3.Yüklemin yerine göre, kurallı cümledir.
- 4.Anlamına göre, olumlu cümledir.

Cümlenin unsurları:

1. *dokundum*: yüklem
2. *(ben)*: gizli özne
3. *Az önce saydığım eşyalara*: dolaylı tümleç

Ayla ile karşı karşıya gelince bütün bunların hiçbirisi olmadı.(52)

Bu cümle,

- 1.Yapısına göre, basit cümledir.
- 2.Yüklem türüne göre, fiil cümlesidir.
- 3.Yüklem yerine göre, kurallı cümledir.
- 4.Anlamına göre, olumsuz cümledir.

Cümlenin unsurları:

1. ***olmadı:*** yüklem
2. ***bütün bunların hiçbirisi:*** özne
3. ***Ayla ile karşı karşıya gelince:*** zarf tümleci

Akşam üzeri sinemanın önünde Üçgen Erdoğan'a rastladım.(53)

Bu cümle,

- 1.Yapısına göre, basit cümledir.
- 2.Yüklem türüne göre, fiil cümlesidir.
- 3.Yüklem yerine göre, kurallı cümledir.
- 4.Anlamına göre, olumlu cümledir.

Cümlenin unsurları:

1. ***rastladım:*** yüklem
2. ***(ben):*** gizli özne
3. ***sinemanın önünde:*** dolaylı tümleç

4. *Üçgen Erdoğan'a* : dolaylı tümleş

5. *Akşam üzeri*: zarf tümleci

Görenler gitgide babama benzediğimi söylüyor. (61)

Bu cümle:

- 1.Yapısına göre basit bir cümledir.
- 2.Yüklemin türüne göre fiil cümlesidir
- 3.Yüklemin yerine göre kurallı bir cümledir.
- 4.Anlamına göre olumlu cümledir.

Cümle unsurları:

- 1.söylüyor: yüklem
- 2.görenler: özne
- 3.babama benzediğimi: belirtili nesne
- 4.gitgide: zarf tümleci

Yaşlı adam defter, kalem, zımba, dosya, kırtasiye yanında ders kitapları ile bir miktar çocuk kitabı satıyordu. (62)

Bu cümle:

- 1.Yapısına göre basit cümledir
- 2.Yüklemin türüne göre fiil cümlesidir.
- 3.Yüklemin yerine göre kurallı bir cümledir.
- 4.Anlamına göre olumludur.

Cümle unsurları:

1.satıyordu: yüklem

2.Yaşlı adam: özne

3.defter, kalem, zımba, dosya, kırtasiye yanında ders kitapları ile bir miktar çocuk kitabı: belirtisiz nesne

Marangoz Âdem Usta yeni rafları getirip taktı.(63)

Bu cümle:

1.Yapısına göre basit cümledir.

2.Yüklemin türüne göre fiil cümlesidir.

3.Yüklemin yerine göre kurallı bir cümledir.

4.Anlamına göre olumludur.

Cümle unsurları

1.taktı. Yüklem

2.Marangoz Âdem Usta: özne

3.rafları: belirtili nesne

4.Getirip: zarf tümleci

Babam Hanyeri kasabasına gelip yerleştiğimizde ne yapıp edip bu ikisini bulmuştu.(64)

Bu cümle:

1.Yapısına göre basit cümledir.

2.Yüklemin türüne göre fiil cümlesidir.

3.Yüklemin yerine göre kurallı cümledir.

4.Anlamına göre olumlu cümledir.

Cümle unsurları:

- 1.bulmuştu. Yüklem
- 2.babam: özne
- 3.Hanyeri kasabasına gelip yerleştiğimizde: zarf tümleci
- 4.ne yapıp edip: zarf tümleci
- 5.bu ikisini: belirtili nesne

Bunun babası odun-kömür satan Zahit Efendi'nin yanında çalışırmış.(65)

Bu cümle:

- 1.Yapısına göre basit cümledir.
- 2.Yüklemin türüne göre fiil cümlesidir.
- 3.Yüklemin yerine göre kurallı cümledir.
- 4.Anlamına göre olumlu bir cümledir.

Cümle unsurları:

- 1.çalışırmış: yüklem, geçmiş zaman,3.tekil şahıs
- 2.Bunun babası: özne
- 3.odun-kömür satan Zahit Efendi'nin yanında: yertamlayıcısı

Çarşı esnafı oğlanın bu merakını görünce "Yahu Osman sevaptır, şunu çırak al bari eli iş tutsun, bir meslek sahibi olsun, yetim sayılır" diye asılmışlar.(66)

Bu cümle:

- 1.Yapısına göre basit cümledir.
- 2.Yüklemin türüne göre fiil cümlesidir.

3.Yüklemin yerine göre kurallı bir cümledir.

4.Anlamına göre olumlu bir cümledir.

Cümlenin unsurları:

1.asılmışlar: yüklem

2.Çarşı esnafı: özne

3.oğlanın bu merakını görünce: zarf tümleci

4.yahu Osman sevaptır, şunu çırak al bari eli iş tutsun, bir meslek sahibi olsun, yetim sayılır diye: zarf tümleci

Gül sevgiliyi, bülbül âşığı, lâle şarap kadehini, servi doğruluğu temsil ediyor.(67)

Bu cümle:

1.Yapısına göre basit bir cümledir.

2.Yüklemin türüne göre fiil cümlesidir.

3.Yüklemin yerine göre kurallı bir cümledir.

4.Anlamına göre olumlu bir cümledir.

Cümlenin unsurları:

1.temsil ediyor: yüklem

2.Gül, bülbül, lale, servi: özne

3.sevgiliyi, âşığı, şarap kadehini, doğruluğu: belirtili nesne

O kadar boyanın, fırçanın, tinerin arasında dolaşır, iş bitinceye kadar beyaz gömleğine, ütülü pantolonuna, pırıl pırıl boyalı ayakkabılarına bir damla kir dokundurmazmış.(68)

Bu cümle:

- 1.Yapısına göre basit bir cümledir.
- 2.Yüklemin türüne göre fiil cümlesidir.
- 3.yüklemin yerine göre kurallı bir cümledir.
- 4.Anlamına göre olumlu bir cümledir.

Cümlenin unsurları

- 1.dolaşır: yüklem
- 2.O: gizli özne
- 3.O kadar boyanın, fırçanın, tinerin arasında: yer tamlayıcısı
- 4.beyaz gömleğine, ütülü pantolonuna, pırıl pırıl boyalı ayakkabılarına: yer tamlayıcısı
- 5.iş bitinceye kadar: zarf tümleci
- 6.Bir damla kir: belirtisiz nesne

Son nefesinde dükkânı Turan'a vasiyet etmiş.(69)

Bu cümle:

- 1.Yapısına göre basit bir cümledir.
- 2.Yüklemin türüne göre fiil cümlesidir.
- 3.Yüklemin yerine göre kurallı cümledir.
- 4.Anlamına göre olumlu bir cümledir.

Cümlenin unsurları:

- 1.vasiyet etmiş: yüklem
- 2.O: gizli cümle
- 3.Son nefesinde: zarf tümleci

4.dükkânı: belirtili nesne

5.Turan'a: yer tamlayıcısı

Bizler, sınıfın arka sıralarında oturan hayta takımı, bu sözden kaynaklanan Fenerbahçe macerasını efsaneye döndürüp, uzun süre kasabada kabara kabara dolaşıyorduk.(70)

Bu cümle:

- 1.Yapısına göre basit cümledir.
- 2.Yüklem türüne göre fiil cümlesidir.
- 3.Yüklem yerine göre kurallı bir cümledir.
- 4.Anlamına göre olumlu bir cümledir.

Cümlenin unsurları:

- 1.dolaşıyorduk: yüklem
- 2.Bizler: özne
- 3.sınıfın arka sıralarında oturan hayta takımı: öznenin açıklayıcısı
- 4.bu sözden kaynaklanan Fenerbahçe macerasını efsaneye döndürüp, uzun süre kasabada kabara kabara: zarf tümleci

Hamamda gevşedik ikimiz de.(71)

Bu cümle:

- 1.Yapısına göre basit cümledir.
- 2.Yüklem türüne göre fiil cümlesidir.
- 3.Yüklem yerine göre devrik cümledir.
- 4.Anlamına göre olumlu cümledir.

Cümlenin unsurları:

- 1.gevşedik: yüklem
- 2.ikimiz: özne
- 3.Hamamda: yer tamlayıcısı
- 4.de: cümle dışı unsur

Venüs dedikleri kasabanın tek bayan berberi Mualla idi.(72)

Bu cümle:

- 1.Yapısına göre basit cümledir.
- 2.Yüklem türüne göre isim cümlesidir.
- 3.Yüklem yerine göre kurallı cümledir.
- 4.Anlamına göre olumlu cümledir.

Cümlenin unsurları:

1. Mualla idi: yüklem
2. Venüs dedikleri kasabanın tek bayan berberi: özne

Bir hata yapmayayım diye kimselere bakmıyorum. (73)

Bu cümle:

- 1.Yapısına göre basit bir cümledir.
- 2.Yüklem türüne göre fiil cümlesidir.
- 3.Yüklem yerine göre kurallı bir cümledir.
- 4.Anlamına göre olumlu cümledir.

Cümlenin unsurları:

- 1.bakmıyorum: yüklem
- 2.Ben: gizli özne
- 3.Bir hata yapmayayım diye: zarf tümleci
- 4.kimselere: yer tamlayıcısı

Turan'ın bu halk hikâyelerini aratmayacak bayılma sahnesiyle başlayan aşkı uzun süre kasabalının dilinde dolaştı.(75)

Bu cümle:

- 1.Yapısına göre basit cümledir.
- 2.Yüklemin türüne göre fiil cümlesidir.
- 3.Yüklemin yerine göre kurallı cümledir.
- 4.Anlamına göre olumludur.

Cümlenin unsurları:

- 1.dolaştı: yüklem
- 2.Turan'ın bu halk hikâyelerini aratmayacak bayılma sahnesiyle başlayan aşkı : özne
- 3.uzun süre: zarf tümleci
- 4.kasabalının dilinde: yer tamlayıcısı

Turan içinde ne olduğu meçhul bir büyük beyaz torba ile bindi balona.(77)

Bu cümle:

- 1.Yapısına göre basit cümledir.
- 2.Yüklemin türüne göre fiil cümlesidir.
- 3.Yüklemin yerine göre devrik cümledir.

4.Anlamına göre olumludur.

Cümlenin unsurları:

1.bindi: yüklem

2.Turan: özne

3.içinde ne olduğu meçhul bir büyük beyaz torba ile: zarf tümleci

4.balona: yer tamlayıcısı

Turan dilini yutmuştu.(78)

Bu cümle:

1.Yapısına göre basit cümledir.

2.Yüklemin türüne göre fiil cümlesidir.

3.Yüklemin yerine göre kurallı cümledir.

4.Anlamına göre olumlu cümledir.

Cümlenin unsurları

1.dilini yutmuştu: yüklem

2.Turan: özne

Ben zihnimi zorlayarak bir teselli cümlesi arıyordum.(79)

Bu cümle:

1.Yapısına göre basit cümledir.

2.Yüklemin türüne göre fiil cümlesidir.

3.Yüklemin yerine göre kurallı cümledir.

4.Anlamına göre olumsuz cümledir.

Cümlenin unsurları:

- 1.arıyordum: yüklem
- 2.Ben: özne
- 3.zihnimi zorlayarak: zarf tümleci
- 4.bir teselli cümlesi: belirtisiz nesne

Böylece Musa Çavuş soğumuş işten.(81)

Bu cümle:

- 1.Yapısına göre basit cümledir.
- 2.Yüklemin türüne göre fiil cümlesidir.
- 3.Yüklemin yerine göre devrik cümledir.
- 4.Anlamına göre olumlu cümledir.

Cümlenin unsurları:

- 1.soğumuş: yüklem
- 2.Musa Çavuş: özne
- 3.Böylece: zarf tümleci
- 4.işten: yer tamlayıcısı

Kimse elini taşın altına sokmak istemiyor.(82)

Bu cümle:

- 1.Yapısına göre basit cümledir.
- 2.Yüklemin türüne göre fiil cümlesidir.
- 3.Yüklemin yerine göre kurallı cümledir.

4.Anlamına göre olumludur.

Cümlenin unsurları:

1.istemiyor: yüklem

2.Kimse: özne

3.elini taşın altına sokmak: belirtisiz nesne

Şeref Bey bu cepheye hatır için kaydedildi.(83)

Bu cümle:

1.Yapısına göre basit bir cümledir.

2.Yüklemin türüne göre fiil cümlesidir.

3.Yüklemin yerine göre kurallı cümledir.

4.Anlamına göre olumlu cümledir.

Cümlenin unsurları:

1.kaydedildi: yüklem

2.Şeref Bey: özne

3.hatır için: zarf tümleci

4.bu cepheye: yer tamlayıcısı

Bunun için Şeref Bey üşenmez, tefrikanın yer aldığı gazete nüshalarını titizlikle katlar, bazı önem verdiği adreslere bizzat postalardı.(84)

Bu cümle bağımlı sıralı cümledir ve üç cümleden oluşur.

A)Birinci cümle:

Bunun için Şeref Bey üşenmez.

1.Yapısına göre basit cümledir.

- 2.Yüklemin türüne göre fiil cümlesidir.
- 3.Yüklemin yerine göre kurallı cümledir.
- 4.Anlamına göre olumludur.

Cümlenin unsurları.

- 1.üşenmez(di): yüklem
- 2.Şeref Bey: özne
- 3.bunun için: zarf tümleci

B)İkinci cümle:

Tefrikanın yer aldığı gazete nüshalarım titizlikle katlar.

- 1.Yapısına göre basit cümledir.
- 2.Yüklemin türüne göre fiil cümlesidir.
- 3.Yüklemin yerine göre kurallı cümledir.
- 4.Anlamına göre olumludur.

Cümlenin unsurları.

- 1.katlar: yüklem
2. Şeref Bey: özne
- 3.Tefrikanın yer aldığı gazete nüshalarını: belirtili nesne

C)Üçüncü cümle:

Bazı önem verdiği adreslere bizzat postalar dı.

- 1.Yapısına göre basit cümledir.
- 2.Yüklemin türüne göre fiil cümlesidir.

3.Yüklemin yerine göre kurallı cümledir.

4.Anlamına göre olumludur.

Cümlenin unsurları:

1.postalardı: yüklem

2.Şeref Bey: özne

3. titizlikle, bizzat: zarf tümleci

4.bazı önem verdiği adreslere: yer tamlayıcısı

Ben yazıhaneden çıkar, ağır ağır makinelere doğru yürürdüm.(86)

Bu cümle bağımlı sıralı cümledir ve iki cümleden oluşur.

A)Birinci cümle:

Ben yazıhaneden çıkar(dım).

1.Yapısına göre basit bir cümledir.

2.Yüklemin türüne göre fiil cümlesidir.

3.Yüklemin yerine göre kurallı cümledir.

4.Anlamına göre olumlu cümledir.

Cümlenin unsurları:

1.çıkart (dım): yüklem

2.ben: özne

3- yazıhaneden:yer tamlayıcısı

B)İkinci cümle:

Ağır ağır makinelere doğru yürürdüm.

- 1.Yapısına göre basit cümledir.
- 2.Yüklemin türüne göre fiil cümlesidir.
- 3.Yüklemin yerine göre kurallı cümledir.
- 4.Anlamına göre olumludur.

Cümlenin unsurları:

- 1.yürürdüm: yüklem
- 2.ben: özne
3. makinelere doğru: yer tamlayıcısı
- 4.Ağır ağır: zarf tümleci

Ben kitabevinin gölgeli ve sessiz serinliğine çekilerek kitaplarla aramdaki ilişkiyi derinleştirdikçe, babam siyasetin bulanık sularına gömülüyordu. (88)

Bu cümle:

- 1.Yapısına göre basit cümledir.
- 2.Yüklemin türüne fiil cümlesidir.
- 3.Yüklemin yerine kurallı cümledir.
- 4.Anlamına göre olumludur.

Cümlenin unsurları:

- 1.gömülüyordu: yüklem
- 2.babam: özne
- 3.Ben kitabevinin gölgeli ve sessiz serinliğine çekilerek kitaplarla aramdaki ilişkiyi derinleştirdikçe: zarf tümleci
- 4.siyasetin bulanık sularına: yer tamlayıcı

Aksine bütün kasabaya örnek olacak, anlı şanlı bir hukuk mücadelesi vermeye hazırlanıyordu. (89)

Bu cümle:

- 1.Yapısına göre basit cümledir.
- 2.Yüklem türüne fiil cümlesidir.
- 3.Yüklem yerine göre kurallı cümledir.
- 4.Anlamına göre olumlu cümledir.

Cümlenin unsurları:

- 1.hazırlanıyordu: yüklem
- 2.O: gizli özne
- 3.bütün kasabaya örnek olacak, anlı şanlı bir hukuk mücadelesi vermeye: yer tamlayıcısı
- 4.Aksine: cümle dışı unsur

Bütün gün müşterisi olmayan bir dükkânda pinekliyordum.(90)

Bu cümle:

- 1.Yapısına göre basit cümledir
- 2.Yüklem türüne göre fiil cümlesidir.
- 3.Yüklem yerine kurallı cümledir.
- 4.Anlamına göre olumlu cümledir.

Cümlenin unsurları:

- 1.pinekliyordum: yüklem
- 2.ben: gizli özne

3.Bütün gün müşterisi olmayan bir dükkânda: yer tamlayıcısı

Sevim Hanım epeyce mal ayırdı.(91)

Bu cümle:

- 1.Yapısına göre basit bir cümledir.
- 2.Yüklemin türüne göre fiil cümlesidir.
- 3.Yüklemin yerine göre kurallı cümledir.
- 4.Anlamına göre olumlu bir cümledir.

Cümlenin unsurları:

- 1.ayırdı: yüklem
- 2.Sevim Hanım: özne
- 3.epeyce mal: belirtisiz nesne

Babam davasıyla ilgili olarak "bilirkişi" istemişti.(94)

Bu cümle:

- 1.Yapısına göre basit cümledir.
- 2.Yüklemin türüne göre fiil cümlesidir.
- 3.Yüklemin yerine göre kurallı cümledir.
- 4.Anlamına göre olumlu cümledir.

Cümlenin Unsurları:

- 1.istemişti: yüklem
- 2.Babam: özne
- 3.davasıyla ilgili olarak: zarf tümleci

4.bilirkişi: belirtisiz nesne

Bu iki kelime boğulmakta olan ruhuma bir hayat öpücüğü kondurmuştu sanki.(96)

Bu cümle:

- 1.Yapısına göre basit cümledir.
- 2.Yüklem türüne göre fiil cümlesidir.
- 3.Yüklem yerine göre devrik cümledir.
- 4.Anlamına göre olumlu cümledir.

Cümlenin Unsurları:

- 1.kondurmuştu: yüklem
- 2.Bu iki kelime: özne
- 3.boğulmakta olan ruhuma: yer tamlayıcısı
- 4.bir hayat öpücüğü: belirtisiz nesne

Böyle havadisler fısıltı gazetesine girince bire bin katılarak anlatılır. (97)

Bu cümle:

- 1.Yapısına göre basit cümledir.
- 2.Yüklem türüne göre fiil cümlesidir.
- 3.Yüklem yerine göre kurallı cümledir.
- 4.Anlamına göre olumlu cümledir

Cümlenin unsurları:

- 1.anlatılır: yüklem
- 2.Böyle havadisler: özne
- 3.fısıltı gazetesine girince: zarf tümleci
- 4.bire bin katılarak: zarf tümleci

Mezarlıktaki dehşet böylece kasaba tarihine intikal etti. (99)

Bu cümle:

- 1.Yapısına göre basit cümledir.
- 2.Yüklemin türüne göre fiil cümlesidir.
- 3.Yüklemin yerine göre kurallı cümledir.
- 4.Anlamına göre olumlu cümledir.

Cümlenin unsurları:

- 1.intikal etti: yüklem
- 2.Mezarlıktaki dehşet: özne
- 3.kasaba tarihine: yer tamlayıcısı
- 4.böylece: zarf tümleci

4.SONUÇ

Mustafa Kutlu'nun "Uzun Hikâye " adlı hikâye kitabının cümlelerini inceledik. Bu cümleler önce yapıları bakımından, sonra cümle öğeleri bakımından değerlendirilmiş ve son olarak cümle tahlillerine yer verilmiştir.

Eserde cümlelerin öğeleri, yapısı, anlamı, türü ve öğelerinin dizilişi bakımından 4716(dört bin yedi yüz on altı) cümle incelenmiştir.

Yapısına göre:1268

Yüklemin türüne göre:1152

Öge dizilişine göre:1169

Anlamına göre:1127

Bazı cümleler ayrı başlıklar için ortak kullanılmıştır. Ayrıca cümlelerin öğeleri için 2058(iki bin elli sekiz) cümle değerlendirilmiştir.

Yüklem:1099

Özne:384

Nesne:154

Zarf tümleci:217

Yer tamlayıcısı:165

Cümle dışı unsur:39

İncelediğimiz metnin cümle yapısı hakkında varılan neticeler tablolar halinde sunulmuştur.

1. TABLO: Yapılarına Göre Cümlelerin Sayıları

YAPILARINA GÖRE CÜMLELER	CÜMLE ADEDİ
BASİT CÜMLE	507
BİRLEŞİK CÜMLE	353
SIRALI CÜMLE	243
BAĞLI CÜMLE	41
KESİK CÜMLE	124
TOPLAM	1268

Yapılarına göre cümleler ele alınırken 1268 cümle üzerinde durulmuştur. Bu cümlelerde en dikkati çeken ise basit cümlelerin diğerlerine göre daha çok olmasıdır. Hikâye dili genelde sade ve basit olarak bilinmesine rağmen Kutlu birleşik cümleleri de çok kullanmıştır. Uzun Hikâye üzerinde yapılan bu çalışma ve yazarın diğer eserleri üzerinde yapılan çalışmalar gösteriyor ki yazarın hikâyelerindeki dili alışılmışın dışındadır. Belki de yazarın eserlerinin bu kadar çok okunmasının nedenlerinden biri de bu alışılmışın dışında olan dilidir.

Tabloda görüldüğü gibi bu cümleler içerisinde birleşik ve basit cümleler diğer cümlelere oranla daha fazla kullanılmıştır. Cümlelerde dikkati çeken durumlardan birisi de yazarın sayısı azımsanmayacak derecede sıralı cümle ve kesik cümlelere yer vermesidir. Yazarın hemen her cümle çeşidine yer vermesi kendisine has üslubunu ortaya koymaktadır. Yukarıda da belirtildiği gibi yazarın özgünlüğü belki de bu özelliğinden kaynaklanmaktadır

2.TABLO: Yüklemin Türüne Göre, Cümlelerin Sayıları

YÜKLEMİN TÜRÜNE GÖRE CÜMLELER	CÜMLE ÂDETİ
FİİL CÜMLESİ	993
İSİM CÜMLESİ	159
TOPLAM	1152

Yüklemin türüne göre cümleler üzerine yaptığımız incelemede toplam 1152(bin yüz elli iki) cümle üzerinde çalıştık. İnceleme yaptığımız cümlelerde fiil cümlelerinin çoğunlukta olduğunu tespit ettik.

İkinci tablo incelendiğinde Türkçenin yapısına uygun olarak fiil cümlelerinin fazla olduğu görülmektedir. Bu da yazarın Türkçenin geleneğinden kopmadığını göstermektedir. Yazarın kendine has üsluba sahip özelliğinin yanında fiil cümleleri kullanarak hem bilinenden ve alışıldandan kopmamış; hem de fiil cümlelerini çok kullanarak hikâyede hareketi ve etkililiği ön planda tutmuş, olayı pasif iç düşüncelere kurban etmemiştir.

3.TABLO: Yükleminin Yerine Göre, Cümlelerin Sayıları

YÜKLEMİN YERİNE GÖRE CÜMLELER	CÜMLE ADEDİ
KURALLI CÜMLE	1054
DEVRIK CÜMLE	115
TOPLAM	1169

Yüklemin yerine göre cümleleri ele alırken toplamda 1169 cümle üzerinde çalıştık. Bu çalışma esnasında dikkat çeken taraf Kutlu'nun akıcı ve etkileyici üslubunun kurallı cümlelerle sağladığıdır. Bir yazar için kolay olmayan bir durumdur bu husus.

Tablodan da anlaşılaçağı üzere Kutlu az da olsa devrik cümle kullanmıştır. Hikâye yazarı için vazgeçilmez olan bu durum Kutlu’ da çok azdır.

4. TABLO: Anlamına Göre, Cümlelerin Sayıları

ANLAMINAGÖRECÜMLELER	CÜMLE ADEDİ
OLUMLU CÜMLELERİ	890
OLUMSUZ CÜMLELERİ	198
SORUCÜMLELERİ	39
TOPLAM	1127

Anlamına göre cümlelere bakıldığında ise yine Kutlu'nun Türkçenin genel kurallarına uyduğu ve olumlu cümleleri tercih ettiğini görmekteyiz. Yapılan incelemede 1127 cümle ele alınmış ve bunların 890 cümlesi olumlu cümledir. Yazarların rahat ifade gücü kazanmaları ve olayların yönünü değiştirmeleri genelde olumsuz cümleler sayesinde olmaktadır. Ancak Kutlu bunu olumlu cümlelerle yapma başarısını göstermektedir.

Tablodan da anlaşılaçağı gibi yazar soru cümlelerini ve olumsuz cümleleri pek az kullanmıştır. Hep zor olanı seçmiştir. Soru cümleleri yazarın elini güçlendiren ve okuyucuya yeni şeyler sunma fırsatı veren bir durum için vazgeçilmez olmasına rağmen Kutlu’nun bu durumdan çok faydalanma yoluna gitmediğı kullandığı cümlelerden anlaşılmaktadır. Bu durum da Kutlu’nun dile olan hâkimiyetini göstermektedir. Türkçeyi söz oyunlarına başvurmadan, en güzel biçimde kullanabilme kabiliyetini bir kez daha ortaya koymuştur

5.TABLO: Cümle Unsurları Ve Adedi

CÜMLE UNSURU	ADEDİ
YÜKLEM	1099
ÖZNE	384
NESNE	154
ZARF TÜMLECİ	217
YER TAMLAYICISI	165
CÜMLE DIŞI UNSURLAR	39

Tablo incelendiğinde yazarın bütün cümle unsurlarına az ya da çok yer verdiğini görmekteyiz.

Hikâyeden yola çıkılarak yapılan bu çalışmada, cümlelerin yapısı, öğeleri ve tahlilleri ile ilgili özellikler birçok değişik cümle ile örneklendirilerek, ele alınan konular ayrıntılı bir şekilde bütün yönleriyle incelenmiştir.

Sonuç olarak MustafaKUTLU dil ve üslup olarak hem okuyucularına hem de Türk dili üzerine çalışma yapmak isteyen herkese müthiş bir hikâye kitabı sunmuştur. Söz dizimi üzerine yaptığımız bu çalışmayla birlikte Kutlu'nun bu eserinin dilbilgisel olarak birçok malzeme barındırdığına şahit olduk. Özellikle günlük konuşma dilinin gramer kurallarına uygun olması çok dikkat çekicidir.

Kutlu'nun dili kullanmadaki başarısının Uzun Hikâye adlı bu eserde doruk noktaya ulaştığı aşikârdır. Türkçenin sade, açık, şiirsel üslubunu bozmadan kullanabilme başarısını gösterebilmesi manidardır.

Kutlu'nun dili ve üslubu kendi yaşam tarzını yansıtmaktadır. Ön planda görünmez, şöhretini sadece eserlerinde gösterir. Dil ve üslubu da böyledir. Süse sanata başvurmaz ama dilin bütün inceliklerini kullanır. Dilin bütün olanaklarından faydalanır ama asla Türk dilini eserlerine ve okuyucun beğenisine feda etmez. Bu, gerek incelediğimiz eserde gerekse diğer eserlerinde dikkat çeken belki de en önemli özelliğidir.Dilin kurallarını yıkmadan ama halkın konuştuğu dilden de uzaklaşmadan kurulan cümleler bütün yazarlara ve okurlara örnek teşkil edecek niteliktedir

5. ÖNERİLER

Bu bölümde hikâye metni üzerinde yaptığımız söz dizimi bakımından inceleme sonucunda Mustafa Kutlu ve hikâyeleri üzerinde bazı öneriler sıralanacaktır.

Mustafa Kutlu'nun bütün eserleri üzerinde söz dizimi açısından çalışmaların yapılması gerektiği kanaatine vardık. Böylece Kutlu'nun hikâye yazarlığında yaşadığı ve çeşitli adlarla adlandırılan dönemlerin söz dizimine etkisi, incelenme şansı bulacaktır.

Kutlu'nu Türk dilini bu denli titiz kullanması ve dilin kurallarını yıkmadan ama kuru anlatım hatasına da düşmeden dile hakim olması, hem dil sevdalılarına hem de genç yazarlara çok iyi bir örnek teşkil eder.

Ayrıca Kutlu'nun bu eserinin Milli Eğitim Bakanlığı tarafında ders kitaplarında gerekli yerini alması ve öğrencilerin bu eserle ve Kutlu'nun diğer eserleriyle tanıştırılması gerektiği kanaatindeyiz.

KAYNAKÇA

Aksan, Doğan. Türkiye Türkçesinin Dünyü, Bugünü, Yarını. (5.Basım). Bilgi Yayınevi. Ankara, 2007.

_____ Her Yönüyle Dil Ana Çizgileriyle Dilbilim. (5.Basım). Türk Dil Kurumu Yayınları. Ankara, 2009.

Altun, Mustafa. Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 5/4 Fall, 2010

Balta, A. Türk dili ve edebiyatı Türk dili lise III. Sakin Öner (Editör). MEBS Yayınları. Ankara, 2005.

Banguoğlu, Tahsin. Türkçenin Grameri. (8.Basım). Türk Dil Kurumu Yayınları. Ankara, 2007.

Bilgegil, M. Kaya. Türkçe Dilbilgisi. (3.Basım). Dergâh Yayınları. İstanbul, 1984.

Dilaçar, Agop. "Grameri: Tanımı, Adı, Kapsamı, Türleri, Yöntemi, Eğitimdeki Yeri Ve Tarihçesi", Tdk, Ankara, 1989.

Dizdaroğlu, Hikmet. Tümce Bilgisi, Türk Dil Kurumu Yay. Ankara, 1976.

Eker, S. Çağdaş Türk Dili, Grafik Yayınları, Ankara, 2005.

Emre, A. Cevat. Türk Dilbilgisi. Türk Dil Kurumu Yayınları. İstanbul, 1945.

Ergin, Muharrem. Türk Dilbilgisi, Bayrak Basım, İstanbul, 1997.

Ediskun, Haydar. Türk Dilbilgisi. (7.Baskı). Remzi Kitabevi. İstanbul, 1997.

Gencan, Tahir Nejat. Dilbilgisi Lise I-Iı-Iıı (27. Basım). Kanaat Yayınları. İstanbul, 1992.

_____ Dilbilgisi. Ayraç Yayınevi. Ankara, 2001.

Gülensoy, Tuncer. Türkçe El Kitabı I, Erciyes Üniversitesi Yayınları, Kayseri, 1994.

Hatiboğlu Vecihe.Türkçenin Sözdizimi, Ankara Üniversitesi Dil Ve Tarih Coğrafya Fak. Yay. No:317, Ankara,1982.

_____ Türkçenin Sözdizimi. Türk Dil Kurumu Yayınları. Ankara,1972.

Huber, E. Dilbilime Giriş. İstanbul,2008.

Kaplan, Mehmet.Kültür Ve Dil, Dergâh Yayınları, 14. Baskı.İstanbul,2001.

Karahan, Leylâ. Türkçede Söz Dizimi. (17.Baskı). Akçağ Yayınları. Ankara,2012.

Karaörs, Metin.Türkçenin Söz Dizimi Ve Cümle Tahlilleri, Erciyes Üniversitesi Yayınları, No: 58, Kayseri,1993.

Kaya, Hatice Eğilmez.Mustafa Kutlu'nun 'Uzun Hikâye'si ,
2012.<http://www.inceeleyen.com/mustafa-kutlunun-uzun-hikayesi/>

Kerimoğlu, Caner.Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi/ 20.
2006.

Koç, Nurettin. Yeni Dilbilgisi. İnkılâp Kitabevi. İstanbul,1990.

Korkmaz, Zeynep. Gramer Terimleri Sözlüğü. (3.Baskı). Türk Dil Kurumu
Ankara,2007.

Kükey, Mazhar. Türkçenin Sözdizimi. Kardeş Matbaası. Ankara,1975.

Mehmedoğlu, Alâeddin.Türk Dilinde Bağımlı Birleşik Cümle Söz Dizimi, Âşiyân
Yayınları, Adapazarı,2001.

Özdemir, Emin, "Cümle Kalıpları", Türk Dili, S.184, S.292-296.1967.

Özkan, Mehmet Ali.Mustafa Kutlu' nun Bu Böyledir Hikâye Kitabı Üzerine Söz
Dizimi İncelemesi. Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili Ve
Edebiyatı Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Afyon,2003.

Solmaz. Mehmet. Ortaöğretim Ders Kitaplarındaki Söz Dizimiyle İlgili Konular
Üzerine Bir Değerlendirme. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler
Enstitüsü Dergisi, 2011- 2. 2011.

Şimşek, Rasim.Örneklerle Türkçe Sözdizimi. Trabzon: Kuzey Gazetecilik Ve Matbaacılık.1987.

Türk Dil Kurumu. Türkçe Sözlük (10.Baskı). Ankara: Türk Dil Kurumu,2005.

Tonga, Necati.Yazar-Hayat-Eser Bağlamında Mustafa Kutlu'nun “Uzun Hikâye” Adlı Eserinin Tahlili. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi Volume 1/2.2008.

Yazıcı, İlbilge Hatun. Mustafa Kutlu'nun Hayatı, Hikâyelerinin Yapı ve Tema Bakımından İncelenmesi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Elazığ, 2002.

Zülfikar,Hamza.Türk Dili Kompozisyon Bilgileri, Yargı Yayınları,Ankara,2001.